«تەۋرات 12 ـ قىسىم»

«پادىشاھلار»

ئىككىنچى قىسمى

© مۇقەددەس كىتاب 2012
CC BY-SA 4.0
www.mukeddeskalam.com
«ئۇيغۇرچە كالام تەرجىمىسى»

تەۋرات 12-قىسىم

«پادىشاھلار «2»»

1 1 ئاھاب ئۆلگەندىن كېيىن موئاب ئىسرائىلغا ئىسيان كۆتۈردى.

ئىلياس پەيغەمبەر ئاھازىياغا تەنبىھ بېرىدۇ

2 ئاھازىيا سامارىيەدە تۇرغاندا ئوردىسىدىكى بالىخانىنىڭ پەنجىرىسىدىن
يىقىلىپ چۈشۈپ، كېسەل بولۇپ قالدى. ئۇ خەۋەرچىلەرنى ئەۋەتىپ ئۇلارغا:
— ئەكرون شەھىرىدىكى ئىلاھ بائال-زەبۇبتىن مېنىڭ توغرامدا، كېسىلىدىن
ساقىيامدۇ، دەپ سوراڭلار، دېدى.
3 لېكىن پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى بولسا تىشبىلىق ئىلياسقا: —
ئورنۇڭدىن تۇر، سامارىيە پادىشاھىنىڭ ئەلچىلىرىنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۇلارغا:
— ئىسرائىلدا خۇدا يوقمۇ، ئەكروندىكى ئىلاھ بائال-زەبۇبتىن يول سورىغىلى
ماڭدىڭلارمۇ؟ 4 شۇنىڭ ئۈچۈن پەرۋەردىگار ھازىر مۇنداق دېدىكى: «سەن
چىققان كارىۋاتتىن چۈشەلمەيسەن؛ سەن چوقۇم ئۆلىسەن» دېگىن، — دېدى.
شۇنىڭ بىلەن ئىلياس يولغا چىقتى.
5 خەۋەرچىلەر پادىشاھنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلدى؛ ئۇ ئۇلاردىن: نېمىشقا
يېنىپ كەلدىڭلار، دەپ سورىدى.
6 ئۇلار ئۇنىڭغا: — بىر ئادەم بىزگە ئۇچراپ بىزگە: — سىلەرنى ئەۋەتكەن
پادىشاھنىڭ يېنىغا قايتىپ بېرىپ ئۇنىڭغا: «پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: —
ئىسرائىلدا خۇدا يوقمۇ، ئەكروندىكى ئىلاھ بائال-زەبۇبتىن يول سورىغىلى
ئادەملەرنى ئەۋەتتىڭمۇ؟ شۇنىڭ ئۈچۈن سەن چىققان كارىۋاتتىن چۈشەلمەيسەن؛
سەن چوقۇم ئۆلىسەن!» دەڭلار، — دېدى.

7 پادىشاھ ئۇلاردىن: سىلەرگە ئۇچراپ بۇ سۆزلەرنى قىلغان ئادەم قانداق ئادەم ئىكەن؟ ــ دەپ سورىدى.
8 ئۇلار ئۇنىڭغا: ئۇ تۈكلۈك، بېلىگە تاسما باغلىغان ئادەم ئىكەن، دېدى. پادىشاھ: ئۇ تىشبىلىق ئىلياس ئىكەن، دېدى.
9 ئاندىن پادىشاھ بىر ئەللىكبېشىنى قول ئاستىدىكى ئەللىك ئادىمى بىلەن ئىلياسنىڭ قېشىغا ماڭدۇردى؛ بۇ كىشى ئىلياسنىڭ قېشىغا بارغاندا، مانا ئۇ بىر دۆڭنىڭ ئۈستىدە ئولتۇراتتى. ئۇ ئۇنىڭغا: ئى خۇدانىڭ ئادىمى، پادىشاھ سېنى چۈشۈپ كەلسۇن! دەيدۇ، دېدى.
10 لېكىن ئىلياس ئەللىكبېشىغا: ئەگەر مەن خۇدانىڭ ئادىمى بولسام، ئاسماندىن ئوت چۈشۈپ سەن بىلەن ئەللىك ئادىمىڭنى كۆيدۈرسۇن، دەپ جاۋاب بەردى. شۇئان ئاسماندىن ئوت چۈشۈپ، ئۇنىڭ ئۆزى بىلەن ئەللىك ئادىمىنى كۆيدۈرۈۋەتتى.
11 شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ يەنە بىر ئەللىكبېشىنى ئۇنىڭ قول ئاستىدىكى ئەللىك ئادىمى بىلەن ئۇنىڭ قېشىغا ماڭدۇردى. ئۇ ئۇنىڭغا: ئى خۇدانىڭ ئادىمى، پادىشاھ ئېيتتى: سېنى دەرھال چۈشۈپ كەلسۇن! ــ دېدى.
12 لېكىن ئىلياس ئەللىكبېشىغا: ئەگەر مەن خۇدانىڭ ئادىمى بولسام، ئاسماندىن ئوت چۈشۈپ سەن بىلەن ئەللىك ئادىمىڭنى كۆيدۈرسۇن، دەپ جاۋاب بەردى. شۇئان خۇدانىڭ ئوتى ئاسماندىن چۈشۈپ ئۇنىڭ ئۆزى بىلەن ئەللىك ئادىمىنى كۆيدۈرۈۋەتتى.
13 پادىشاھ ئەمدى ئۈچىنچى بىر ئەللىكبېشىنى قول ئاستىدىكى ئەللىك ئادىمى بىلەن ئۇنىڭ قېشىغا ماڭدۇردى؛ ئەللىكبېشى بېرىپ ئىلياسنىڭ ئالدىغا چىقىپ، تىزلىنىپ ئۇنىڭغا يالۋۇرۇپ: ئى خۇدانىڭ ئادىمى، مېنىڭ جېنىم بىلەن سېنىڭ بۇ ئەللىك قۇلۇڭنىڭ جانلىرى نەزىرىڭدە ئەزىز بولسۇن!
14 دەرۋەقە، ئاسماندىن ئوت چۈشۈپ، ئىلگىرىكى ئىككى ئەللىكبېشىنى ئۇلارنىڭ قول ئاستىدىكى ئەللىك ئادىمى بىلەن كۆيدۈرۈۋەتتى. لېكىن ھازىر مېنىڭ جېنىم سېنىڭ نەزىرىڭدە ئەزىز بولسۇن، دېدى.
15 پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى ئىلياسقا: سەن چۈشۈپ ئۇنىڭ بىلەن بارغىن؛ ئۇنىڭدىن قورقمىغىن، دېدى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇنىڭ بىلەن

چۈشۈپ پادىشاھنىڭ قېشىغا بېرىپ [16] پادىشاھقا: پەرۋەردىگار سۆز قىلىپ: «ئىسرائىلدا ۋەھىي سورىغىلى بولىدىغان خۇدا يوقمۇ، ئەكروندىكى ئىلاھ بائال-زەبۇبدىن يول سورىغىلى ئەلچىلەرنى ئەۋەتتىڭغۇ؟ شۇنىڭ ئۈچۈن سەن چىققان كارىۋاتتىن چۈشەلمەيسەن؛ سەن چوقۇم ئۆلىسەن!» دەيدۇ، ــ دېدى.

[17] شۇنىڭ بىلەن ئىلىياس دېگەندەك، پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى بويىچە ئاھازىيا ئۆلدى. ئۇنىڭ ئوغلى بولمىغاچقا، يەھورام[(1)] ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى. بۇ يەھوشافاتنىڭ ئوغلى، يەھۇدا پادىشاھى يەھورامنىڭ ئىككىنچى يىلى ئىدى[(2)].

[18] ئەمدى ئاھازىيانىڭ باشقا ئىشلىرى، ئۇنىڭ قىلغان ئەمەللىرى بولسا، ئۇلار «ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا[(3)] پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟

ئىلىياس ئاسمانغا كۆتۈرۈلدۇ

2

[1] پەرۋەردىگار ئىلىياسنى قارا قۇيۇندا ئاسمانغا كۆتۈرمەكچى بولغان ۋاقىتتا ئىلىياس بىلەن ئېلىشا گىلگالدىن چىقىپ كېتىۋاتاتتى.

[2] ئىلىياس ئېلىشاغا: ــ سەندىن ئۆتۈنىمەن، بۇ يەردە قالغىن؛ چۈنكى پەرۋەردىگار مېنى بەيت-ئەلگە ماڭغۇزدى. ئېلىشا: پەرۋەردىگارنىڭ ھاياتى بىلەن، ۋە سېنىڭ ھاياتىڭ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سېنىڭدىن ھەرگىز ئايرىلمايمەن! دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بەيت-ئەلگە چۈشۈپ كەلدى. [3] ئۇ ۋاقىتتا بەيت-ئەلدىكى پەيغەمبەر شاگىرتلىرى[(4)] ئېلىشانىڭ قېشىغا كېلىپ

---

1 بۇ «يەھورام» بەلكىم ئاھازىيانىڭ ئىنىسى. ئۇ يەھۇدانىڭ پادىشاھى يەھورام دېگەن ئادەم ئەمەس.

2 مۇشۇ ئايەتتە ئىككى يەھورام بار؛ بىرىنچىسى ئىسرائىل، يەنى شىمالىي پادىشاھلىقنىڭ پادىشاھى، ئىككىنچىسى يەھۇدانىڭ پادىشاھى.

3 بۇ كىتاب تەۋراتتىكى «تارىخ-تەزكىرە» ئەمەس، بىراق شۈبھىسىزكى، تەۋراتتىكى «تارىخ-تەزكىرە» بۇ كىتابتىن كۆپ ئۈچۈرلارنى ئالغان.

4 «پەيغەمبەر شاگىرتلىرى» ــ ئىبرانىي تىلىدا «پەيغەمبەرنىڭ ئوغۇللىرى». بۇلار بەلكىم ئۆز يۇرتىنى تاشلاپ، مەلۇم بىر پەيغەمبەرگە ئەگىشىپ ئۇنىڭدىن تەلىم-تەربىيە ئالىدىغان ۋە شۇنداقلا خۇدادىن پەيغەمبەرلىك ئىلتىپات-قابىلىيەتنى تىلەيدىغان ئادەملەر ئىدى.

ئۇنىڭغا: بىلەمسەن، پەرۋەردىگار بۈگۈن غوجاڭنى سەندىن[5] ئېلىپ كېتىدۇ؟ ــ دېدى. ئۇ: بىلىمەن؛ شۈك تۇرۇڭلار، دېدى.

4 ئىلياس ئېلىشاغا: ــ سەندىن ئۆتۈنىمەنكى، بۇ يەردە قالغىن؛ چۈنكى پەرۋەردىگار مېنى يېرىخوغا ماڭغۇزدى. ئېلىشا: پەرۋەردىگارنىڭ ھاياتى بىلەن، ۋە سېنىڭ ھاياتىڭ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سېنىڭدىن ھەرگىز ئايرىلمايمەن، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئىككىسى يېرىخوغا باردى.

5 ئۇ ۋاقىتتا يېرىخودىكى پەيغەمبەر شاگىرتلىرى ئېلىشانىڭ قېشىغا كېلىپ ئۇنىڭغا: بىلەمسەن، پەرۋەردىگار بۈگۈن غوجاڭنى سەندىن[6] ئېلىپ كېتىدۇ؟ ــ دېدى. ئۇ: بىلىمەن؛ شۈك تۇرۇڭلار، دېدى.

6 ئىلياس ئېلىشاغا: ــ سەندىن ئۆتۈنىمەنكى، بۇ يەردە قالغىن؛ چۈنكى پەرۋەردىگار مېنى ئىئوردان دەرياسىغا ماڭغۇزدى، دېدى. ئېلىشا: پەرۋەردىگارنىڭ ھاياتى بىلەن، ۋە سېنىڭ ھاياتىڭ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سېنىڭدىن ھەرگىز ئايرىلمايمەن، دېدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئىككىسى مېڭىۋەردى.

7 ئەمدى پەيغەمبەر شاگىرتلىرىدىن ئەللىك كىشى بېرىپ، ئۇلارنىڭ ئۇدۇلىدا يىراقتىن قاراپ تۇراتتى. ئەمما ئۇ ئىككىيلەن ئىئوردان دەرياسىنىڭ بويىدا توختاپ تۇردى. 8 ئىلياس يېپىنچىسىنى قاتلاپ، ئۇنىڭ بىلەن سۇنى ئۇرىۋىدى، سۇ ئىككىگە بۆلۈنۈپ تۇردى؛ ئۇلار ئىككىسى قۇرۇق يولدىن ئۆتتى. 9 ئۆتۈپ بولغاندىن كېيىن ئىلياس ئېلىشاغا: مەن سەندىن ئايرىلماستا، سېنىڭ ئۈزۈڭ ئۈچۈن مەندىن نېمە تىلىكىڭ بولسا، دەۋەرگىن، دېدى. ئېلىشا: سېنىڭ ئۈستۈڭدە تۇرغان روھنىڭ ئىككى ھەسسىسى ئۈستۈمگە قونسۇن، ــ دېدى.

10 ئۇ: بۇ تىلىكىڭگە ئېرىشمەك قىيىندۇر؛ مەن سەندىن ئېلىپ كېتىلگەن ۋاقتىمدا، مېنى كۆرۈپ تۇرساڭ، ساڭا شۇنداق بېرىلىدۇ؛ بولمىسا، بېرىلمەيدۇ، ــ دېدى.

11 ۋە شۇنداق بولدىكى، ئۇلار سۆزلىشىپ ماڭغاندا، مانا، ئوتلۇق بىر جەڭ ھارۋىسى بىلەن ئوتلۇق ئاتلار نامايان بولدى؛ ئۇلار ئىككىسىنى

---

[5] «سەندىن» ــ ئىبرانىي تىلدا «بېشىڭدىن». دېمەك، كېيىن ئىلياس ئېلىشانىڭ بېشى بولمايدۇ.

[6] «سەندىن» ئىبرانىي تىلدا «بېشىڭدىن».

ئايرىۋەتتى ۋە ئىلياس قارا قۇيۇندا ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپ كەتتى.
12 ئېلىشا بۇنى كۆرۈپ: ئى ئاتام، ئى ئاتام، ئىسرائىلنىڭ جەڭ ھارۋىسى ۋە
ئاتلىق ئەسكەرلىرى! ــ [7]دەپ ۋارقىرىدى. ئاندىن ئۇ ئۇنى يەنە كۆرەلمىدى. ئۇ
ئۆز كىيىمىنى تۇتۇپ، ئۇلارنى يىرتىپ ئىككى پارچە قىلىۋەتتى.
13 ئاندىن ئۇ ئىلياسنىڭ ئۇچىسىدىن چۈشۈپ قالغان يېپىنچىسىنى
يەردىن ئېلىپ، ئىئوردان دەرياسىنىڭ قىرغىقىغا قايتىپ كەلدى. 14 ئۇ
ئىلياسنىڭ ئۈستىدىن چۈشۈپ قالغان يېپىنچىسى بىلەن سۇنى ئۇرۇپ:
«ئىلياسنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار نەدىدۇر؟»، دېدى. ئېلىشا سۇنى شۇنداق
ئۇرغاندا سۇ ئىككىگە بۆلۈندى؛ ئېلىشا سۇدىن ئۆتۈپ كەتتى.
15 يېرىخودىكى پەيغەمبەر شاگىرتلىرى قارشى قىرغاقتا تۇرۇپ ئۇنى
كۆردى ۋە: «ئىلياسنىڭ روھى ئېلىشانىڭ ئۈستىدىدۇر» دەپ ئۇنىڭ ئالدىغا
بېرىپ، باش ئۇرۇپ تەزىم قىلدى. 16 ئۇلار ئۇنىڭغا: مانا سېنىڭ كەمىنىلىرىڭ
ئارىسىدا ئەللىك ئەزىمەت بار؛ ئۆتۈنىمىز، بۇلار غوجاڭنى ئىزدىگىلى بارسۇن.
پەرۋەردىگارنىڭ روھى بەلكىم ئۇنى كۆتۈرۈپ تاغلارنىڭ بىر يېرىدە ياكى
جىلغىلارنىڭ بىر تەرىپىدە تاشلاپ قويدىمىكى، دېدى. لېكىن ئۇ: سىلەر ھېچ
ئادەمنى ئەۋەتمەڭلار، دېدى.
17 ئەمما ئۇلارنىڭ ئۇنى قىستاۋېرىشى بىلەن ئۇ خىجالەت بولۇپ: ئادەم
ئەۋەتىڭلار، دېدى. شۇڭا ئۇلار ئەللىك كىشىنى ئەۋەتتى؛ بۇلار ئۈچ كۈن ئۇنى
ئىزدىدى، لېكىن ھېچ تاپالمىدى. 18 ئۇلار ئېلىشانىڭ يېنىغا قايتىپ كەلگەندە
(ئۇ يېرىخودا تۇرۇۋاتاتتى) ئۇ ئۇلارغا: مەن دەرۋەقە سىلەرگە «ئىزدەپ
بارماڭلار!» دېمىدىممۇ؟ ــ دېدى.

7 «ئىسرائىلنىڭ جەڭ ھارۋىسى ۋە ئاتلىق ئەسكەرلىرى!» ــ بەلكىم ئېلىشا ھازىر كۆرگەن جەڭ ھارۋىسى ۋە ئاتلىرىنى كۆرسىتىدۇ. ئىلياس پەيغەمبەر ئىسرائىل ئارىسىدا تۇرغان ۋاقتىدا خۇدانىڭ ساماۋىي كۈچلىرى ئۇنىڭ ۋاستىسى بىلەن ئىسرائىلغا ياردەمدە بولاتتى. شۇ نۇقتىدىن پەيغەمبەرنىڭ ئۆزى ئىسرائىلغا نىسبەتەن «جەڭ ھارۋىسى ۋە ئاتلىق ئەسكەرلىرى» بولاتتى. لېكىن ئۇ ئاسمانغا كۆتۈرۈلگەندىن كېيىن قانداق بولار؟

ئېلىشا پەيغەمبەرنىڭ پەيغەمبەرلىك ھوقۇقى نامايان بولىدۇ

19 شەھەردىكى ئادەملەر ئېلىشاغا: غوجام كۆرگەندەك، شەھەر ئۆزى ئوبدان
جايدىدۇر، لېكىن سۇ ناچار ۋە تۇپراق تۇغماستۇر، دېدى.
20 ئۇ: يېڭى بىر كوزا ئېلىپ كېلىپ، ئىچىگە تۇز قويۇپ، ماڭا بېرىڭلار،
دېدى. ئۇلار ئۇنى ئېلىپ كېلىپ ئۇنىڭغا بەردى.
21 ئۇ بۇلاقنىڭ بېشىغا بېرىپ ئۇنىڭغا تۇزنى تۆكتى ۋە: پەرۋەردىگار مۇنداق
دەيدۇ: ــ «مەن بۇ سۇلارنى ساقايتتىم(8)؛ ئەمدى ئۇلاردىن قايتا ئۆلۈم بولمايدۇ
ۋە يەرنىڭ تۇغماسلىقى بولمايدۇ» ــ دېدى.
22 خۇددى ئېلىشانىڭ ئېيتقان بۇ سۆزىدەك، ئۇ سۇ تاكى بۈگۈنگە قەدەر پاك
بولۇپ كەلدى.
23 ئېلىشا يېرىخودىن چىقىپ بەيت-ئەلگە باردى. ئۇ يولدا كېتىپ بارغاندا،
بەزى باللار شەھەردىن چىقىپ ئۇنى زاڭلىق قىلىپ: چىقىپ كەت، ئى تاقىر
باش! چىقىپ كەت، ئى تاقىر باش! ــ دەپ ۋارقىراشتى.
24 ئۇ بۇرۇلۇپ ئۇلارغا قاراپ پەرۋەردىگارنىڭ نامى بىلەن ئۇلارغا لەنەت
ئوقۇدى؛ شۇنىڭ بىلەن ئورمانلىقتىن ئىككى چىشى ئېيىق چىقىپ، باللاردىن
قىرىق ئىككىنى يىرتىۋەتتى. 25 ئۇ ئۇ يەردىن كېتىپ، كارمەل تېغىغا بېرىپ، ئۇ
يەردىن سامارىيەگە يېنىپ باردى.

موئاب ئىسرائىل بىلەن جەڭ قىلىدۇ

3

1 يەھۇدا پادىشاھى يەھوشافاتنىڭ سەلتەنىتىنىڭ ئون سەككىزىنچى
يىلى، ئاھابنىڭ ئوغلى يەھورام سامارىيەدە ئىسرائىلغا پادىشاھ بولۇپ،
ئون ئىككى يىل سەلتەنەت قىلدى. 2 ئۇ ئۆزى پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل
بولغاننى قىلاتتى، لېكىن ئاتىسى بىلەن ئانىسى قىلغان دەرىجىدە ئەمەس
ئىدى. ئۇ ئاتىسى ياساتقان «بائال تۈۋرۈكى»نى ئېلىپ تاشلىدى. 3 لېكىن ئۇ
ئىسرائىلنى گۇناھقا پۇتلاشتۇرغان نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئامنىڭ گۇناھلىرىدا
چىڭ تۇرۇپ، ئۇلاردىن ھېچ يانمىدى.

---

8 ياكى «تازىلىدىم».

4 موئابنىڭ پادىشاھى مېشا ناھايىتى چوڭ قويچى ئىدى؛ ئۇ ئىسرائىلنىڭ
پادىشاھىغا يۈز مىڭ قوزا ھەم يۈز مىڭ قوچقارنىڭ يۇڭىنى ئولپان قىلاتتى(9).
5ئەمدى شۇنداق بولدىكى، ئاھاب ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن موئابنىڭ پادىشاھى
ئىسرائىلنىڭ پادىشاھىغا يۈز ئۆرۈدى.
6 ئۇ ۋاقىتتا يەھورام پادىشاھ سامارىيەدىن چىقىپ ھەممە ئىسرائىلنى
جەڭ ئۈچۈن ئىدىتلىدى. 7 ئۇ يەنە ئادەم ئەۋەتىپ يەھۇدانىڭ پادىشاھى
يەھوشافاتقا خەۋەر بېرىپ: موئابنىڭ پادىشاھى مەندىن يۈز ئۆردى؛ موئاب
بىلەن سوقۇشقىلى چىقامسەن؟ ــ دېدى. ئۇ: چىقىمەن؛ بىزدە مېنىڭ-
سېنىڭ دەيدىغان گەپ يوقتۇر(10)، مېنىڭ خەلقىم سېنىڭ خەلقىڭدۇر، مېنىڭ
ئاتلىرىم سېنىڭ ئاتلىرىڭدۇر، دېدى.
8 ئۇ يەنە: قايسى يول بىلەن چىقايلى، دەپ سورىدى. يەھورام: بىز ئېدوم
چۆلىنىڭ يولى بىلەن چىقايلى، دەپ جاۋاب بەردى.
9 ئاندىن ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى بىلەن يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئېدومنىڭ
پادىشاھىغا قوشۇلۇپ ماڭدى. ئۇلار يەتتە كۈن ئايلىنىپ يۈرۈش قىلغاندىن
كېيىن، قوشۇن ۋە ئۇلار ئېلىپ كەلگەن ئات-ئۇلاغلارغا سۇ قالمىدى.
10ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى: ئاپلا! پەرۋەردىگار بىز ئۈچ پادىشاھنى موئابنىڭ
قولىغا چۈشسۇن دەپ، بىر يەرگە جەم قىلغان ئوخشايدۇ، دېدى.
11 لېكىن يەھوشافات: پەرۋەردىگاردىن يول سورىشىمىز ئۈچۈن بۇ يەردە
پەرۋەردىگارنىڭ بىر پەيغەمبىرى يوقمۇ؟ ــ دېدى. ئىسرائىلنىڭ پادىشاھىنىڭ
چاكارلىرىدىن بىرى: ئىلياسنىڭ قولىغا سۇ قۇيۇپ بەرگەن شافاتنىڭ ئوغلى
ئېلىشا بۇ يەردە بار، دېدى.
12 يەھوشافات: پەرۋەردىگارنىڭ سۆز-كالامى ئۇنىڭدا بار، دېدى. شۇنىڭ
بىلەن ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى بىلەن يەھوشافات ۋە ئېدومنىڭ پادىشاھى
ئۇنىڭ قېشىغا چۈشۈپ باردى.

---

9 ياكى «يۈز مىڭ قوزىنىڭ ۋە يۈز مىڭ قوچقارنىڭ يۇڭىنى ....ئەۋەتەتتى».

10 «بىزدە مېنىڭ-سېنىڭ دەيدىغان گەپ يوقتۇر» ئىبرانىي تىلىدا «مەن ئۆزۈم ساڭا ئوخشاش بولىمەن» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

[13] ئېلىشا ئىسرائىلنىڭ پادىشاھىغا: ــ مېنىڭ سېنىڭ بىلەن نېمە كارىم! ئۆز ئاتاڭنىڭ پەيغەمبەرلىرى بىلەن ئاناڭنىڭ پەيغەمبەرلىرىنىڭ قېشىغا بارغىن، دېدى.

ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى: ئۇنداق دېمىگىن؛ چۈنكى پەرۋەردىگار بۇ ئۈچ پادىشاھنى موئابنىڭ قولىغا تاپشۇرۇش ئۈچۈن جەم قىلغان ئوخشايدۇ، ــ دېدى.

[14] ئېلىشا: مەن خىزمىتىدە تۇرۇۋاتقان[11] پەرۋەردىگارنىڭ ھاياتى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئەگەر يەھۇدانىڭ پادىشاھى يەھوشافاتنىڭ ھۆرمىتىنى قىلمىغان بولسام، سېنى كۆزگە ئىلمىغان ياكى ساڭا قارىمىغان بولاتتىم.

[15] لېكىن ئەمدى بىرىپ بىر سازچىنى ماڭا ئېلىپ كېلىڭلار، ــ دېدى.

سازچى ساز چالغاندا، پەرۋەردىگارنىڭ قولى ئۇنىڭ ئۈستىگە چۈشتى[12].

[16] ئۇ: پەرۋەردىگار سۆز قىلىپ: «بۇ ۋادىنىڭ ھەممە يېرىگە ئورا كولاڭلار» دېدى، ــ دېدى ئاندىن يەنە:

[17] ــ چۈنكى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: «سىلەر يا شامال يا يامغۇر كۆرمىسەڭلارمۇ، بۇ ۋادى سۇغا تولۇپ، ئۆزۈڭلار بىلەن ئات-ئۇلاغلىرىڭلار ھەممىسى سۇ ئىچىسىلەر». [18] لېكىن بۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە كىچىك ئىش بولۇپ، ئۇ موئابنىمۇ سىلەرنىڭ قوللىرىڭلارغا تاپشۇرىدۇ. [19] سىلەر بارلىق مۇستەھكەم شەھەرلەرنى ۋە بارلىق ئېسىل شەھەرلەرنى بۇسۇپ ئۆتۈپ، بارلىق ياخشى دەرەخلەرنى كېسىپ تاشلاپ، ھەممە بۇلاقلارنى تىندۇرۇپ، ھەممە مۇنبەت ئېكىنزارلىقنى تاشلار بىلەن قاپلاپ خاراب قىلىسىلەر» ــ دېدى.

[20] ۋە ئەتىسى ئەتىگەنلىك قۇربانلىق سۇنۇلغان ۋاقىتتا، مانا، سۇ ئېدوم زېمىنى تەرەپتىن ئېقىپ كېلىپ، ھەممە يەرنى سۇغا تولدۇرۇزدى. [21] ئەمما موئابلارنىڭ ھەممىسى: پادىشاھلار بىز بىلەن جەڭ قىلغىلى چىقىپتۇ، دەپ ئاڭلىغان بولۇپ، ساۋۇت-قالقان كۆتۈرەلىگۇدەك چوڭ-كىچىك ھەممىسى چېگرادا تىزىلىپ سەپتە تۇردى. [22] ئۇلار ئەتىسى سەھەردە قوپۇپ قارىسا، كۈن نۇرى ئۇلارنىڭ ئۇدۇلىدىكى سۇ ئۈستىگە چۈشكەنىدى؛

---

[11] «مەن خىزمىتىدە تۇرۇۋاتقان» ئىبرانىي تىلىدا «مەن ئۇنىڭ (خۇدانىڭ) ئالدىدا تۇرۇۋاتقان» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. ئېلىشا ئۆزىنى پادىشاھنىڭ ئوردىسىدا دائىم غوجىسىنىڭ ئالدىدا تۇرۇۋاتقان خىزمەتكارغا ئوخشىتىدۇ.

[12] ياكى «سازچى چالسا، پەرۋەردىگارنىڭ قولى.... چۈشەتتى».

كۆزىنىڭ شولىسىدا سۇ ئۇلارغا قاندەك كۆرۈندى. ئۇلار: ــ
23 بۇ قان ئىكەن! پادىشاھلار ئۇرۇشۇپ بىر-بىرىنى قىرغان ئوخشايدۇ. ئى
موئابلار! دەرھال ئولجىنىڭ ئۈستىگە چۈشۈپ بۆلىشىۋالايلى! دېدى.
24 لېكىن ئۇلار ئىسرائىلنىڭ لەشكەرگاھىغا يېتىپ كەلگەندە، ئىسرائىللار ئورنىدىن
قوپۇپ موئابلارغا ھۇجۇم قىلىشى بىلەن ئۇلار بەدەر قاچتى. ئىسرائىللار ئۇلارنى
سۈرۈپ-توقاي قىلىۋەتتى. 25 ئۇلار شەھەرلەرنى ۋەيران قىلىپ، ھەربىر ئادەم تاش
ئېلىپ، ھەممە مۇنبەت ئېتىزلارنى تولدۇرۇۋەتكۈچە تاش تاشلىدى. ئۇلار
ھەممە بۇلاق-قۇدۇقلارنى تىندۇرۇپ، ھەممە ياخشى دەرەخلەرنى كېسىۋەتتى.
ئۇلار كىر-ھارەسەت شەھىرىدىكى تاشلاردىن باشقا ھېچ نېمىنى قالدۇرمىدى[13].
شۇ شەھەرگە بولسا، سالغا ئاتقۇچىلار ئۇنىڭغا چۆرگىلەپ ھۇجۇم قىلدى.
26 موئابنىڭ پادىشاھى جەڭنىڭ ئۆزىگە زىيادە قاتتىق كەلگىنىنى كۆرۈپ
ئۆزى بىلەن يەتتە يۈز قىلىچۋازنى ئېلىپ ئېدومنىڭ پادىشاھىغا ھۇجۇم قىلىپ
بۆسۈپ ئۆتۈشكە ئاتلاندى؛ لېكىن ئۇلار بۆسۈپ ئۆتەلمىدى.
27 شۇنىڭ بىلەن تەختىگە ۋارىسلىق قىلغۇچى تۇنجى ئوغلىنى
ئېلىپ، سېپىلنىڭ تۆپىسىدە ئۇنى كۆيدۈرمە قۇربانلىق قىلدى. ئۇ ۋاقىتتا
ئىسرائىل پەرۋەردىگارنىڭ[14] قاتتىق قەھرىگە ئۇچرىغانىدى[15]. شۇنىڭ

---

13 «كىر-ھارەسەت شەھىرىدىكى تاشلاردىن باشقا ھېچ نېمىنى قالدۇرمىدى» ــ بۇنىڭ مەنىسى
بەلكىم «ئۇلار كىر-ھارەسەت شەھىرىنىڭ ئۆزىنى ۋەيران قىلمىدى» دېگەندەك بولسا كېرەك.
14 ئىبرانىي تىلىدا «ئۇنىڭ».
15 ئىسرائىلنىڭ شۇ چاغدا نېمىشقا پەرۋەردىگارنىڭ قەھرىگە ئۇچراش سەۋەبى مۇشۇ يەردە
ئېيتىلمايدۇ. بىرنەچچە ئالىم مۇشۇ «قەھر»نى پەرۋەردىگاردىن ئەمەس، بەلكى ئېدوم تەرىپىدىن
كەلگەن، دەپ قاراپ، تۆۋەندىكىدەك تەرجىمە بىلەن شەرھ بېرىپ چۈشەندۈرىدۇ: «(26) موئابنىڭ
پادىشاھى ... ئېدومنىڭ پادىشاھىغا ھۇجۇم قىلىپ بۆسۈشكە ئاتلاندى؛ لېكىن ئۇلار بۆسۈپ
ئۆتەلمىدى. (27) شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ (ئېدومنىڭ) تەختىگە ۋارىسلىق قىلغۇچى تۇنجى ئوغلىنى
ئېلىپ كېلىپ، سېپىلنىڭ ئۈستىدە ئۇنى كۆيدۈرمە قۇربانلىق قىلدى. ئۇ ۋاقىتتا ئىسرائىل قاتتىق
قەھرگە ئۇچرىغانىدى (ئېدوملار: «بىز ئىسرائىللار بىلەن ئىتتىپاقداش بولغاچقا، بىز ئۇلارنىڭ
كاساپىتىگە ئۇچرىدۇق» دەپ ئىسرائىلغا قاتتىق غەزەپلەنگەنىدى)». دېمەك، شۇ ئالىملار شۇ
«قەھر» ئېدوملار تەرىپىدىن كەلدى، دەپ قارايدۇ).
بىراق بىزنىڭچە بۇنداق تەرجىمىدە ئىككى مۇھىم نۇقتىنى پەرەزىي تەرجىمە قىلغان بولغاچقا، ئۇنىڭغا
قايىل بولمىدۇق. شۇڭا بىز يەنىلا ئايەتتىكى «قەھر»نى خۇدا تەرىپىدىن بولغان، دەپ قارايمىز.

بىلەن بۇ ئۈچ پادىشاھ موئاب پادىشاھىدىن ئايرىلىپ، ھەرقايسىسى ئۆز يۇرتىغا كېتىشتى.

ئېلىشا پەيغەمبەر تۇل خوتۇن ۋە ئۇنىڭ ئوغۇللىرىغا ياردەم بېرىدۇ

4 1 پەيغەمبەر شاگىرتلىرىدىن بىرىنىڭ تۇل قالغان خوتۇنى ئېلىشاغا
پەرياد قىلىپ: سىنىڭ قۇلۇڭ بولغان مېنىڭ ئېرىم ئۆلۈپتۇ. بىلىسەنكى،
سېنىڭ قۇلۇڭ پەرۋەردىگاردىن قورققان ئادەم ئىدى. ئەمدى قەرز ئىگىسى
مېنىڭ ئىككى ئوغلۇمنى قۇللۇققا ئالغىلى كەلدى.
2 ئېلىشا ئۇنىڭدىن: سېنىڭ ئۈچۈن نېمە قىلاي؟ دېگىنە، ئۆيۈڭدە نېمەڭ
بار؟ — دەپ سورىدى. ئۇ: دېدىكىڭنىڭ ئۆيىدە كىچىك بىر كوزا مايدىن[16]
باشقا ھېچنەرسە يوق، — دېدى.
3 ئۇ: بېرىپ ھەممە قوشنىلىرىڭدىن چۆگۈن-كوزا، يەنى بوش چۆگۈن-
كوزىلارنى ئۆتنە ئالغىن، ئۇلار ئاز بولمىسۇن. 4 ئاندىن ئۆزۈڭ بىلەن ئوغۇللىرىڭ
ئۆيگە كىرگىن، ئىشىكنى يېپىپ ھەممە چۆگۈن-كوزىلارغا ماي قاچىلىغىن.
توشقانلىرىنى بىر چەتكە ئېلىپ قويغىن، — دېدى.
5 شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۇ يەردىن ئايرىلىپ ئوغۇللىرى بىلەن ئۆيگە كىرىپ
ئىشىكنى ياپتى. ئوغۇللىرى چۆگۈن-كوزىلارنى ئۇنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلگەندە،
ئۇ ماي قۇيدى. 6 ۋە شۇنداق بولدىكى، چۆگۈن-كوزىلارنىڭ ھەممىسى تولغاندا
ئۇ ئوغلىغا: يەنە بىر كوزا ئېلىپ كەل، دېدى. ئەمما ئوغلى: ئەمدى كوزا
قالمىدى، دېدى. ئۇ ۋاقىتتا ماي توختاپ قالدى.
7 ئەمدى ئۇ بېرىپ خۇدانىڭ ئادىمىگە خەۋەر يەتكۈزدى. ئۇ: بېرىپ
مايىنى سېتىۋەت، قەرزىڭنى تۆگەتكىن؛ ئاندىن قالغان پۇل بىلەن ئۆزۈڭ ۋە
ئوغۇللىرىڭنىڭ جېنىنى بېقىڭلار، دېدى.

---

16 بۇ ماي بەلكىم زەيتۇن مېيى ئىدى.

ئېلىشا ئۆلگەن بالىنى تىرىلدۈرىدۇ

8 بىر كۈنى ئېلىشا شۇنەم شەھىرىگە باردى. ئۇ يەردە بىر باي ئايال بار
ئىدى ۋە ئۇ ئۇنى ئۆز ئۆيىدە تاماققا تۇتۇپ قالدى. شۇنىڭدىن كېيىن ھەرقاچان
ئۇ يەردىن ئۆتۈپ ماڭسا، ئۇ ئۇنىڭ ئۆيىگە كىرىپ غىزالىناتتى. 9 بىر كۈنى
ئۇ ئۆز ئېرىگە: بۇ يەردىن دائىم ئۆتىدىغان كىشى خۇدانىڭ بىر مۇقەددەس
ئادىمى ئىكەنلىكىنى بىلىپ يەتتىم. 10 بىز ئۆگزىدە ئۇنىڭغا بىر كىچىكرەك
ئۆي سالايلى. ئۇنىڭغا ئۆيدە كارىۋات، شىرە، ئورۇندۇق ۋە چىراغدان تەييارلاپ
بېرەيلى؛ ۋە شۇنداق بولسۇنكى، ئۇ قاچانلا يېنىمىزغا كەلسە شۇ ئۆيدە تۇرسۇن،
— دېدى.

11 ئەمدى پەيغەمبەر بىر كۈنى ئۇ يەرگە كەلگەندە، شۇ بالىخانىغا كىرىپ
يېتىپ قالدى. 12 ئۇ ئۆز خىزمەتكارى گەھازىغا: سەن ئۇ شۇنەملىك ئايالنى
چاقىرغىن، دېدى. ئۇ ئۇنى چاقىرغاندا، ئايال ئۇنىڭ قېشىغا كەلدى.

13 پەيغەمبەر خىزمەتكارىغا: سەن ئۇنىڭغا: «سىلى بىزنىڭ غېمىمىزنى
يەپ مۇشۇنداق ئۆزلىرىنى كۆپ ئاۋارە قىلدىلا؛ مەن سىلى ئۈچۈن نېمە قىلىپ
بېرەي؟ پادىشاھقا ياكى قوشۇن سەردارىغا بىرەر تەلەپلىرىنى يەتكۈزەيمۇ؟» —
دېگىن، دېدى.

ئايال بۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ: — مەن ئۆز خەلقىم ئارىسىدا ياشاۋاتىمەن،
بولدى! دېدى.

14 ئەمدى ئېلىشا گەھازىدىن، ئۇنىڭغا نېمە قىلىپ بېرىش كېرەك؟ — دەپ
سورىدى. گەھازى: ئۇنىڭ ئوغۇل بالىسى يوق ئىكەن، ۋە ئېرىمۇ قېرى ئىكەن،
دېدى.

15 ئۇ: ئۇنى چاقىرغىن، دېدى. ئايالنى چاقىرىۋىدى، ئايال ئىشىككە كېلىپ
تۇردى.

16 پەيغەمبەر ئۇنىڭغا: كېلەر يىلى تەخمىنەن مۇشۇ ۋاقىتتا[17] قۇچاقلىرىدا
بىر ئوغۇللىرى بولىدۇ، دېدى. ئۇ: ياق، ئى غوجام! ئى خۇدانىڭ ئادىمى،
دېدىكىڭگە يالغان ئېيتمىغىن، دېدى.

---

17 ياكى «ئەتىيازدا».

17 ئەمدى ئېلىشا ئۇنىڭغا دېگەنىدەك ئۇ ئايال ھامىلدار بولۇپ، ئىككىنچى
يىلى بېكىتىلگەن ۋاقىتتا ئوغۇل تۇغدى.
18 بالا ئۆسۈپ چوڭ بولدى. بىر كۈنى شۇنداق بولدىكى، ئۇ ئاتىسى بار
يەرگە، ئورمىچىلارنىڭ قېشىغا چىقىپ كەتتى. 19 ئۇ ئاتىسىغا: ۋاي بېشىم،
ۋاي بېشىم، دەپ ۋايسىدى. ئۇ خىزمەتكارىغا، ئۇنى ئانىسىنىڭ قېشىغا
ئېلىپ بارغىن، دېدى.
20 ئۇ ئۇنى كۆتۈرۈپ ئانىسىنىڭ يېنىغا ئاپىرىپ قويدى. بالا ئانىسىنىڭ
ئېتىكىدە چۈشكىچە ئولتۇردى، ئاندىن ئۆلۈپ قالدى. 21 ئاندىن ئانىسى
چىقىپ، ئۇنى خۇدانىڭ ئادىمىنىڭ ئۆيىدىكى كارىۋاتقا ياتقۇزۇپ قويۇپ،
ئىشىكنى يېپىپ چىقىپ كەتتى. 22 ئۇ ئېرىنى چاقىرىپ ئۇنىڭغا:
غۇلاملاردىن بىرىنى ماڭدۇرغىن، ئۇ بىر ئېشەكنى ئېلىپ كەلسۇن؛ مەن
ئۇنى چاپتۇرۇپ، خۇدانىڭ ئادىمىنىڭ قېشىغا دەرھال بېرىپ كېلەي،
دېدى.
23 ئېرى ئۇنىڭغا: نېمىشقا ئۇنىڭ قېشىغا بۈگۈن بارىسەن؟ بۈگۈن يا
يېڭى ئاي يا شابات كۈنى بولمىسا، دېدى[18]. ئايالى ئۇنىڭغا، ھەممە ئىش
تىنچلىق[19] — دېدى.
24 ئۇ ئېشەكنى توقۇتۇپ غۇلامىغا: ئىتتىك ھەيدەپ ماڭ؛ مەن دېمىگۈچە
توختىمىغىن، دېدى[20].
25 شۇنىڭ بىلەن ئۇ كارمەل تېغىغا بېرىپ خۇدانىڭ ئادىمى ئالدىغا
كەلدى. ۋە شۇنداق بولدىكى، خۇدانىڭ ئادىمى ئۇنى يىراقتىنلا كۆرۈپ ئۆز
خىزمەتكارى گەھازىغا: مانا شۇنەملىك ئايال كېلىۋاتىدۇ؛ 26 سەن ئۇنىڭ ئالدىغا
يۈگۈرۈپ بېرىپ ئۇنىڭدىن: سىلى تىنچلىقمۇ؟ ئەرلىرى تىنچلىقمۇ؟ بالىلىرى
تىنچلىقمۇ؟» — دەپ سورىغىن، دېدى.
— ھەممە ئىش تىنچلىق، دەپ ئېيتتى ئايال.

18 ئېرى بەلكىم ئايالىنىڭ بېرىش مەقسىتىنى چۈشەنمىدى. ئېرىنىڭ سۆزىگە قارىغاندا «يېڭى ئاي» ياكى «شابات كۈنى» پەيغەمبەرلەر بىلەن كۆرۈشۈش قولايلىق ۋاقىت بولاتتى.
19 ياكى «خاتىرجەم بولغىن».
20 غۇلامى بەلكىم ئېشەكنىڭ يېنىدا يۈگۈرۈپ، ئايالغا ھەمراھ بولسا كېرەك.

27 ئەمدى تاغقا چىقىپ خۇدانىڭ ئادىمىنىڭ قېشىغا كەلگەندە، ئۇ ئۇنىڭ پۇتلىرىنى قۇچاقلىدى. گەھازى ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ ئۇنى ئىتتىرىۋەتمەكچى بولدى؛ لېكىن خۇدانىڭ ئادىمى: ــ ئۇنى ئۆز ئىختىيارىغا قويغىن؛ چۈنكى ئۇنىڭ كۆڭلى ئىنتايىن سۇنۇق ۋە پەرۋەردىگار بۇ ئىشنى ماڭا دېمەي يوشۇرۇپتۇ، دېدى.

28 ئايال: مەن غوجامدىن بىر ئوغۇل تىلىدىممۇ؟[21] ماڭا يالغان سۆز قىلمىغىن، دەپ سەندىن ئۆتۈنمىدىممۇ؟ ــ دېدى.

29 پەيغەمبەر گەھازىغا: ــ بېلىڭنى چىڭ باغلاپ، مېنىڭ ھاسامنى ئېلىپ ماڭغىن. بىرسىگە ئۇچرىساڭ، ئۇنىڭغا سالام قىلمىغىن، بىرسى ساڭا سالام قىلسا، سەن ئۇنىڭغا جاۋاب بەرمىگىن.[22] مېنىڭ ھاسامنى بالىنىڭ يۈزىگە قويغىن، دېدى.

30 بالىنىڭ ئانىسى: پەرۋەردىگارنىڭ ھاياتى بىلەن ۋە سېنىڭ ھاياتىڭ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سەندىن ئايرىلمايمەن، دېدى. ئېلىشا ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇنىڭ كەينىدىن ئەگەشتى.

31 گەھازى ئۇلاردىن بۇرۇن بېرىپ ھاسىسىنى بالىنىڭ يۈزىگە قويغانىدى. ئەمما ھېچ ئاۋاز ياكى تىۋىش چىقمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ يېنىپ ئېلىشانىڭ ئالدىغا بېرىپ ئۇنىڭغا: بالا ئويغانمىدى، دېدى.

32 ئېلىشا ئۆيگە كېلىپ قارىسا، مانا، بالا ئۇنىڭ كارىۋىتىدا ئۆلۈك ياتاتتى.

33 ئۇ بالا بىلەن ئۆزىنى ئايرىم قالدۇرۇپ، ئىشىكنى يېپىۋېتىپ پەرۋەردىگارغا دۇئا قىلدى. 34 ئاندىن ئۇ كارىۋاتقا چىقىپ بالىنىڭ ئۈستىگە ئۆزىنى قويۇپ ئاغزىنى ئۇنىڭ ئاغزىغا، كۆزلىرىنى ئۇنىڭ كۆزلىرىگە، قوللىرىنى ئۇنىڭ قوللىرىغا يېقىپ ياتتى. شۇنىڭ بىلەن بالىنىڭ بەدىنى ئىسسىشقا باشلىدى. 35 ئۇ چۈشۈپ ئۆيدە ئۇ ياق-بۇ ياققا مېڭىپ ئاندىن يەنە كارىۋاتقا چىقىپ يەنە بالىنىڭ ئۈستىگە ئېگىلدى. ئۇ ۋاقىتتا بالا يەتتە قېتىم چۈشكۈردى، ئاندىن كۆزلىرىنى ئاچتى.

---

21 ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە باركى، بۇ ئايال ئەسلىدە ئېلىشادىن بىرەر نەرسە تىلىمەكچى ئەمەس ئىدى. ئۇ ئوغۇل پەرزەنت كۆرۈشكە زور ئىنتىزار بولسىمۇ، يەنە ئوغۇل تىلەشتىن قورقاتتى.

22 ئوتتۇرا شەرقتە يولدا كېتىۋاتقانلار بىر-بىرى بىلەن سالاملاشقاندا ئادەتتە ئۇزۇن ۋاقىت كېتەتتى.

36 پەيغەمبەر گەھازىنى چاقىرىپ ئۇنىڭغا: شۇنەملىك ئايالنى چاقىرغىن، دېدى. ئۇ ئۇنى چاقىرىپ قويدى. ئۇ ئېلىشانىڭ يېنىغا كەلگەندە. ئۇ ئۇنىڭغا: ئوغۇللىرىنى كۆتۈرۈپ ئالسىلا، دېدى.
37 ئۇ ئۆيىگە كىرىپلا ئۇنىڭ ئايىغى ئالدىغا يىقىلىپ دۈم ياتتى، بېشى يەرگە تەگكۈدەك تەزىم قىلدى. ئاندىن ئۆز ئوغلىنى كۆتۈرۈپ چىقىپ كەتتى.

ئاچارچىلىقتا بولغان مۆجىزىلەر

38 ئېلىشا گىلگالغا يېنىپ باردى. شۇ چاغدا يۇرتتا ئاچارچىلىق بولغانىدى. پەيغەمبەرلەرنىڭ شاگىرتلىرى ئېلىشانىڭ يېنىدا ئولتۇرغاندا ئۇ ئۆز خىزمەتكارىغا: سەن چوڭ قازاننى ئېسىپ پەيغەمبەرلەرنىڭ شاگىرتلىرىغا شورپا پىشۇرۇپ بەرگىن، دېدى.
39 ئۇلاردىن بىرسى ئوتياش تەرگىلى دالاغا چىقىپ ياۋا قاپاق پىلىكىنى تېپىپ، ئۇنىڭدىن ياۋا قاپاق[23] ئۈزۈپ ئېتىكىنى تولدۇرۇپ كېلىپ، توغراپ قازانغا سالدى؛ چۈنكى ئۇلار بۇلارنىڭ زىيانلىق ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى.
40 ئاندىن ئۇلار يەڭلار دەپ ئادەملەرگە ئۇسۇپ بەردى. لېكىن ئۇلار تاماقنى يېگىلى باشلىغاندا: ئى خۇدانىڭ ئادىمى، قازاندا ئۆلۈم بار، دەپ ۋارقىراشتى. ھېچكىم ئۇنىڭدىن يېيەلمىدى.
41 ئېلىشا: ئازراقىنە ئۇن ئېلىپ كېلىڭلار، دېدى. ئۇ شۇنى قازانغا تاشلاپ: خەلققە ئۇسۇپ بەرگىن، يېسۇن، دېدى. ۋە مانا، قازاندا ھېچ زەھەر قالمىدى.
42 ئەمدى بائال-شالىشاھدىن بىر ئادەم كېلىپ، خۇدانىڭ ئادىمىگە ئارپا ھوسۇلىنىڭ تۇنجى مېۋىسىدىن ئاش-نان، يەنى يىگىرمە ئارپا ناننى ۋە بىر خالتا كۆك باشنى ئېلىپ كېلىۋىدى، ئۇ: خەلققە يېگىلى ئالدىغا قويغىن، دېدى.
43 ئۇنىڭ خىزمەتكارى: شۇنى بىر يۈز ئادەمنىڭ ئالدىدا قانداق قويالايمەن؟ دېدى. ئېلىشا: خەلققە يېگىلى بەرگىن؛ چۈنكى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ئۇلار يەيدۇ ۋە ئۇنىڭدىن ئېشىپ قالىدۇ، دېدى.

[23] بىز پەرىزىمىز بويىچە شۇنداق تەرجىمە قىلدۇق. لېكىن بۇ ئۆسۈملۈك ۋە مېۋىسىنىڭ زادى نېمە ئىكەنلىكى بىزگە ھازىر نامەلۇم.

44 شۇنىڭ بىلەن ئۇ شۇنى ئۇلارنىڭ ئالدىدا قويدى؛ ئۇلار يېدى ۋە دەل پەرۋەردىگارنىڭ دېگىنىدەك، ئۇنىڭدىن ئېشىپ قالدى.

سۇرىيەنىڭ قوشۇنىنىڭ سەردارى نائاماننىڭ ساقايتىلىشى

5

1 سۇرىيە پادىشاھىنىڭ قوشۇن سەردارى نائامان ئۆز غوجىسىنىڭ ئالدىدا تولىمۇ قەدىرلەندى ۋە ئىززەتلەندى، چۈنكى پەرۋەردىگار ئۇنىڭ قولى ئارقىلىق سۇرىيەگە نۇسرەتلەر بەرگەنىدى. ئۇ باتۇر جەڭچى بولغىنى بىلەن، لېكىن ماخاۋ كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ قالغانىدى.
2 ئەمدى سۇرىيەلەر توپ-توپ بولۇپ، بۇلاڭچىلىققا چىقىپ ئىسرائىلدىن بىر كىچىك قىزنى تۇتۇپ كەلگەنىدى؛ بۇ قىز نائاماننىڭ ئايالىنىڭ خىزمىتىنى قىلاتتى. 3 ئۇ خانىمغا: كاشكى، مېنىڭ غوجام سامارىيەدىكى پەيغەمبەرنىڭ قېشىدا بولسىدى! ئۇ ئۇنى ماخاۋ كېسىلىدىن ساقايتاتتى، دېدى.
4 نائامان بېرىپ خوجىسىغا: ــ ئىسرائىلنىڭ يۇرتىدىن بولغان كىچىك قىز مۇنداق-مۇنداق ئېيتتى، دېدى.
5 سۇرىيە پادىشاھى: ياخشى! سەن بارغىن، مەن ئىسرائىلنىڭ پادىشاھىغا بىر مەكتۇپ ئەۋەتىمەن، دېدى. نائامان ئون تالانت كۈمۈش بىلەن ئالتە مىڭ شەكەل ئالتۇن[24] ۋە ھەم ئون كىشىلىك كىيىمنى ئېلىپ ئىسرائىلغا باردى.
6 ئۇ مەكتۇپنى ئىسرائىلنىڭ پادىشاھىغا ئاپىرىپ تاپشۇرۇپ بەردى. مەكتۇپتا: ــ «بۇ مەكتۇپ ساڭا يەتكەندە بىلگەيسەنكى، مەن ئۆز خىزمەتكارىم نائاماننى سېنىڭ قېشىڭغا ماڭدۇردۇم. سەن ئۇنى ماخاۋ كېسىلىدىن ساقايتقايسەن»، دەپ پۈتۈلگەنىدى.
7 ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى خەتنى ئوقۇپ بولۇپ، ئۆز كىيىملىرىنى يىرتىپ-يىرتىۋەتتى ۋە: ــ مەن خۇدامۇ؟ كىشىنى ئۆلتۈرۈپ ھەم تىرىلدۈرەلەيمەنمۇ؟ نېمىشقا ئۇ كىشى: ــ بۇ ئادەمنى ماخاۋ كېسىلىدىن ساقايتقىن، دەپ ھاۋالە

24 «ئون تالانت كۈمۈش» ــ بىر تالانت بەلكىم 30.6 كىلوگرام ئىدى، شۇڭا بۇ 306 كىلوگرام كۈمۈش ئىدى. «ئالتە مىڭ شەكەل ئالتۇن» ــ 70 كىلوگرامچە بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

قىلدىڭ؟ قېنى، ئۆيلىنىپ كۆرۈڭلار، ئۇ دەرۋەقە مەن بىلەن جەڭ قىلغىلى باھانە ئىزدەيدۇ، دېدى.

8 ۋە شۇنداق بولدىكى، خۇدانىڭ ئادىمى ئېلىشا ئىسرائىلنىڭ پادىشاھىنىڭ ئۆز كىيىملىرىنى يىرتقىنىنى ئاڭلىغاندا، پادىشاھقا ئادەم ئەۋەتىپ: نېمىشقا ئۆز كىيىملىرىڭنى يىرتتىڭ؟ ئۇ كىشى ھازىر بۇ يەرگە كەلسۇن، ئاندىن ئۇ ئىسرائىلدا بىر پەيغەمبەر بار ئىكەن دەپ بىلىدۇ، دېدى.

9 نائامان ئاتلىرى ۋە جەڭ ھارۋىسى بىلەن كېلىپ، ئېلىشانىڭ ئۆيىنىڭ ئىشىكى ئالدىدا توختىدى. 10 ئېلىشا بىر خەۋەرچىنى ماڭدۇرۇپ نائامانغا: ــ بېرىپ ئىئوردان دەرياسىدا يەتتە قېتىم يۇيۇنۇپ كەلگىن؛ شۇنداق قىلساڭ ئەتلىرىڭ ئەسلىگە كېلىپ پاكىز بولىسەن، دېدى.

11 لېكىن نائامان ئاچچىقلىنىپ يېنىپ كېلىپ: ــ مانا، ئۇ چوقۇم چىقىپ، مېنىڭ بىلەن كۆرىشىدۇ، ئۆرە تۇرۇپ خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ نامىغا نىدا قىلىپ، يارا جايىنىڭ ئۈستىدە قولىنى سىلكىپ، ماخاۋ كېسىلىنى ساقايتىدۇ، دەپ ئويلاپ كەلگەنىدىم. 12 دەمەشقنىڭ دەريالىرى، يەنى ئابارنا بىلەن فارپار دەرياسىنىڭ سۇلىرى ئىسرائىلنىڭ ھەممە سۇلىرىدىن ياخشى ئەمەسمۇ؟ مەن ئۇلاردا يۇيۇنسام پاكىز بولمامدىم؟ ــ دېدى. ئۇ قاتتىق غەزەپلىنىپ بۇرۇلۇپ يولغا چىقتى.

13 لېكىن ئۇنىڭ خىزمەتكارلىرى ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ: ــ ئى ئاتام، ئەگەر پەيغەمبەر سىلىگە ئېغىر بىر ئىشنى تاپىلىغان بولسا، قىلماسمىدىلا؟ ئۇنداق بولغان يەردە، ئۇ سىلىگە سۇغا چۈشۈپ يۇيۇنۇپ، پاكىز بولىسىلا، دېگەن بولسا شۇنداق قىلمامدىلا؟ ــ دېيىشتى.

14 شۇڭا ئۇ چۈشۈپ، خۇدانىڭ ئادىمىنىڭ سۆزىگە بىنائەن ئىئوردان دەرياسىدا يەتتە قېتىم چۆمۈلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ ئېتى پاكلىنىپ، كىچىك بالىنىڭ ئېتىدەك بولۇپ ساقايدى.

15 شۇنىڭ بىلەن ئۇ بارلىق ھەمراھلىرى بىلەن خۇدانىڭ ئادىمىنىڭ قېشىغا قايتىپ كېلىپ، ئۇنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ: ــ مانا ئەمدى پۈتكۈل يەر يۈزىدە ئىسرائىلدىن باشقا يەردە خۇدا يوق ئىكەن، دەپ بىلىپ يەتتىم؛ ئەمدى ھازىر، ئۆز كەمىنەڭدىن بىر سوۋغاتنى قوبۇل قىلغىن، دېدى.

16 لېكىن ئېلىشا: مەن خىزمىتىدە تۇرۇۋاتقان پەرۋەردىگارنىڭ ھاياتى بىلەن
قەسەم قىلىمەنكى، ھېچ نېمىنى قوبۇل قىلماسمەن، دېدى. نائامان تولا چىڭ
تۇرۇۋالسىمۇ، ھېچ قوبۇل قىلمىدى.
17 ئاندىن نائامان مۇنداق دېدى: ــ ئەگەر قوبۇل قىلمىساڭ، كەمىنەڭگە
تۇپىدىن ئىككى قېچىر يۈك بېرىلسۇن؛ چۈنكى كەمىنەڭ بۇندىن كېيىن
پەرۋەردىگاردىن باشقا ھېچقانداق ئىلاھلارغا كۆيدۈرمە قۇربانلىق ياكى ئىناقلىق
قۇربانلىقنى[25] كەلتۈرمەيدۇ. 18 لېكىن پەرۋەردىگار كەمىنەڭنىڭ شۇ بىر ئىشىنى
كەچۈرۈم قىلغاي: غوجامنىڭ ئۆزى رىممونىنىڭ بۇتخانىسىغا سەجدە قىلماق
ئۈچۈن كىرگەندە، مېنىڭ قولۇمغا يۆلەنسە مەن رىممونىنىڭ بۇتخانىسىدا تىز
پۈكسەم، مۇشۇ ئامالسىز تىز پۈككىنىم ئۈچۈن پەرۋەردىگار مەن كەمىنەڭنى
كەچۈرگەي، دېدى[26].
19 ئېلىشا ئۇنىڭغا: ــ سەن ئامان-خاتىرجەملىكتە كەتكىن، دېدى. ئۇ
ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ ئازغىنە يول ماڭدى. 20 لېكىن خۇدانىڭ ئادىمى ئېلىشانىڭ
خىزمەتكارى گەھازى كۆڭلىدە: ــ مانا، ئۇ سۇرىيەلىك نائامان ئېلىپ كەلگەن
نەرسىلىرىدىن غوجام ھېچنېمىنى ئالماي، ئۇنى بىكار كەتكۈزۈۋېتىپتۇ. لېكىن
پەرۋەردىگارنىڭ ھاياتى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن ئۇنىڭ كەينىدىن
يۈگۈرۈپ بېرىپ، ئۇنىڭدىن ئازراق بىر نەرسە ئالاي، دەپ ئويلىدى. 21 شۇنى
دەپ گەھازى نائاماننىڭ كەينىدىن باردى. نائامان بىر كىمنىڭ كەينىدىن
يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقىنىنى كۆرۈپ، ھارۋىسىدىن چۈشۈپ ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ:
ھەممە ئىش تىنچلىقمۇ؟ ــ دەپ سورىدى.
22 ئۇ: ــ تىنچلىق، ــ دېدى، ــ ئەمما غوجام مېنى ماڭدۇرۇپ: مانا
ئەمدى ئەفرائىم تاغلىقىدىن پەيغەمبەرلەرنىڭ شاگىرتلىرىدىن ئىككى يىگىت
قېشىمغا كەلدى. بۇلارغا بىر تالانت كۈمۈش بىلەن ئىككى كىشىلىك كىيىم
بەرسىلە، دەپ ئېيتتى، ــ دېدى.

---

25 ياكى پەقەت «قۇربانلىق». ئادەتتە بۇ سۆز «ئىناقلىق قۇربانلىقى» ياكى «تەشەككۇر قۇربانلىقى»نى بىلدۈرىدۇ. ئۇنىڭ تۇپىنى تەلەپ قىلىشى بەلكىم ئىسرائىلدىكى شۇ تۇپا (قۇربانگاھ سۈپىتىدە) ئۈستىدە ئۆز قۇربانلىقلىرىنى قىلماقچى بولغان بولۇشى مۇمكىن.
26 «رىممون» سۇرىيەنىڭ «بوران چىقارغۇچى بۇت»ى ئىدى.

[23] نائامان: ــ ئىككى تالانت كۈمۈشنى قوبۇل قىلغىن، دەپ ئۇنى زورلاپ ئىككى تالانت كۈمۈشنى ئىككى خالتىغا چىگىپ، ئىككى كىشىلىك كىيىمنى چىقىرىپ بەردى. بۇلارنى نائامان غۇلاملىرىدىن ئىككى يىگىتكە يۈدكۈزدى؛ ئۇلار گەھازىنىڭ ئالدىدا بۇلارنى كۆتۈرۈپ ماڭدى.
[24] ئۇ تۇرغان دۆڭگە يەتكەندە بۇلارنى ئۇلارنىڭ قوللىرىدىن ئېلىپ ئۆيگە تىقىپ قويدى؛ ئاندىن بۇ ئادەملەرنى كەتكۈزۈۋەتتى. [25] ئاندىن ئۇ غوجىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ تۇردى. ئېلىشا ئۇنىڭدىن: ــ ئى گەھازى، نەگە بېرىپ كەلدىڭ؟ ــ دەپ سورىدى. ئۇ جاۋاب بېرىپ: قۇلۇڭ ھېچيەرگە بارمىدى، ــ دېدى.
[26] ئېلىشا ئۇنىڭغا: ــ مەلۇم بىر كىشى ھارۋىسىدىن چۈشۈپ، كەينىگە يېنىپ، سېنىڭ ئالدىڭغا كەلگەندە، مېنىڭ روھىم شۇ چاغدا سېنىڭ بىلەن بىرگە بارغان ئەمەسمۇ؟ بۇ كىشىلەر كۈمۈش بىلەن كىيىم، زەيتۇن باغلىرى بىلەن ئۈزۈمزارلار، قوي بىلەن كالا، مالايلار بىلەن كېنىزەكلەرنى قوبۇل قىلىدىغان ۋاقىتمۇ؟ [27] لېكىن ھازىر نائاماننىڭ ماخاۋ كېسىلى ساڭا ھەم نەسلىڭگە مەڭگۈگە چاپلىشىدۇ، ــ دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئېلىشانىڭ قېشىدىن چىققاندا قاردەك ئاق بولۇپ قالدى.

پالتىنىڭ بېشىنى سۇ ئۈستىدە لەيلىتىشى

6 [1] پەيغەمبەرلەرنىڭ شاگىرتلىرى ئېلىشاغا: ــ مانا بىزگە سېنىڭ ئالدىڭدا تۇرۇۋاتقان يېرىمىز تار كەلدى. [2] ئىئوردان دەرياسىنىڭ بويىغا بېرىپ، ھەربىرىمىز بىردىن ياغاچ ئېلىپ، شۇ يەردە تۇرىدىغانغا بىر تۇرالغۇ ئۆي ياسايلى، ــ دېدى.
ــ بېرىڭلار، دەپ جاۋاب بەردى ئۇ.
[3] ئۇلارنىڭ بىرى يەنە: ــ ئىلتىپات قىلىپ قەمنىلىرىڭ بىلەن بىرگە بارغىن، دېدى. ئۇ: ــ بىللە باراي، دېدى.
[4] ئۇ ئۇلار بىلەن ماڭدى. ئۇلار ئىئوردان دەرياسىغا بېرىپ، دەرەخ كېسىشكە باشلىدى. [5] لېكىن ئۇلارنىڭ بىرى دەرەخ كېسىۋاتقاندا پالتىنىڭ بېشى سۇغا

چۈشۈپ كەتتى. ئۇ ۋارقىراپ: ــ ۋاي غوجام، بۇ ئۆتنە ئالغان پالتا ئىدى، دېدى.
6 خۇدانىڭ ئادىمى: نەگە چۈشتى، دەپ سورىدى. ئۇ چۈشكەن يەرنى كۆرسىتىپ بەردى. ئۇ بىر شاخنى كېسىپ، ئۇنى سۇغا تاشلىۋىدى، پالتىنىڭ بېشى لەيلەپ چىقتى.
7 ئۇ: ئۇنى قولۇڭغا ئالغىن، دېۋىدى، ئۇ كىشى قولىنى ئۇزۇتۇپ ئۇنى تۇتۇۋالدى.

ئېلىشا پۈتۈن بىر قوشۇننى مەغلۇپ قىلدۇ

8 سۇرىيەنىڭ پادىشاھى ئىسرائىل بىلەن جەڭ قىلىۋاتاتتى. ئۇ ئۆز خىزمەتكارلىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، پالانچى-پوكۇنچى يەردە بارگاھ تىكىمەن، دەپ بېكىتەتتى[27].
9 خۇدانىڭ ئادىمى ئىسرائىلنىڭ پادىشاھىغا خەۋەر ئەۋەتىپ: ــ سەن پالانچى-پوكۇنچى يەرگە بېرىشتىن ئېھتىيات قىلغىن، چۈنكى سۇرىيلەر ئۇ يەرگە چۈشمەكچى، دېدى.
10 ئۇ ۋاقىتلاردا ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى خۇدانىڭ ئادىمى ئۆزىگە كۆرسەتكەن جايغا ئادەم ئەۋەتىپ ئۇ يەردىكى ئادەملىرىگە ئېھتىيات قىلىشنى ئاگاھلاندۇردى. بۇنداق ئىش بىرقانچە قېتىم[28] بولدى.
11 بۇنىڭ سەۋەبىدىن سۇرىيەنىڭ پادىشاھى كۆڭلىدە قاتتىق ئاچچىقلىنىپ، ئۆز خىزمەتكارلىرىنى چاقىرىپ ئۇلاردىن: ــ ئارىمىزدىن كىمنىڭ ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى تەرىپىدە تۇرىدىغانلىقىنى ماڭا كۆرسىتىپ بەرمەمسىلەر؟! ــ دەپ سورىدى.
12 لېكىن خىزمەتكارلىرىنىڭ بىرى: ــ ئى غوجام پادىشاھ ئۇنداق ئەمەس؛ بەلكى ئىسرائىلدا تۇرىدىغان ئېلىشا دېگەن پەيغەمبەر سەن ياتقان ھۇجراڭدا قىلغان سۆزلىرىڭنى ئىسرائىل پادىشاھىغا ئېيتىپ بېرىدۇ، ــ دېدى.
13 ئۇ: بېرىپ ئۇنىڭ نەدە ئىكەنلىكىنى پايلاپ كېلىڭلار، مەن ئادەم

---

27 ياكى «...مەدلىھەتلىشىپ، ئۇلار ئۇنىڭغا: ــ پالانچى-پوكۇنچى جايدا ھۇجۇم قىلغايلا، دېدى»
28 «بىرقانچە قېتىم» ــ ئىبرانىي ئىلىدا «بىر قېتىم، ئىككى قېتىم ئەمەس» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

ماڭدۇرۇپ ئۇنى تۇتۇپ كېلەي، دېدى. ئۇلار: ــ ئۇ دوتان شەھىرىدە ئىكەن، دەپ خەۋەر قىلدى.
14 شۇنىڭ بىلەن ئۇ شۇ يەرگە ئاتلىقلار، جەڭ ھارۋىلىرى ۋە زور بىر قوشۇننى ماڭدۇردى. ئۇلار كېچىسى يېتىپ كېلىپ شەھەرنى قورشىۋالدى.
15 خۇدانىڭ ئادىمىنىڭ مالىيى سەھەردە تۇرۇپ چىقسا، مانا، بىر ئاتلىقلار ۋە جەڭ ھارۋىلىرى قوشۇنى شەھەرنى قورشىۋالغانىدى. مالاي ئۇنىڭغا: ئاپلا، ئى غوجام، قانداق قىلارمىز؟ ــ دېدى.
16 لېكىن ئۇ: قورقمىغىن؛ مانا بىز بىلەن بىرگە بولغانلار ئۇلار بىلەن بىرگە بولغانلاردىن كۆپتۇر، دېدى. 17 ئەمدى ئېلىشا دۇئا قىلىپ: ئى پەرۋەردىگار، مالايىمنىڭ كۆزلىرىنى كۆرەلەيدىغان قىلىپ ئاچقايسەن، دېدى. ئۇ ۋاقىتتا پەرۋەردىگار يىگىتنىڭ كۆزلىرىنى ئاچتى ۋە ئۇ ئەينى ئەھۋالنى كۆردى؛ مانا، پۈتكۈل تاغ ئېلىشانى چۆرىدەپ تۇرغان يالقۇنلۇق ئات ۋە جەڭ ھارۋىلىرى بىلەن تولغانىدى.
18 سۇرىيلەر چۈشۈپ ئۇ تەرەپكە كەلگەندە، ئېلىشا پەرۋەردىگارغا دۇئا قىلىپ: بۇ خەلقنى كورلۇق بىلەن ئۇرغىن، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئېلىشانىڭ تىلىكى بويىچە ئۇلارنى كورلۇق بىلەن ئۇردى.
19 ئېلىشا ئۇلارغا: بۇ سىلەر ئىزدىگەن يول ئەمەس ۋە سىلەر ئىزدىگەن شەھەر ئەمەس؛ مېنىڭ كەينىمدىن ئەگىشىڭلار، سىلەرنى سىلەر ئىزدىگەن ئادەمنىڭ قېشىغا باشلاپ باراي، دەپ ئۇلارنى سامارىيەگە باشلاپ باردى.
20 ۋە شۇنداق بولدىكى، ئۇلار سامارىيەگە كىرگەندە ئېلىشا: ئى پەرۋەردىگار، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى كۆرەلەيدىغان قىلىپ ئاچقايسەن، دېدى. پەرۋەردىگار ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى ئاچتى؛ ۋە مانا، ئۇلار سامارىيەنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇراتتى.
21 ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى ئۇلارنى كۆرگەندە ئېلىشادىن: ئى ئاتام، ئۇلارنى ئۆلتۈرۈۋېتەيمۇ؟ ئۇلارنى ئۆلتۈرۈۋېتەيمۇ؟ دەپ سورىدى.
22 ئۇ: ــ سەن ئۇلارنى ئۆلتۈرمە؛ ھەتتا ئۆزۈڭ قىلىچ ۋە ئوقيايىڭ بىلەن ئەسىر قىلغانلىرىڭنى ئۆلتۈرمەيدىغان يەردە، بۇلارنى ئۆلتۈرۈشكە بولامتى؟[29]

[29] دېمەك، سەن ئۆزۈڭ مۇشۇ سۇرىيلەرنى ئەسىرگە تۇتقان ئەمەسسەن؛ ھەتتا ئۇلارنى شۇنداق تۇتقان بولساڭمۇ، ئۇ چاغدا (كونا «ئۇرۇش ئەخلاقى» بويىچە) ئۇلارنى ئۆلتۈرۈۋەتمەيتتىڭ.

ئەكسىچە، ئۇلارنىڭ ئالدىغا نان، سۇ قويغىن؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار يەپ-ئىچىپ ئۆز غوجىسىغا يېنىپ كەتسۇن، دېدى.

[23] شۇنداق قىلىپ، ئۇ ئۇلارغا چوڭ زىياپەت بەردى؛ ئۇلار يەپ-ئىچىپ بولغاندىن كېيىن، ئاندىن ئۇلارنى يولغا سالدى. ئۇلار غوجىسىنىڭ يېنىغا قايتتى. شۇنىڭدىن كېيىن سۇرىيەدىن بۇلاڭچىلار شايكىلىرى ئىسرائىلنىڭ زېمىنىغا قايتا بېسىپ كىرمىدى.

پەرۋەردىگار سامارىيەنى قۇتقۇزىدۇ

[24] كېيىن شۇنداق بولدىكى، سۇرىيەنىڭ پادىشاھى بەن-ھاداد پۈتكۈل قوشۇنىنى يىغىپ سامارىيەنى مۇھاسىرىگە ئالدى. [25] شۇنىڭ بىلەن سامارىيەدە زور ئاچارچىلىق بولدى. ئۇلار ئۇنى شۇنچە ئۇزۇن قامال قىلدىكى، بىر ئېشەك بېشى سەكسەن شەكەل كۈمۈشكە، ۋە كەپتەر مايىقىنىڭ بىر چىنىسىنىڭ تۆتتىن بىرى بەش شەكەل كۈمۈشكە يارايتتى[(30)]. [26] ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى سېپىلنىڭ ئۈستىدىن ئۆتكەندە، بىر ئايال ئۇنىڭغا: ئى غوجام پادىشاھ، ياردەم بەرگىنە! دەپ پەرياد كۆتۈردى.

[27] ئۇ: ئەگەر پەرۋەردىگار ساڭا ياردەم بەرمىسە، مەن ساڭا قانداق ياردەم قىلالاي؟ يا خاماندىن يا ئۈزۈم كۆلچىكىدىن ياردەم تېپىلامدۇ؟، ــ دېدى.

[28] پادىشاھ ئەمدى ئۇنىڭدىن يەنە: نېمە دەردىڭ بار؟ دەپ سورىدى. ئۇ: مانا بۇ خوتۇن ماڭا: ئوغلۇڭنى بەرگىن، بىز ئۇنى بۈگۈن يەيلى. ئەتە بولسا مېنىڭ ئوغلۇمنى يەيمىز، دېدى. [29] ئۇ ۋاقىتتا بىز مېنىڭ ئوغلۇمنى قايناتىپ پىشۇرۇپ يېدۇق. ئەتىسى مەن ئۇنىڭغا: ئەمدى سەن ئوغلۇڭنى بەرگىن، ئۇنى يەيلى دېسەم، ئۇ ئۆز ئوغلىنى يوشۇرۇپ قويدى، ــ دېدى.

[30] پادىشاھ ئايالنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ كىيىملىرىنى يىرتىپ-يىرتىۋەتتى. ئۇ سېپىلدا كېتىۋاتقاندا، خەلق ئۇنىڭ كىيىمىنىڭ ئىچىگە،

---

[30] «سەكسەن شەكەل» 900 گرام، «بەش شەكەل» 55 گرام بولاتتى. مۇشۇ يەردىكى «بىر چىنىنىڭ تۆتتىن بىرى»نىڭ ھەجمى بەلكىم 0.25 لىترچە ئىدى. «چىنە» ئىبرانىي تىلىدا «كاب» بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

يەنى ئېتىگە بۆز كىيگەنلىكىنى كۆرۈپ قالدى.
31 پادىشاھ: ــ ئەگەر شافاتنىڭ ئوغلى ئېلىشانىڭ بېشى بۈگۈن تېنىدە قالسا، خۇدا مېنىڭ بېشىمنى ئالسۇن ۋە ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق جازالىسۇن! ــ دېدى[31].

32 ئەمما ئېلىشا ئۆز ئۆيىدە ئولتۇراتتى؛ ئاقساقاللارمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئولتۇرغانىدى. پادىشاھ ئۇنىڭ ئالدىغا بىر ئادەمنى ماڭدۇرغانىدى. لېكىن ئۇ خەۋەرچى ئۇ يەرگە يېتىپ بارمايلا، ئېلىشا ئاقساقاللارغا: ــ مانا بۇ جاللاتنىڭ بالىسىنىڭ بېشىمنى ئالغىلى ئادەم ماڭدۇرغانلىقىنى كۆردۈڭلارمۇ؟ ئەمدى خەۋەرچى كەلگەندە ئىشىكنى چىڭ تاقاپ ئىچىدىن تىرىۋېلىڭلار. مانا ئۇنىڭ كەينىدىن كەلگەن غوجىسىنىڭ قەدىمىنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىۋاتامدۇ؟ ــ دېدى.
33 ئۇ ئۇلار بىلەن سۆزلىشىۋاتقاندا، مانا خەۋەرچى ئۇنىڭ قېشىغا چۈشۈپ كېلىپ: «پادىشاھ: «مانا بۇ بالايىئاپەتنىڭ ئۆزى پەرۋەردىگار تەرىپىدىن كەلدى؛ مەن زادى نېمە دەپ پەرۋەردىگارغا يەنە ئۈمىد باغلىيالارمەن؟»» دەيدۇ، دېدى[32].

7

1 ئېلىشا: پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاڭلار! پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ ئەتە مۇشۇ ۋاقىتلاردا سامارىيەنىڭ دەرۋازىسىدا بىر خالتا ئاق ئۇن بىر شەكەلگە ۋە ئىككى خالتا ئارپا بىر شەكەلگە سېتىلىدۇ[33]، ــ دېدى.
2 ئەمما پادىشاھ بىلىكىنى تۇتۇپ ماڭغان قوشۇن ئەمەلدارى بولسا، خۇدانىڭ ئادىمىگە: مانا، ھەتتا پەرۋەردىگار ئاسمانغا تۈڭلۈك ئاچسىمۇ، ئۇنداق ئىشنىڭ بولۇشى مۇمكىنمۇ؟! دېدى. ئۇ: ــ سەن ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كۆرىسەن، لېكىن شۇنىڭدىن يېمەيسەن، دېدى.

---

31 ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى (يورام، 8-بابنى كۆرۈڭ) نېمىشقا ئېلىشاغا شۇنداق ئۆچ؟ شۈبھىسىزكى، ئۇ پادىشاھنى بۇتپەرەسلىكى (3:3نى كۆرۈڭ) ئۈچۈن دائىم ئەيىبلىگەچكە، ئۇنىڭغا ئۆچ ئىدى؛ ئېلىشا يەنە، بۇ بالايىئاپەتلەر دەل بۇتپەرەسلىكىمىزدىن بېشىمىزغا چۈشكەن، دەپ ئاگاھ بەرگەن بولسا كېرەك.

32 خەۋەرچى، شۈبھىسىزكى، پادىشاھنىڭ ئۆز سۆزلىرىنى يەتكۈزۈۋاتىدۇ.

33 مۇشۇ ئايەتتە «خالتا» (ئىبرانىي تىلدا «سېئاھ») تەخمىنەن 4 لىترچە كېلىدۇ.

3 ئەمدى دەرۋازىنىڭ تۈۋىدە تۆت ماخاۋ كېسىلى بار ئادەم ئولتۇراتتى. ئۇلار بىر-بىرىگە: نېمە ئۈچۈن مۇشۇ يەردە ئۆلۈمنى كۈتۈپ ئولتۇرىمىز؟ 4 شەھەرگە كىرەيلى دېسەك، شەھەردە ئاچارچىلىق بولغاچقا، ئۇ يەردە ئۆلىمىز؛ بۇ يەردە ئولتۇرساقمۇ ئۆلىمىز. قوپۇپ سۇرىيەلەرنىڭ لەشكەرگاھىغا كېتەيلى. ئۇلار بىزنى ئايىسا تىرىك قالىمىز؛ بىزنى ئۆلتۈرەيلى دېسە ئۆلىمىز، خالاس، — دېيىشتى.
5 شۇنى دەپ ئۇلار كەچقۇرۇن سۇرىيەلەرنىڭ لەشكەرگاھىغا بارغىلى قوپتى. لەشكەرگاھنىڭ قېشىغا يېتىپ كەلگەندە، مانا ھېچ كىشى يوق ئىدى. 6 چۈنكى پەرۋەردىگار سۇرىيەلەرنىڭ لەشكەرگاھىغا جەڭ ھارۋىلىرى، ئاتلار ۋە زور چوڭ قوشۇننىڭ ساداسىنى ئاڭلاتقانىدى. شۇنى ئاڭلاپ ئۇلار بىر-بىرىگە: مانا، ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى بىشەك ھىتتىيلارنىڭ پادىشاھلىرىنى ۋە مىسىرلىقلارنىڭ پادىشاھلىرىنى ئۈستىمىزگە ھۇجۇم قىلغىلى ياللىۋاپتۇ، دېيىشتى؛ 7 كەچقۇرۇن قوزغىلىپ چېدىرلىرىنى، ئات بىلەن ئېشەكلىرىنى تاشلاپ لەشكەرگاھنى شۇ پېتى قويۇپ، ئۆز جانلىرىنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن بەدەر قاچقانىدى.
8 ماخاۋ كېسىلى بار ئادەملەر لەشكەرگاھنىڭ يېنىغا كېلىپ، بىر چېدىرغا كىرىپ، يەپ-ئىچىپ ئۇنىڭدىن كۈمۈش بىلەن ئالتۇننى ۋە كىيىملەرنى ئېلىپ يوشۇرۇپ قويۇشتى. ئاندىن ئۇلار يېنىپ كېلىپ، يەنە بىر چېدىرغا كىرىپ ئۇ يەردىكى ئولجىنىمۇ ئېلىپ يوشۇرۇپ قويۇشتى.
9 ئاندىن ئۇلار بىر-بىرىگە: بىزنىڭ بۇنداق قىلغىنىمىز دۇرۇس ئەمەس. بۈگۈن قۇتلۇق خەۋەر بار كۈندۇر، لېكىن بىز تىنماي تۇرۇۋاتىمىز. سەھەرگىچە قالساق بۇ يامانلىق بېشىمىزغا چۈشىدۇ. ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەمدى بېرىپ پادىشاھنىڭ ئوردىسىدىكىلەرگە بۇ خەۋەرنى يەتكۈزەيلى، دېدى. 10 شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بېرىپ شەھەرنىڭ دەرۋازىسىدىكى پاسىبانلارنى چاقىرىپ ئۇلارغا: بىز سۇرىيەلەرنىڭ لەشكەرگاھىغا چىقساق، مانا ھېچكىم يوق ئىكەن، ھەتتا ئادەمنىڭ شەپىسىمۇ يوقتۇر؛ بەلكى ئاتلار باغلاقلىق، ئېشەكلەر باغلاقلىق بولۇپ، چېدىرلار ئەينى پېتى تۇرىدۇ، دېدى.
11 دەرۋازىدىكى پاسىبانلار شۇ خەۋەرنى توۋلاپ ئېلان قىلىپ، پادىشاھنىڭ ئوردىسىغا خەۋەر يەتكۈزدى.

[12] پادىشاھ كېچىسى قوپۇپ خىزمەتكارلىرىغا: ــ مەن سۇرىيەلەرنىڭ بىزگە نېمە قىلماقچى بولغىنىنى سىلەرگە دەپ بېرەي. ئۇلار بىزنىڭ ئاچارچىلىقتا قالغىنىمىزنى بىلىپ، لەشكەرگاھدىن چىقىپ دالادا مۆكۈنۈۋېلىپ: ــ ئىسرائىللار شەھەردىن چىقسا، بىز ئۇلارنى تىرىك تۇتۇپ، ئاندىن شەھەرگە كىرەلەيمىز، دېيىشكەن گەپ، دېدى.
[13] خىزمەتكارلىرىدىن بىرى جاۋاب بېرىپ: ــ بىرنەچچە كىشىنى شەھەردە قالغان ئاتلاردىن بەشنى ئېلىپ (ئۇلارنىڭ ئاقىۋىتى بۇ يەردە قالغان ئىسرائىلنىڭ بارلىق كىشىلىرىنىڭكىدىن، ھەتتا ھالاك بولغانلارنىڭكىدىن بەتتەر بولمايدۇ!)، ئۇلارنى كۆرۈپ كېلىشكە ئەۋەتەيلى، دېدى.
[14] شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئىككى جەڭ ھارۋىسى بىلەن ئۇلارغا قاتىدىغان ئاتلارنى تەييار قىلدى. پادىشاھ ئۇلارنى سۇرىيەلەرنىڭ قوشۇنىنىڭ كەينىدىن ئەۋەتىپ: ــ بېرىپ ئەھۋالنى كۆرۈپ كېلىڭلار، دەپ بۇيرۇدى.
[15] بۇلار ئۇلارنىڭ ئىزىدىن ئىئوردان دەرياسىغىچە قوغلاپ باردى؛ ۋە مانا، پۈتكۈل يول بويى سۇرىيەلەر ئالدىراپ قاچقاندا تاشلىۋەتكەن كىيىم-كېچەك ۋە ھەرخىل ئەسۋاب-ئۈسكۈنىلەر بىلەن تولغانىدى. ئەلچىلەر يېنىپ كېلىپ پادىشاھقا شۇنى خەۋەر قىلدى.
[16] ئۇ ۋاقىتتا خەلق چىقىپ سۇرىيەلەرنىڭ لەشكەرگاھىدىن ئولجىلارنى تالىدى؛ شۇنىڭ بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ ئېيتقان سۆزىدەك، بىر خالتا ئاق ئۇن بىر شەكەلگە، ئىككى خالتا ئارپا بىر شەكەلگە سېتىلدى. [17] ئەمدى پادىشاھ بىلىكىنى تۇتۇپ ماڭغان ھېلىقى ئەمەلدارنى دەرۋازىنى باشقۇرۇشقا تەيىنلەپ قويغانىدى. ئەمدى خالايىق دەرۋازىدىن ئېتىلىپ چىققاندا ئۇنى دەسسەپ-چەيلىۋەتتى ۋە شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆلدى. بۇ ئىش پادىشاھ خۇدانىڭ ئادىمىنى تۇتماقچى بولۇپ، ئۇنىڭ ئالدىغا بارغاندا، دەل ئېلىشا ئېيتقاندەك بولدى. [18] شۇنىڭ بىلەن خۇدانىڭ ئادىمى پادىشاھقا ئېيتقان شۇ سۆز ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى: «ئەتە مۇشۇ ۋاقىتلاردا سامارىيەنىڭ دەرۋازىسىدا ئىككى خالتا ئارپا بىر شەكەلگە ۋە بىر خالتا ئاق ئۇن بىر شەكەلگە سېتىلىدۇ».
[19] ئەمما ھېلىقى ئەمەلدار خۇدانىڭ ئادىمىگە: ــ «مانا، ھەتتا پەرۋەردىگار ئاسمانغا تۈڭلۈك ئاچسىمۇ، ئۇنداق بىر ئىشنىڭ بولۇشى مۇمكىنمۇ؟!»

دېگەندى. ئۇ: ــ «سەن ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كۆرىسەن، لېكىن شۇنىڭدىن
يېمەيسەن»، دېگەندى.
20 ئۇنىڭغا ھەم دەل شۇنداق بولدى؛ چۈنكى خەلق ئۇنى دەرۋازىدا دەسسەپ
ئۆلتۈرگەندى.

ئېلىشا يەنە بىر قېتىم شۇنەملىك ئايالغا ياردەم بېرىدۇ

8
1 ئېلىشا ئۆزى ئوغلىنى تىرىلدۈرگەن ئايالغا نەسىھەت قىلىپ: ــ
سەن ۋە ئۆز ئۆيدىكىلىرىڭ بىلەن بېرىپ، قەيەردە ئولتۇرغۇدەك جاي
تاپساڭ، ئۇ يەردە تۇرغىن؛ چۈنكى پەرۋەردىگار: ــ ئاچارچىلىق بولسۇن، دەپ
بېكىتتى. بۇ ئاچارچىلىق زېمىندا يەتتە يىلغىچە تۈگىمەيدۇ، دېدى.
2 شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئايال خۇدانىڭ ئادىمى ئېيتقاندەك ئۆز ئۆيدىكىلىرى
بىلەن بېرىپ، فىلىستىيلەرنىڭ يۇرتىدا يەتتە يىلغىچە تۇردى.
3 ۋە شۇنداق بولدىكى، يەتتە يىل ئۆتكەندە، ئايال فىلىستىيلەرنىڭ
يۇرتىدىن يېنىپ كەلدى؛ ئۇ پادىشاھدىن ئۆيى بىلەن زېمىنىنى ئۆزىگە قايتۇرۇپ
بېرىشنى ئىلتىماس قىلغىلى باردى. 4 شۇ ۋاقىتتا پادىشاھ خۇدانىڭ ئادىمىنىڭ
خىزمەتكارى گەھازى بىلەن سۆزلىشىپ ئۇنىڭغا: ــ ئېلىشا قىلغان ھەممە
ئۇلۇغ ئەمەللەرنى ماڭا بايان قىلىپ بەرگىن، دەۋاتاتتى. 5 ۋە شۇنداق بولدىكى،
ئۇ پادىشاھقا ئېلىشانىڭ قانداق قىلىپ بىر ئۆلۈكنى تىرىلدۈرگەنلىكىنى دەپ
بېرىۋاتقاندا، ئېلىشا ئوغلىنى تىرىلدۈرگەن شۇ ئايال پادىشاھدىن ئۆز ئۆيى
ۋە زېمىنىنى قايتۇرۇپ بېرىشنى ئىلتىماس قىلغىلى كەلدى. گەھازى: ــ ئى
پادىشاھ غوجام، مانا، بۇلار مەن ئېيتقان ئايال ۋە ئېلىشا ئۆلۈمدىن تىرىلدۈرگەن
ئوغلى دەل شۇ، دېدى.
6 پادىشاھ ئايالدىن سورىۋىدى، ئۇ شۇ ۋەقەنى ئۇنىڭغا دەپ بەردى. شۇنىڭ
بىلەن پادىشاھ بىر ئاغۋاتنى بەلگىلەپ: ــ ئۇنىڭ ھەممە تەئەللۇقاتلىرىنى
ياندۇرۇپ بەرگىن ۋە شۇنىڭدەك ئۆز يۇرتىدىن كەتكەن كۈندىن تارتىپ بۇ
ۋاقىتقىچە يېرىدىن چىققان ھوسۇلنىڭ بارلىق كىرىمىنى ئۇنىڭغا بەرگىن،
دېدى.

ئېلىشا ھازائەل بىلەن كۆرۈشىدۇ

7 ئەمدى ئېلىشا سۈرىيەنىڭ پادىشاھى بەن-ھاداد كېسەل ياتقىنىدا دەمەشققە كەلدى. پادىشاھقا: خۇدانىڭ ئادىمى بۇ يەرگە كەلدى، دەپ خەۋەر بېرىلدى. 8 پادىشاھ ھازائەلگە: ــ ئۆزۈڭ بىر سوۋغا ئېلىپ، خۇدانىڭ ئادىمىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇ ئارقىلىق پەرۋەردىگاردىن مېنىڭ توغرامدا: «ئۇ بۇ كېسەلدىن ساقىيامدۇ، ساقايمامدۇ» دەپ سورىغىن، ــ دېدى.
9 شۇنىڭ بىلەن ھازائەل ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشكە باردى. ئۇ ئۆزى بىلەن دەمەشقتىكى ھەرخىل ئېسىل ماللاردىن قىرىق تۆگە سوۋغا ئېلىپ، ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ: «ئوغلۇڭ سۈرىيەنىڭ پادىشاھى بەن-ھاداد مېنى ئەۋەتىپ، بۇ كېسەلدىن ساقىيىمەنمۇ، ساقايمايمەنمۇ؟» دەپ سورايدۇ، ــ دېدى.
10 ئېلىشا ئۇنىڭغا: ــ بېرىپ ئۇنىڭغا: ــ چوقۇم ساقىيىسەن، دەپ ئېيتقىن. لېكىن پەرۋەردىگار ماڭا قانداقلا بولمىسۇن ئۇ چوقۇم ئۆلىدۇ، دەپ ۋەھيى قىلدى، دېدى.
11 خۇدانىڭ ئادىمى تاكى ھازائەل خىجىل بولۇپ كەتكۈچە ئۇنىڭغا تىكىلىپ قاراپ تۇردى، ئاندىن خۇدانىڭ ئادىمى يىغلاشقا باشلىدى.
12 ھازائەل: ــ غوجام نېمىشقا يىغلايلا! دەپ سورىدى. ئۇ: ــ مەن سېنىڭ ئىسرائىللارغا قىلىدىغان يامان ئىشلىرىڭنى بىلىمەن؛ چۈنكى سەن ئۇلارنىڭ قورغانلىرىنى كۆيدۈرۈپ، يىگىتلىرىنى قىلىچ بىلەن ئۆلتۈرۈپ، ئۇششاق باللىرىنى چۆرۈپ تاشلاپ، ھامىلدار ئاياللىرىنىڭ قارنىنى يېرىۋېتىسەن، دېدى.
13 ھازائەل: ــ مەنكى ئىتتەك بىر قۇلۇڭ نېمە ئىدىم، ئۇنداق ئۇلۇغ ئىشلارنى قىلالامتىم؟ ئېلىشا: ــ پەرۋەردىگار ماڭا سېنىڭ سۈرىيەنىڭ پادىشاھى بولىدىغانلىقىڭنى مەلۇم قىلدى، دېدى.
14 ئۇ ئېلىشانىڭ قېشىدىن چىقىپ غوجىسىنىڭ يېنىغا باردى. بەن-ھاداد ئۇنىڭدىن: ــ ئېلىشا ساڭا نېمە دېدى، دەپ سورىدى. ئۇ: ــ ئۇ ماڭا سىلىنىڭ توغرىلىرىدا، چوقۇم ساقىيىدۇ، دەپ ئېيتتى، دېدى.

15 ئەتىسى ھازائەل بىر پارچە بۆزنى ئېلىپ، سۇغا چىلاپ پادىشاھنىڭ يۈزىنى ئەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆلدى؛ ۋە ھازائەل ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

16 ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى، ئاھابنىڭ ئوغلى يورامنىڭ(34) سەلتەنىتىنىڭ بەشىنچى يىلىدا، يەھوشافات تېخى يەھۇدانىڭ پادىشاھى ۋاقتىدا، يەھوشافاتنىڭ ئوغلى يەھورام يەھۇدانىڭ پادىشاھى بولدى(35). 17 ئۇ پادىشاھ بولغاندا ئوتتۇز ئىككى ياشتا بولۇپ، يېرۇسالېمدا سەككىز يىل سەلتەنەت قىلدى. 18 ئۇ ئاھابنىڭ جەمەتى قىلغاندەك ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ يولىدا يۈردى (چۈنكى ئۇنىڭ ئايالى ئاھابنىڭ قىزى ئىدى)؛ ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلدى . 19 لېكىن پەرۋەردىگار داۋۇتقا: ــ سېنىڭ بىلەن ئوغۇللىرىڭغا «مەڭگۈ ئۆچمەيدىغان چىراغ» بېرىمەن(36) دېگەن ۋەدىسى تۈپەيلىدىن ئۇ يەھۇدانى خاراب قىلىشنى خالىمىدى.
20 ئۇنىڭ كۈنلىرىدە ئېدوم يەھۇدانىڭ ئىدارە قىلىشىغا ئىسيان كۆتۈرۈپ، ئازاد بولۇپ ئۆز ئالدىغا بىر پادىشاھلىق تىكلىدى. 21 شۇنىڭ بىلەن يورام(37) ھەممە جەڭ ھارۋىلىرى بىلەن يولغا چىقىپ زائىر شەھىرىگە ئۆتتى(38). ئۇ كېچىسى ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۆزىنى ۋە جەڭ ھارۋىلىرىنىڭ سەردارلىرىنى قورشىۋالغان ئېدوملارغا ھۇجۇم قىلىپ، ئۇلارنى مەغلۇپ قىلدى؛ لېكىن ئاخىرىدا يەھۇدا لەشكەرلىرى(39) ئۆز ئۆيلىرىگە قېچىپ كەتتى. 22 شۇنىڭ

34 «يورام» ــ «يەھورام»نىڭ باشقا بىرخىل شەكلى. مۇشۇ ئايەتتە ئىككى يەھورام بار؛ بىرىنچىسى ئىسرائىل، يەنى شىمالىي پادىشاھلىقنىڭ پادىشاھى، ئىككىنچىسى يەھۇدانىڭ پادىشاھى.
35 دېمەك، يەھوشافات ۋە ئوغلى يەھورام ئىككىسى تەڭ سەلتەنەت قىلدۇ.
36 «داۋۇت ... بىر چىراغ... بېرىمەن» ــ «1پاد.» 11:36 ۋە ئىزاھاتنى كۆرۈڭ. «چىراغ» ــ بۇ كۆچمە مەنىلىك سۆز بولۇپ، داۋۇتنىڭ خاندانىنى كۆرسىتىدۇ، ئەلۋەتتە؛ خاندانىنىڭ مەۋجۇت بولغانلىقى (1) داۋۇتنىڭ خۇداغا سادىق بولغانلىقىغا گۇۋاھلىق بېرىدىغان «چىراغ» بولىدۇ؛ (2) خۇدانىڭ داۋۇتقا: سەن ئارقىلىق پۈتكۈل دۇنيانى سورايدىغان مەسىھ تۇغۇلىدۇ، دەپ بەرگەن ۋەدىسىدە تۇرىدىغانلىقىغا گۇۋاھلىق بېرىدىغان «چىراغ» بولىدۇ.
37 «يورام» ياكى «يەھورام».
38 «ئۆتتى» ــ يەنى ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتتى.
39 ئەينى تېكىستتە «يەھۇدا» دېگەن سۆز يوق. لېكىن مۇشۇ يەردە «لەشكەرلەر» (ئىبرانىي تىلىدا «خەلق») يەھۇدىي لەشكەرلەرنى كۆرسەتسە كېرەك.

بىلەن ئىدوملار يەھۇدانىڭ ھۆكۈمرانلىقىدىن بۇگۈنگىچە ئازاد بولدى. ئۇ ۋاقىتتا لىبناھمۇ ئىسيان كۆتۈرۈپ ئازاد بولدى.

23 ئەمدى يورامنىڭ باشقا ئىشلىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى بولسا «يەھۇدا پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى»[40] دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟ 24 يورام ئۆز ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۇخلىدى ۋە «داۋۇتنىڭ شەھىرى»دە ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ يېنىدا دەپنە قىلىندى. ئوغلى ئاھازىيا ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

ئاھازىيا سەلتەنەت قىلىدۇ

25 ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى، ئاھابنىڭ ئوغلى يورامنىڭ سەلتەنىتىنىڭ ئون ئىككىنچى يىلى، يەھۇدا پادىشاھى يەھورامنىڭ ئوغلى ئاھازىيا يەھۇداغا پادىشاھ بولدى. 26 ئاھازىيا پادىشاھ بولغاندا يىگىرمە ئىككى ياشتا بولۇپ، يېرۇسالېمدا بىر يىل سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى ئاتالىيا ئىدى؛ ئۇ ئىسرائىل پادىشاھى ئومرىنىڭ قىزى ئىدى. 27 ئاھازىيا ئاھابنىڭ جەمەتىنىڭ يولىدا يۈرۈپ ئاھابنىڭ جەمەتى قىلغاندەك، خۇدانىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلدى؛ چۈنكى ئۇ ئاھابنىڭ كۈيئوغلى بولۇپ ئۇنىڭغا ھەمجەمەت ئىدى. 28 ئاھابنىڭ ئوغلى يورام سۇرىيەنىڭ پادىشاھى ھازائەل بىلەن گىلېئادتىكى راموتتا سوقۇشقاندا ئاھازىيا ئۇنىڭغا ھەمدەملىشىپ سوقۇشقا چىققانىدى. سۇرىيلەر يورامنى زەخىملەندۈردى.

29 يورام پادىشاھ راماھدا سۇرىيە پادىشاھى ھازائەل بىلەن سوقۇشقاندا سۇرىيلەردىن يېگەن زەخمىنى داۋالىتىش ئۈچۈن، يىزرەئەلگە يېنىپ كەلدى. ئاھابنىڭ ئوغلى يورام كېسەل بولغاچقا، يەھۇدانىڭ پادىشاھى، يەھورامنىڭ ئوغلى ئاھازىيا ئۇنى يوقلىغىلى يىزرەئەلگىمۇ باردى.

---

40 بۇ كىتاب تەۋراتتىكى «تارىخ-تەزكىرە»نىڭ ئۆزى ئەمەس، بەلكى شۇبھىسىزكى، تەۋراتتىكى «تارىخ-تەزكىرە» بۇ كىتابتىن كۆپ ئۈچۈرلارنى ئالغان.

يەھۇ پادىشاھ بولىدۇ

9 1 ئېلىشا پەيغەمبەر پەيغەمبەرلەرنىڭ شاگىرتلىرىدىن بىرىنى
چاقىرىپ، ئۇنىڭغا: ــ «بېلىڭنى باغلاپ بۇ ماي قاچىسىنى قولۇڭغا
ئېلىپ، گىلېئادتىكى راموتقا بارغىن. 2 ئۇ يەرگە بارغاندا نىمشىنىڭ نەۋرىسى،
يەھوشافاتنىڭ ئوغلى يەھۇنى تېپىپ، ئۆيگە كىرىپ، ئۇنى ئۆز بۇرادەرلىرى
ئارىسىدىن ئورنىدىن تۇرغۇزۇپ، ئىچكىرىكى ئۆيگە باشلاپ كىر. 3 ئاندىن
قاچىدىكى مايىنى بېشىغا قۇيۇپ: پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ مەن سېنى
ئىسرائىلغا پادىشاھ بولۇشقا مەسىھ قىلدىم، دېگىن؛ شۇنى دەپ بولۇپلا
ئىشىكنى ئېچىپ، قېچىپ چىققىن، ھايال بولما» ــ دېدى.
4 شۇنىڭ بىلەن شۇ ياش پەيغەمبەر يىگىت گىلېئادتىكى راموتقا باردى. 5
ئۇ يەرگە كەلگەندە، مانا، قوشۇننىڭ سەردارلىرى ئۇ يەردە ئولتۇراتتى. ئۇ: ــ ئى
سەردار، ساڭا بىر سۆزۈم بار، دېدى.
يەھۇ: ــ قايسىمىزغا؟ ــ دەپ سورىدى.
ئۇ: ــ ساڭا، ئى سەردار، دېدى.
6 ئۇ قوپۇپ ئۆيگە كىردى. يىگىت بېشىغا مايىنى قۇيۇپ ئۇنىڭغا مۇنداق
دېدى: ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ مەن سېنى
پەرۋەردىگارنىڭ خەلقىگە، يەنى ئىسرائىلغا پادىشاھ بولۇشقا مەسىھ قىلدىم.
7 سەن ئۆز غوجاڭ ئاھابنىڭ جەمەتىنى يوقىتىسەن؛ چۈنكى ئۆز قۇللىرىم
پەيغەمبەرلەرنىڭ قېنى ئۈچۈن ۋە پەرۋەردىگارنىڭ ھەممە قۇللىرىنىڭ قېنى
ئۈچۈن يىزەبەلدىن[41] ئىنتىقام ئالاي. 8 ئاھابنىڭ پۈتكۈل جەمەتى يوقىلىدۇ؛
ئاھابنىڭ جەمەتىدىن ئىسرائىلدىكى ھەممە ئەركەكلەرنى[42] ھەتتا ئاجىز
ياكى مېيىپ بولسۇن ھەممىسىنى[43] ھالاك قىلىمەن. 9 مەن ئاھابنىڭ
جەمەتىنى نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئامنىڭ جەمەتىدەك ۋە ئاخىياھنىڭ ئوغلى
بائاشانىڭ جەمەتىدەك يوق قىلىمەن. 10 ئىتلار يىزەبەلنى يىزرەئەلدىكى شۇ

41 ئىبرانىي تىلىدا «يىزەبەلنىڭ قولىدىن».
42 «ھەممە ئەركەكلەر» ئىبرانىي تىلىدا: «تامغا قاراپ سىيىدىغان ھەربىرى» دەپ ئىپادىلىنىدۇ.
43 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ياكى قۇل ياكى ھۆر بولسۇن، ھەممىسىنى...».

پارچە يەردە[44] يەيدۇ. ھېچكىم ئۇنى دەپنە قىلمايدۇ».
شۇنى دەپ بولۇپلا يىگىت ئىشىكنى ئېچىپ قېچىپ كەتتى.
11 يەھۇ ئۆز غوجىسىنىڭ خىزمەتكارلىرىنىڭ قېشىغا يېنىپ چىققاندا، ئۇلار ئۇنىڭدىن: ــ ھەممە ئىش تىنچلىقمۇ؟ بۇ تەلۋە سېنى نېمە ئىش بىلەن ئىزدەپ كەپتۇ؟ ــ دەپ سورىدى.
ئۇ ئۇلارغا: سىلەر شۇ كىشى ۋە ئۇنىڭ سەپسەتەلىرىنى[45] بىلىسىلەر، ــ دېدى.
12 ئۇلار: يالغان ئېيتما! بىزگە دەپ بەرگىنە! دېيىشتى، ئۇ: ــ ئۇ ماڭا مۇنداق-مۇنداق دەپ، پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ «سېنى ئىسرائىلنىڭ ئۈستىدە پادىشاھ بولۇشقا مەسىھ قىلدىم» دەپ ئېيتتى ــ دېدى.
13 شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ھەممىسى تونلىرىنى سېلىپ، پەلەمپەيدە يېيىپ ئۇنىڭغا پايانداز قىلدى. ئۇلار كاناي چېلىپ: «يەھۇ پادىشاھ بولدى!» دەپ جاكارلاشتى.
14 شۇنىڭ بىلەن نىمشىنىڭ نەۋرىسى، يەھوشافاتنىڭ ئوغلى يەھۇ يورامنى قەستلىمەكچى بولدى. ئۇ ۋاقىتتا يورام بىلەن بارلىق ئىسرائىللار گىلېئادتىكى راموتتا تۇرۇپ، ئۇ جاينى سۇرىيەنىڭ پادىشاھى ھازائەلنىڭ ھۇجۇمىدىن مۇھاپىزەت قىلىشقاتتى. 15 ئەمدى يورام پادىشاھ سۇرىيەنىڭ پادىشاھى ھازائەل بىلەن سوقۇشقاندا سۇرىيلەردىن يېگەن زەخمىدىن ساقىيىش ئۈچۈن يىزرەئەلگە يېنىپ كەلگەنىدى. يەھۇ بولسا ئۆزىگە ئەگەشكەنلەرگە: سىلەرگە لايىق كۆرۈنسە، يىزرەئەلگە بېرىپ خەۋەر بەرگۈدەك ھېچكىمنى شەھەردىن قاچۇرماڭلار، دېگەنىدى.
16 يەھۇ بىر جەڭ ھارۋىسىنى ھەيدەپ يىزرەئەلگە باردى، چۈنكى يورام ئۇ يەردە كېسەل بىلەن ياتقانىدى (يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئاھازىيا يورامنى يوقلىغىلى چۈشۈپ كەلگەنىدى). 17 ئەمدى كۆزەتچى يىزرەئەلنىڭ مۇنارىدا تۇرۇپ، يەھۇ قاتارلىق بىر توپ ئادەملەرنى كۆردى. ئۇ: «بىر توپ ئادەملەرنى

44 «يىزرەئەلدىكى شۇ پارچە يەر» ئاھاب پادىشاھ نابوتتىن قەستلەپ تارتىۋالغان يەرنى كۆرسىتىدۇ. «1پاد.» 1:21-24نى كۆرۈڭ.
45 ياكى پەقەت «گەپلىرى».

كۆردۈم» دېدى. يورام: بىر ئاتلىق كىشىنى ئۇلارنىڭ ئالدىغا ئەۋەتكىلار، ئۇ
ئۇلاردىن: ــ ھەممە ئىش تىنچلىقمۇ؟ ــ دەپ سورىسۇن، دېدى. 18 شۇنىڭ
بىلەن ئاتلىق بىر كىشى ئۇلارنىڭ ئالدىغا بېرىپ: ــ پادىشاھ، ھەممە ئىش
تىنچلىقمۇ، دەپ سورىدى، دېدى.

يەھۇ: ــ تىنچلىقمۇ، ئەمەسمۇ، بۇنىڭ بىلەن نىمە كارىڭ؟ بۇرۇلۇپ مېنىڭ
كەينىمدىن ماڭ، ــ دېدى. كۆزەتچى پادىشاھقا خەۋەر بېرىپ: ــ خەۋەرچى
ئۇلارنىڭ قېشىغا باردى، لېكىن قايتىپ كەلمىدى» ــ دېدى.
19 شۇنىڭ بىلەن ئۇ يەنە بىر ئاتلىق كىشىنى ماڭدۇردى. ئۇ ئۇلارنىڭ ئالدىغا
بېرىپ: ــ پادىشاھ، ھەممە ئىش تىنچلىقمۇ، دەپ سورىدى، دېدى.

يەھۇ: ــ تىنچلىقمۇ، ئەمەسمۇ، بۇنىڭ بىلەن نىمە كارىڭ؟ بۇرۇلۇپ مېنىڭ
كەينىمدىن ماڭ، دېدى.
20 كۆزەتچى پادىشاھقا خەۋەر بېرىپ: ــ خەۋەرچى ئۇلارنىڭ قېشىغا باردى،
لېكىن قايتىپ كەلمىدى. ئەمدى ئۇلارنىڭ ھارۋا ھەيدىشى نىمشىنىڭ ئوغلى
يەھۇنىڭ ھەيدىشىدەك ئىكەن، چۈنكى ئۇ تەلۋىلەرچە ھەيدەيدۇ، دېدى.
21 يورام: ــ ھارۋىنى قېتىڭلار، دەپ بۇيرۇۋىدى، ئۇنىڭ جەڭ ھارۋىسىنى
قېتىپ تەييارلىدى. ئاندىن ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى يورام بىلەن يەھۇدانىڭ
پادىشاھى ئاھازىيا، ھەربىرى ئۆز جەڭ ھارۋىسىغا ئولتۇرۇپ، يەھۇنىڭ ئالدىغا
بېرىشقا چىقتى؛ ئۇلار ئۇنىڭ بىلەن يىزرەئەللىك نابوتنىڭ ئېتىزلىقىدا[46]
ئۇچراشتى.
22 يورام يەھۇنى كۆرگەندە، «ئى يەھۇ، ھەممە ئىش تىنچلىقمۇ؟ دەپ
سورىدى. ئۇ: ــ ئاناڭ يىزەبەلنىڭ قىلغان بۇزۇقچىلىقلىرى ۋە جادۇگەرلىكى
شۇنچە جىق تۇرسا، قانداقمۇ تىنچلىق بولىدۇ؟! ــ دېدى[47].
23 شۇنىڭ بىلەن يورام ھارۋىنىياندۇرۇپ ئاھازىياغا: «ئى ئاھازىيا،
ئاسىيلىق!» دەپ ۋارقىراپ بەدەر قاچتى.
24 يەھۇ ئوقياسىنى قولىغا ئېلىپ، ئوق سېلىپ يورامنىڭ كەينى تەرىپىدىن

---

46 «1پاد.» 1:21-24نى كۆرۈڭ.

47 «بۇزۇقچىلىق» مۇشۇ يەردە ھەم زىناخورلۇقنىڭ ئۆزى ھەم كۆچمە مەنىدە بۇتپەرەسلىكنى كۆرسەتسە كېرەك.

ئۇنىڭ ئىككى مۈرىسىنىڭ ئارىلىقىدىن ئاتتى. يا ئوقى ئۇنىڭ يۈرىكىدىن
تېشىپ چىقتى ۋە ئۇ ئۆز ھارۋىسىغا يىقىلىپ چۈشتى. 25 يەھۇ ئۆز يېنىدىكى
ئەمەلدارى بىدكارغا: ئۇنى ئېلىپ يىزرەئەللىك نابوتنىڭ ئېتىزلىقىغا
تاشلىغىن. يادىڭدا بولسۇنكى، مەن بىلەن سەن ئۇنىڭ ئاتىسى ئاھابنىڭ
كەينىدىن بىللە ماڭغاندا، پەرۋەردىگار ئۇنىڭ توغرىسىدا مۇنداق بىر ھۆكۈم-
ۋەھيىنى ئېيتقان[48]: —
26 «مەن تۈنۈگۈن نابوتنىڭ قېنى بىلەن ئۇنىڭ ئوغۇللىرىنىڭ قېنىنى كۆردۈم،
دەيدۇ پەرۋەردىگار: مانا بۇ قان قەرزىنى دەل بۇ ئېتىزلىقتا ساڭا ياندۇرىمەن،
دەيدۇ پەرۋەردىگار». ئەمدى پەرۋەردىگارنىڭ شۇ سۆزى بويىچە، ئۇنى ئېلىپ
شۇ يەرگە تاشلىغىن، — دېدى.
27 يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئاھازىيا بۇنى كۆرگەندە «باغدىكى راۋاق يولى»
بىلەن[49] قاچتى. لېكىن يەھۇ ئۇنىڭ كەينىدىن قوغلاپ: «ئۇنى ئېتىڭلار!»
دەپ بۇيرۇۋىدى، ئۇلار ئۇنى ئىبلېئامنىڭ يېنىدا، گۇر ئېگىزلىكىگە چىققان
يولدا ئاتتى. ئۇ مەگىددوغىچە قېچىپ ئۇ يەردە ئۆلدى. 28 شۇنىڭ بىلەن
ئۇنىڭ خىزمەتكارلىرى ئۇنىڭ جەسىتىنى جەڭ ھارۋىسىغا سېلىپ،
يېرۇسالېمغا ئېلىپ بېرىپ، «داۋۇتنىڭ شەھىرى»دە ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ يېنىغا
ئۆز قەبرىسىدە دەپنە قىلدى 29 (ئاھابنىڭ ئوغلى يورامنىڭ سەلتەنىتىنىڭ
ئون بىرىنچى يىلىدا ئاھازىيا يەھۇداغا پادىشاھ بولغانىدى).
30 يەھۇ ئەمدى يىزرەئەلگە كەلدى، يىزەبەل شۇنى ئاڭلاپ كۆزلىرىگە سۈرمە
سۈرۈپ، چاچلىرىنى تاراپ، دېرىزىدىن قاراپ تۇراتتى. 31 يەھۇ دەرۋازىدىن
كىرگەندە ئۇ ئۇنىڭغا: ئى زىمرى[50]، ئۆز خوجاڭنىڭ قاتىلى، ھەممە ئىش
تىنچلىقمۇ؟ — دەپ سورىدى.

---

48 ئىبرانىي تىلىدا «مۇنداق بىر يۈكنى سالغان». ئادەتتە «يۈك» خۇدانىڭ ھۆكۈمى ياكى جازاسىنى جاكارلايدىغان ۋەھيىي ئىدى.

49 ياكى «بەيت-ھاگگانغا بارىدىغان يول بىلەن».

50 زىمرى — 44 يىل ئىلگىرى ئىسرائىل پادىشاھ ئېلاھىدىن يۈز ئۆرۈپ ئۇنى ئۆلتۈرگەن. «1پاد.» 9:16-20نى كۆرۈڭ.

[32] يەھۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ، دېرىزىگە قاراپ تۇرۇپ: ــ مەن تەرەپتە تۇرىدىغان
كىم بار؟ دەپ سورىۋىدى، ئىككى-ئۈچ ئاغۋات دېرىزىدىن ئۇنىڭغا قارىدى.
[33] ئۇ: شۇ ئايالنى تۆۋەنگە تاشلاڭلار، دېيىشىگىلا، ئۇلار ئۇنى تۆۋەنگە
تاشلىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ قېنى ھەم تامغا ھەم ئاتلارغا چېچىلدى. ئۇ
ئۇنى ئاتلىرىغا دەسسىتىپ ئۈستىدىن ئۆتۈپ كەتتى.
[34] ئاندىن ئۇ ئۆيگە كىرىپ يەپ-ئىچكەندىن كېيىن: بۇ لەنىتى ئايالنىڭ
جەسىتىنى تەكشۈرۈپ، ئۇنى دەپنە قىلىڭلار. چۈنكى نىمىلا بولمىسۇن ئۇ
پادىشاھنىڭ مەلىكىسىدۇر، دېدى. [35] لېكىن ئۇلار ئۇنى دەپنە قىلىۋېتەيلى
دەپ بېرىۋىدى، ئۇنىڭ باش سۆڭىكى، ئاياغلىرى ۋە قولىنىڭ ئالقىنىدىن باشقا
ھېچ يېرىنى تاپالمىدى.
[36] ئۇلار يېنىپ كېلىپ بۇ خەۋەرنى ئۇنىڭغا دېگەندە ئۇ: ــ بۇ ئىش
پەرۋەردىگار ئۆز قۇلى تىشبىلىق ئىلىياس ئارقىلىق ئېيتقان مۇنۇ سۆزىنىڭ
ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشىدۇر: ــ «ئىتلار يىزرەئەلدىكى شۇ پارچە يەردە يىزەبەلنىڭ
گۆشىنى يەيدۇ. [37] يىزەبەلنىڭ ئۆلۈكى سىرتتا، يىزرەئەلدىكى شۇ پارچە يەردە
قىغدەك يېيىلىپ كېتىدۇ ۋە شۇنىڭ بىلەن ھېچكىم: «ئۇ يىزەبەل ئىكەن»
دېيەلمەيدۇ» ــ دېدى.

يەھۇ ئاھابنىڭ جەمەتىدىكىلەرنى يوقىتىدۇ

10

[1] ئەمدى سامارىيەدە ئاھابنىڭ يەتمىش ئوغلى بار ئىدى. يەھۇ
خەتلەرنى يېزىپ سامارىيەگە، يەنى يىزرەئەلدىكى ئەمەلدار-
ئاقساقاللارغا ۋە ئاھابنىڭ جەمەتىدىكى پاسىبانلارغا ئەۋەتتى. خەتلەردە
مۇنداق دېيىلدى: ــ
[2] «سىلەر بىلەن بىللە غوجاڭلارنىڭ ئوغۇللىرى، جەڭ ھارۋىلىرى بىلەن
ئاتلار، قورغانلىق شەھەر ۋە ساۋۇت-قوراللارمۇ باردۇر؛ شۇنداق بولغاندىن
كېيىن بۇ خەت سىلەرگە تەگكەندە، [3] ئۆز غوجاڭلارنىڭ ئوغۇللىرىدىن ئەڭ
ياخشىسىنى تاللاپ، ئۆز ئاتىسىنىڭ تەختىگە ئولتۇرغۇزۇپ، غوجاڭلارنىڭ
جەمەتى ئۈچۈن سوقۇشقا چىقىڭلار!».

4 لېكىن ئۇلار دەككە-دۈككىگە چۈشۈپ ئىنتايىن قورقۇشۇپ: مانا ئىككى
پادىشاھ ئۇنىڭ ئالدىدا پۇت تىرەپ تۇرالمىغان يەردە، بىز قانداقمۇ پۇت تىرەپ
تۇرالايمىز؟ ــ دېيىشتى.
5 شۇنىڭ بىلەن ئوردا بېشى، شەھەر باشلىقى، ئاقساقاللار بىلەن پاسىبانلار
يەھۇغا خەۋەر يەتكۈزۈپ: بىز سېنىڭ قۇللىرىڭمىز؛ سەن ھەرنېمە بۇيرۇساڭ
شۇنى قىلىمىز؛ ھېچكىمنى پادىشاھ قىلمايمىز. ساڭا نېمە مۇۋاپىق كۆرۈنسە
شۇنى قىلغىن، دەپ ئېيتتى.
6 يەھۇ ئىككىنچى خەتنى يېزىپ، خەتتە: ــ «ئەگەر مەن تەرەپتە بولۇپ،
مېنىڭ سۆزلىرىمگە كىرىشكە رازى بولساڭلار ئۆز خوجاڭلارنىڭ ئوغۇللىرىنىڭ
باشلىرىنى ئېلىپ[51]، ئەتە مۇشۇ ۋاقىتتا يىزرەئەلگە، مېنىڭ قېشىمغا ئۇلارنى
كەلتۈرۈڭلار. ئەمدى پادىشاھنىڭ ئوغۇللىرى يەتمىش كىشى بولۇپ، ئۆزلىرىنى
باققان شەھەرنىڭ ئۇلۇغلىرىنىڭ قېشىدا تۇراتتى. 7 خەت ئۇلارغا تەگكەندە
ئۇلار شاھزادىلەرنى، يەتمىشەيلەننىڭ ھەممىسىنى ئۆلتۈرۈپ، باشلىرىنى
سېۋەتلەرگە سېلىپ، يىزرەئەلگە يەھۇغا ئەۋەتتى. 8 بىر خەۋەرچى كېلىپ
يەھۇغا: ئۇلار شاھزادىلەرنىڭ باشلىرىنى ئېلىپ كەلدى، دەپ خەۋەر بەرگەندە،
ئۇ: ئۇلارنى ئىككى دۆۋە قىلىپ، دەرۋازىنىڭ ئالدىدا ئەتە ئەتىگەنگىچە
قويۇڭلار، دېدى.
9 ئەتىگەندە ئۇ چىقىپ، ئۇ يەردە تۇرۇپ پۈتكۈل خالايىققا: سىلەر
بىگۇناھسىلەر؛ مانا، مەن ئۆزۈم غوجامغا قەست قىلىپ ئۇنى ئۆلتۈردۈم؛ لېكىن
بۇلارنىڭ ھەممىسىنى كىم چېپىپ ئۆلتۈردى؟[52] 10 ئەمدى شۇنى بىلىڭلاركى،
پەرۋەردىگارنىڭ ھېچ سۆزى، يەنى پەرۋەردىگار ئاھابنىڭ جەمەتى توغرىسىدا
ئېيتقىنىدىن ھېچبىر سۆز يەردە قالمايدۇ. چۈنكى پەرۋەردىگار ئۆز قۇلى
ئىلياس ئارقىلىق ئېيتقىنىغا ئەمەل قىلدى، ــ دېدى.

51 «باشلىرىنى ئېلىڭلار» ــ يەھۇنىڭ تەلىپى بەلكىم قەستەن مۇجمەل دېيىلگەندى. ئىبرانىي تىلدا «باشلىرىنى ئېلىش» دېگەنلىك «ئۆزلىرىنى ئېلىپ كېلىش» ياكى «ئۆلتۈرۈش» دېگەن ئىككى بىسلىق مەنىدە ئىدى. ئاقساقاللار ۋە پاسىبانلار پادىشاھنىڭ ئوغۇللىرىنى ئۆلتۈرگەندىن كېيىن، يەھۇ ئۇلارنى «ئۇلار مەن بىلەن تەڭ بۇ ئىشلارغا مەسئۇل» دەپ كۆرسىتەلەيتتى.

52 يەھۇ ھىيلىگەرلىك بىلەن شەھەردىكى ۋە يىزرەئەلدىكى ئەمەلدارلارنى مەن تەرەپتە تۇردۇ، مەن بىلەن تەڭ مۇشۇ ئىشلارغا مەسئۇل، دەپ خالايىققا كۆرسەتمەكچى.

11 ئاندىن كېيىن يەھۇ يىزرەئەلدە ئاھابنىڭ جەمەتىدىن قالغانلارنىڭ
ھەممىسى، ئۇنىڭ تەرىپىدىكى بارلىق ئەربابلار، دوست-ئاغىنىلىرى ۋە
كاھىنلىرىنى ھېچ كىمنى قالدۇرماي ئۆلتۈردى. 12 ئاندىن ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ،
سامارىيەگە باردى. يولدا كېتىۋېتىپ «پادىچىلارغا تەۋە بەيت-ئەكەد»كە[53]
يەتكەندە 13 يەھۇ يەھۇدا پادىشاھى ئاھازىيانىڭ قېرىنداشلىرى بىلەن
ئۇچراشتى. ئۇ ئۇلاردىن: سىلەر كىم؟ — دەپ سورىدى.

«ئاھازىيانىڭ قېرىنداشلىرى، پادىشاھنىڭ ئوغۇللىرى ۋە خانىشنىڭ ئوغۇللىرىدىن ھال سورىغىلى بارىمىز[54]»، دېدى.

14 ئۇ: ئۇلارنى تىرىك تۇتۇڭلار! دەپ بۇيرۇدى. ئاندىن ئادەملىرى ئۇلارنى
تىرىك تۇتتى، ئاندىن ھەممىسىنى بەيت-ئەكەدنىڭ قۇدۇقىنىڭ يېنىدا
ئۆلتۈرۈپ، ئۇلارنىڭ ھېچ بىرىنى قويمىدى. ئۇلار جەمئىي قىرىق ئىككى ئادەم
ئىدى. 15 ئۇ ئۇ يەردىن كېتىپ بارغاندا ئۇنىڭ ئالدىغا چىققان رەكابنىڭ ئوغلى
يەھونادابقا يولۇقتى. ئۇ ئۇنىڭغا سالام قىلىپ: مېنىڭ كۆڭلۈم ساڭا[55] سادىق[56]
بولغاندەك، سېنىڭ كۆڭلۈڭمۇ ماڭا سادىقمۇ[57]؟ — دېدى.

سادىق، دېدى يەھوناداب.

يەھۇ: — ئۇنداق بولسا قولۇڭنى ماڭا بەرگىن، دېدى. ئۇ قولىنى بېرىۋىدى،
يەھۇ ئۇنى جەڭ ھارۋىسىغا ئېلىپ چىقىپ، ئۆز يېنىدا جاي بېرىپ 16 ئۇنىڭغا:
مەن بىلەن بېرىپ، پەرۋەردىگارغا بولغان قىزغىنلىقىمنى كۆرگىن، دېدى.
شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۇنى جەڭ ھارۋىسىغا ئولتۇرغۇزۇپ ھەيدەپ ماڭدى.

17 ئۇ سامارىيەگە كەلگەندە ئاھابنىڭ جەمەتىدىن سامارىيەدە قالغانلارنىڭ
ھەممىسىنى قىرىپ تۈگەتكۈچە ئۆلتۈردى. بۇ ئىش پەرۋەردىگارنىڭ ئىلياسقا
ئېيتقان سۆزىنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى ئىدى.

---

[53] ياكى «قوي پادىچىلار يىغىلىدىغان جاي»غا...»

[54] ئىبرانىي تىلىدا «...ھال سورىغىلى چۈشىمىز».

[55] «ساڭا سادىق» ئىبرانىي تىلىدا «كۆڭلۈڭگە سادىق» دەپ ئىپادىلىنىدۇ.

[56] ياكى «ساڭا دۇرۇس».

[57] ياكى «ماڭا دۇرۇس». بۇ ئايەتتىكى «رەكابنىڭ ئوغلى يەھوناداب» «يەر.» 35:1-16دە تىلغا ئېلىنغان «رەكابنىڭ ئوغلى يەھوناداب»قا ئوخشاش ئادەم بولۇشى مۇمكىن.

يەھۇنىڭ بائال دېگەن بۇتنىڭ كاھىن-پەيغەمبەرلىرىنى قەتل قىلىشى

18 ئاندىن يەھۇ ھەممە خالايىقنى يىغدۇرۇپ، ئۇلارغا مۇنداق دېدى: — ئاھاب بائالنىڭ خىزمىتىنى ئاز قىلغان، لېكىن يەھۇ ئۇنىڭ خىزمىتىنى كۆپ قىلىدۇ. 19 بۇنىڭ ئۈچۈن بائالنىڭ بارلىق پەيغەمبەرلىرىنى، ئۇنىڭ قۇللۇقىدا بولغانلارنىڭ ھەممىسى بىلەن بارلىق كاھىنلىرىنى ماڭا چاقىرىڭلار؛ ھېچكىم قالمىسۇن، چۈنكى بائالغا چوڭ قۇربانلىق سۇنغۇم بار؛ ھەركىم ھازىر بولمىسا جېنىدىن مەھرۇم بولىدۇ، دېدى. لېكىن يەھۇ بۇ ئىشنى بائالپەرەسلەرنى يوقىتىش ئۈچۈن ھىيلىگەرلىك بىلەن قىلدى.

20 شۇنىڭ بىلەن يەھۇ: بائالغا خاس بىر ھېيت بېكىتىڭلار، دېۋىدى، ئۇلار شۇنداق ئېلان قىلدى.

21 يەھۇ پۈتكۈل ئىسرائىلغا تەكلىپ ئەۋەتكەندە، بارلىق بائالپەرەسلەر كەلدى؛ ئۇلاردىن ھېچبىرى كەم قالماي كەلدى. ئۇلار بائالنىڭ بۇتخانىسىغا كىردى؛ شۇنىڭ بىلەن بائالنىڭ بۇتخانىسى بۇ بېشىدىن يەنە بىر بېشىغىچە لىق تولدى. 22 ئۇ مۇراسىم كىيىمى بېگىگە: ھەممە بائالپەرەسلەرگە ئىبادەت كىيىملىرىنى ئەچىقىپ بەر، دېۋىدى، ئۇ كىيىملەرنى ئۇلارغا ئەچىقىپ بەردى.

23 يەھۇ بىلەن رەكابنىڭ ئوغلى يەھوناداب بائالنىڭ بۇتخانىسىغا كىرىپ بائالپەرەسلەرگە: تەكشۈرۈپ بېقىڭلار، بۇ يەردە پەرۋەردىگارنىڭ بەندىلىرىدىن ھېچبىرى بولمىسۇن، بەلكى پەقەت بائالپەرەسلەر بولسۇن، دېدى.

24 ئۇلار تەشەككۈر قۇربانلىقلىرى[58] بىلەن كۆيدۈرمە قۇربانلىقلارنى ئۆتكۈزگىلى كىردى. يەھۇ سەكسەن ئادەمنى تېشىدا قويۇپ ئۇلارغا: مەن سىلەرنىڭ ئىلكىڭلارغا تاپشۇرغان بۇ ئادەملەردىن بىرسى قولۇڭلاردىن قېچىپ كەتسە، جېنىنىڭ ئورنىدا جان بېرىسىلەر، دېدى.

25 ئۇلار كۆيدۈرمە قۇربانلىقنى ئۆتكۈزۈپ بولۇشىغىلا، يەھۇ ئوردا پاسىبانلىرى ۋە سەردارلارغا: كىرىپ ئۇلارنى قەتل قىلىپ، ھېچكىمنى چىققىلى قويماڭلار، دەپ بۇيرۇدى. شۇنىڭ بىلەن ئوردا پاسىبانلىرى بىلەن سەردارلار ئۇلارنى قىلىچ

58 ياكى پەقەت «قۇربانلىقلار».

بىسى بىلەن قەتل قىلىپ، ئۆلۈكلەرنى شۇ يەرگە تاشلىۋەتتى. ئاندىن بائالنىڭ بۇتخانىسىنىڭ ئىچكىرىگە كىرىپ [26] بۇت تۈۋرۈكلەرنى بائالنىڭ بۇتخانىسىدىن ئېلىپ چىقىپ كۆيدۈرۈۋەتتى. [27] ئۇلار يەنە بائالنىڭ تۈۋرۈك-ھەيكىلىنى چېقىپ، بائالنىڭ بۇتخانىسىنى يىقىتىپ ئۇنى بۈگۈنگە قەدەر ھاجەتخانىغا ئايلاندۇردى. [28] يەھۇ شۇ يول بىلەن بائالنى ئىسرائىل ئىچىدىن يوق قىلدى.

يەھۇنىڭ سەلتەنىتىنىڭ خۇلاسىسى

[29] يەھۇ نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئامنىڭ ئىسرائىلنى گۇناھقا پۇتلاشتۇرغان گۇناھلىرىدىن، يەنى بەيت-ئەل بىلەن داندىكى ئالتۇن موزاي بۇتلىرىدىن ئۆزىنى يىغمىدى. [30] پەرۋەردىگار يەھۇغا: سەن ئوبدان قىلدىڭ؛ مېنىڭ نەزىرىمگە مۇۋاپىق كۆرۈنگىنىنى ئادا قىلىپ، ئاھابنىڭ جەمەتىگە كۆڭلۈمدىكى ھەممە نىيەتنى بەجا قىلىپ پۈتكۈزگىنىڭ ئۈچۈن، سېنىڭ ئوغۇللىرىڭ تۆتىنچى نەسلىگىچە ئىسرائىلنىڭ تەختىدە ئولتۇرىدۇ، دېدى.
[31] لېكىن يەھۇ پۈتۈن قەلبىدىن ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ مۇقەددەس قانۇنىدا مېڭىشقا كۆڭۈل بۆلمىدى؛ ئۇ ئىسرائىلنى گۇناھقا پۇتلاشتۇرغان يەروبوئامنىڭ گۇناھلىرىدىن نېرى تۇرمىدى.
[32-33] شۇ كۈنلەردە پەرۋەردىگار ئىسرائىلنىڭ زېمىنىنى كېسىپ-كېسىپ ئازايتىشقا باشلىدى. چۈنكى ھازائەل ئىئوردان دەرياسىنىڭ مەشرىق تەرىپىدىن باشلاپ ئىسرائىلنىڭ چېگرالىرىدىن بۆسۈپ ئۆتۈپ ئۇلارغا ھۇجۇم قىلدى؛ ئۇ بارلىق گىلېئاد يۇرتىنى، ئارنون جىلغىسىنىڭ يېنىدىكى ئاروئەردىن تارتىپ گىلېئادتىن ئۆتۈپ باشانغىچە، گاد، رۇبەن ۋە ماناسسەھنىڭ بارلىق يۇرتلىرىنى ئىشغال قىلدى.
[34] ئەمدى يەھۇنىڭ باشقا ئەمەللىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى، جۈملىدىن سەلتەنىتىنىڭ ھەممە قۇدرىتى «ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟
[35] يەھۇ ئۆز ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۇخلىدى ۋە سامارىيەدە دەپنە قىلىندى. ئاندىن ئوغلى يەھوئاھاز ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى. [36] يەھۇنىڭ ئىسرائىلنىڭ ئۈستىدە سامارىيەدە سەلتەنەت قىلغان ۋاقتى يىگىرمە سەككىز يىل ئىدى.

خانىش ئاتالىيانىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى

11

1 ئەمدى ئاھازىيانىڭ ئانىسى ئاتالىيا ئوغلىنىڭ ئۆلگىنىنى كۆرگەندە، بارلىق شاھ نەسلىنى ئۆلتۈرۈشكە قوزغالدى.
2 لېكىن يورام پادىشاھنىڭ قىزى، يەنى ئاھازىيانىڭ سىڭلىسى يەھوشېبا ئۆلتۈرۈلۈش ئالدىدا تۇرغان پادىشاھنىڭ ئوغۇللىرىنىڭ ئارىسىدىن ئاھازىيانىڭ ئوغلى يوئاشنى ئوغرىلىقچە ئېلىپ چىقىپ، ئۇنى ۋە كىندىك ئانىسىنى ياستۇق-كىرلىك ئامبىرىغا يوشۇرۇپ قويدى. يوئاش شۇ يول بىلەن ئاتالىيادىن يوشۇرۇپ قېلىنىپ ئۆلتۈرۈلمىدى. 3 ئاندىن كېيىن كىندىك ئانىسى بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە ئالتە يىلغىچە يوشۇرۇنۇپ تۇردى. شۇ ۋاقىتلاردا ئاتالىيا زېمىندا سەلتەنەت قىلدى.
4 يەتتىنچى يىلى يەھويادا ئادەم ئەۋەتىپ كارىيلار[59] ھەم ئوردا پاسىبانلىرىنىڭ يۈزبېشىلىرىنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە چاقىرتىپ كېلىپ، ئۇلار بىلەن ئەھدە قىلىشتى. ئۇ ئۇلارغا پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە قەسەم ئىچكۈزۈپ، پادىشاھنىڭ ئوغلىنى كۆرسەتتى. 5 ئاندىن ئۇلارغا بۇيرۇپ: مانا سىلەر قىلىشىڭلار كېرەك بولغان ئىش شۇكى: — شابات كۈنىدە پاسىبانلىق نۆۋىتى كەلگەن ئۈچتىن بىرى پادىشاھنىڭ ئوردىسىدا پاسىبانلىق كۆزىتى قىلسۇن. 6 ئۈچتىن بىرى سۇر دېگەن دەرۋازىدا[60] تۇرسۇن ۋە ئۈچتىن بىرى ئوردا پاسىبانلار ھويلىسىنىڭ كەينىدىكى دەرۋازىدا تۇرسۇن؛ شۇنداق قىلىپ سىلەر ئوردا ئۈچۈن پاسىبانلىق قىلىسىلەر. 7 شابات كۈنىدە پاسىبانلىق نۆۋىتىنى قىلىپ بولغان ئۈچتىن ئىككى قىسمى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە پادىشاھنىڭ قېشىدا پاسىبانلىق قىلسۇن. 8 سىلەر پادىشاھنىڭ ئەتراپىدا تۇرۇپ، ھەربىرىڭلار قولۇڭلارغا ئۆز قوراللىڭلارنى ئېلىپ، كىمدەكىم سېپىڭلاردىن ئۆتكىلى ئۇرۇنسا ئۇنى ئۆلتۈرۈڭلار؛ پادىشاھ چىقىپ-كىرسە ئۇنىڭ بىلەن بىللە يۈرۈڭلار، دېدى.

---

[59] «كارىيلار» بەلكىم بىر تۈركۈم چەتئەللىك لەشكەرلەرنى كۆرسىتىدۇ. باشقا بىرنەچچە خىل تەرجىمىلىرى ئۇچرىشى مۇمكىن.
[60] ياكى «ئۇل دەرۋازىسى».

9 يۇزبېشىلار كاھىن يەھويادا بارلىق تاپىلىغانلىرىنى بەجا كەلتۈرۈشتى؛ ھەربىر يۇزبېشى ئۆز ئادەملىرىنى، ھەم شابات كۈنىدە پاسىبانلىق نۆۋىتىگە كەلگەنلەرنى ھەم پاسىبانلىق نۆۋىتىدىن يانغانلارنى قالدۇرۇپ قالدى؛ ئاندىن يەھويادا كاھىننىڭ قېشىغا كەلدى. 10 كاھىن بولسا داۋۇت پادىشاھنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە ساقلاقلىق نەيزە ۋە قالقانلىرىنى يۇزبېشىلارغا تارقىتىپ بەردى.

11 ئوردا پاسىبانلىرى تىزىلىپ، ھەربىرى ئۆز قولىدا قوراللىرىنى تۇتۇپ، ئىبادەتخانىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىن تارتىپ سول تەرىپىگىچە قۇربانگاھ بىلەن ئىبادەتخانىنى بويلاپ پادىشاھنىڭ ئەتراپىدا تۇردى. 12 يەھويادا شاھزادىنى ئوتتۇرىغا چىقىرىپ ئۇنىڭ بېشىغا تاجنى كىيگۈزۈپ، ئۇنىڭغا گۇۋاھنامىلەرنى بېرىپ، پادىشاھ بولۇشقا خۇشبۇي ماي بىلەن مەسىھ قىلدى. ھەممەيلەن چاۋاك چېلىپ: — «پادىشاھ ياشىسۇن!» دەپ توۋلاشتى.

13 ئاتالىيا ئوردا پاسىبانلىرى بىلەن خەلقنىڭ توۋلاشلىرىنى ئاڭلىغاندا، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە كىرىپ، كۆپچىلىكنىڭ ئارىسىغا كەلدى. 14 ئۇ قارىۋىدى، مانا پادىشاھ قائىدە-رەسىم بويىچە تۈۋرۈكنىڭ يېنىدا تۇراتتى. پادىشاھنىڭ يېنىدا ئەمەلدارلار بىلەن كاناىچىلار تىزىلغانىدى؛ بارلىق يۇرت خەلقى شادلىنىپ، كاناي چېلىشاتتى. بۇنى كۆرگەن ئاتالىيا كىيىملىرىنى يىرتىپ: — ئاسىيلىق، ئاسىيلىق! — دەپ ۋارقىرىدى.

15 ئەمما يەھويادا كاھىن قوشۇنغا مەسئۇل بولغان يۇزبېشىلارغا: ئۇنى سەپلىرىڭلار ئوتتۇرىسىدىن سىرتقا چىقىرىۋېتىڭلار؛ كىمدەكىم ئۇنىڭغا ئەگەشسە قىلىچلانسۇن، دەپ بۇيرۇدى. چۈنكى كاھىن: — ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە ئۆلتۈرۈلمىسۇن، دەپ ئېيتقانىدى.

16 شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇنىڭغا يول بوشىتىپ بەردى؛ ۋە ئۇ پادىشاھ ئوردىسىغا كىرىدىغان ئات يولىغا يېتىپ كەلگەندە، ئۇلار ئۇ يەردە ئۇنى ئۆلتۈردى[61].

---

61 ياكى «ئۇنى تۇتۇپ پادىشاھ ئوردىسىغا كىرىدىغان ئات يولىغا يېتىپ كەلگەندە، شۇ يەردە ئۇنى ئۆلتۈردى».

17 يەھويادا: ــ «پەرۋەردىگارنىڭ خەلقى بولايلى» دەپ پەرۋەردىگارنىڭ
ۋە پادىشاھ بىلەن خەلقنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر ئەھدە توختاتتى؛ پادىشاھ
بىلەن خەلقنىڭ ئوتتۇرىسىدا ھەم بىر ئەھدە باغلاندى. 18 ئاندىن
بارلىق زېمىندىكى خەلق بائالنىڭ بۇتخانىسىغا بېرىپ ئۇنى بۇزۇپ
تاشلىدى؛ ئۇنىڭ قۇربانگاھلىرى بىلەن مەبۇدلىرىنى چېقىپ پارە-پارە
قىلىپ، بائالنىڭ كاھىنى ماتتاننى قۇربانگاھلارنىڭ ئالدىدا ئۆلتۈردى.
ئاندىن كېيىن يەھويادا كاھىن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە پاسىبانلارنى
تەيىنلىدى. 19 ئاندىن ئۇ يۈزبېشىلار، كارىيلار، ئوردا پاسىبانلىرى ۋە
يۇرتنىڭ ھەممە خەلقىنى ئۆزى بىلەن ئېلىپ كېلىپ، پادىشاھنى
پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىن باشلاپ چۈشۈپ، ئوردىدىكى «پاسىبانلارنىڭ
دەرۋازىسى»دىن پادىشاھنىڭ ئوردىسىغا كىرگۈزدى؛ يوئاش پادىشاھلىق
تەختىگە ئولتۇردى.
20 يۇرتنىڭ بارلىق خەلقى شادلىناتتى؛ ئۇلار ئاتالىيانى پادىشاھنىڭ
ئوردىسىنىڭ يېنىدا قىلىچلاپ ئۆلتۈرگەندىن كېيىن، شەھەر تىنچ بولۇپ
قالدى.

يەھوئاش يەھۇداغا پادىشاھ بولىدۇ

12

21 يەھوئاش[62] يەتتە ياشقا كىرگەندە پادىشاھ بولدى. 1 يەھۇنىڭ
سەلتەنىتىنىڭ يەتتىنچى يىلىدا يەھوئاش پادىشاھ بولدى؛ ئۇ
قىرىق يىل يېرۇسالېمدا سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسى بەئەر-شېبالىق
زىبىياھ ئىدى. 2 يەھوئاش يەھويادا كاھىن ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىپ تۇرغان
بارلىق كۈنلەردە، پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلدى[63]. 3 پەقەت

62 «يەھوئاش» «يوئاش»نىڭ باشقا شەكلى.
63 بۇ سۆزگە قارىغاندا يوئاش يەھويادا ئۆلگەندىن كېيىن پەرۋەردىگارنىڭ يولىدىن چىقىپ كەتتى؛ ۋە دەرۋەقە شۇنداق بولدى («2تار.» 24:17-27نى كۆرۈڭ).

«يۇقىرى جايلار»لا يوقىتىلمىدى[64]؛ خەلق يەنىلا «يۇقىرى جايلار»غا چىقىپ قۇربانلىق قىلىپ خۇشبۇي ياقاتتى.

4 يەھوئاش كاھىنلارغا: ــ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە خۇداغا ئاتالغان ھەممە پۇل، جۇملىدىن روبىيخەتتىن ئۆتكۈزۈلگەن ھەر كىشىنىڭ باج پۇلى، قەسەم ئىچكەنلەرنىڭ پۇلى[65] ۋە ھەركىم ئىختىيارى بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە بېغىشلاپ ئەكەلگەن ھەممە پۇلنى 5 كاھىنلار خەزىنىچىلەردىن[66] تاپشۇرۇۋېلىپ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ قايسى يېرى بۇزۇلغان بولسا، شۇ پۇلنى ئىشلىتىپ شۇلارنى ئوڭشىسۇن، دېدى.

6 لېكىن يەھوئاش پادىشاھنىڭ سەلتەنىتىنىڭ يىگىرمە ئۈچىنچى يىلىغىچە، كاھىنلار ئىبادەتخانىنىڭ بۇزۇلغان يەرلىرىنى تېخىچە ئوڭلىمىغانىدى. 7 ئاندىن يەھوئاش پادىشاھ يەھويادا كاھىن ۋە باشقا كاھىنلارنى چاقىرىپ ئۇلارغا: ــ نېمىشقا ئىبادەتخانىنىڭ بۇزۇلغان يەرلىرىنى ئوڭشىمىدىڭلار؟ مۇندىن كېيىن خەزىنىچىلەردىن پۇل ئالماڭلار ۋە ئۆزۈڭلار ئىبادەتخانىنىڭ بۇزۇلغان يەرلىرىنى ئوڭلاتماڭلار[67]، دېدى.

---

[64] «يۇقىرى جايلار» ــ تەۋراتتىكى «قان.» 12:5-14دە ۋە باشقا مۇناسىۋەتلىك يەرلەردە، خۇدا ئىسرائىللارغا: بىرسى ماڭا ئاتاپ قۇربانلىق قىلسا، پەقەت «ئۆزۈم تاللىغان جاي»دا قۇربانلىق قىلسۇن، دەپ تاپىلايدۇ. ئىسرائىلنىڭ تارىخىدا خۇدا مۇشۇنداق قۇربانلىق قىلدىغان بىرنەچچە جاينى بېكىتكەنىدى (بىر ۋاقىتتا پەقەت بىرلا جاينى بېكىتەتتى). بىراق ئىسرائىللار بەلكىم ئۆز قولايلىقىنى كۆزلەپ (ۋە بەلكىم بۇتپەرەسلەرنىڭ ئىش-ھەرىكەتلىرىنى دوراپ) خۇدانىڭ ئەمرىنى نەزىرىدىن ساقىت قىلىپ تاغ چوققىلىرى قاتارلىق يۇقىرى جايلاردا خۇداغا ئىبادەت قىلىپ قۇربانلىق قىلاتتى. بۇنىڭ شۇنداق بىر خەتىرى بار ئىدىكى، ئۇلار ئەتراپىدىكى بۇتپەرەسلەرنىڭ تەسىرىنى قوبۇل قىلىپ، شۇ يەردە ھەرخىل بۇتلارغىمۇ چوقۇنۇپ، ھەتتا بۇتپەرەسلەرگە ئەگىشىپ «ئىنسان قۇربانلىق»لارنىمۇ قىلىشى مۇمكىن ۋە دەرۋەقە كۆپ ۋاقىتلاردا شۇنداق قىلاتتى (مەسىلەن، «ئەز.» 16:21، 20:26نى كۆرۈڭ).

[65] «مىس.» 30:11-16، «لاۋ.» 27-بابنى كۆرۈڭ.

[66] ياكى «ئۆز تونۇشلىرىدىن». «كاھىنلار» ــ ئىبرانىي تىلىدا «ھەربىر كاھىن...» دېيىلىدۇ ــ دېمەك، ھەربىر كاھىننىڭ بۇ ئىشقا بولغان ئايرىم مەسئۇلىيىتى بارلىقى سەل تەكىتلىنىدۇ.

[67] بۇ سۆزگە قارىغاندا كاھىنلار ھېچ بولمىغاندا ئىبادەتخانىنى ئوڭشىتىش خىزمىتىدە مەسئۇلىيەتسىزلىك قىلغان بولسا كېرەك. بۇ سۆزلەردىن ئۇلار مۇشۇ پۇللارنى خىيانەت قىلغانلىقى ناتايىن.

باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «مۇنىڭدىن باشلاپ ئىبادەتخانىنىڭ بۇزۇلغان يەرلىرىنى ئوڭلىتىش مەقسىتىدە باشقا خەزىنىچىلەردىن پۇل ئالماڭلار». 8-ئايەت بىزنىڭ تەرجىمىمىزگە ماسراق كېلىدۇ.

8 شۇنىڭ بىلەن كاھىنلار ماقۇل بولۇشۇپ: بىز بۇنىڭدىن كېيىن خەلقتىن پۇل
ئالمايمىز ھەم ئۆزىمىز ئىبادەتخانىنىڭ بۇزۇلغان يەرلىرىنىمۇ ئوڭشىمايمىز، دېدى.
9 ئەمدى يەھويادا كاھىن بىر ساندۇقنى ئېلىپ چىقىپ، ياپقۇچىدىن بىر
تۆشۈك تېشىپ ئۇنى قۇربانگاھنىڭ يېنىغا قويدى؛ كىشىلەر پەرۋەردىگارنىڭ
ئۆيىگە كىرگەندە، ئۇ ئوڭ تەرەپتە تۇراتتى. دەرۋازىغا قارايدىغان كاھىنلار
پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە كەلتۈرۈلگەن بارلىق پۇلنى ئۇنىڭغا سالاتتى. 10 ۋە شۇنداق
بولاتتىكى، ئۇلار ساندۇقتا كۆپ پۇل چۈشكەنلىكىنى كۆرسە، پادىشاھنىڭ
كاتىپى بىلەن باش كاھىن ئىبادەتخانىغا چىقىپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى
پۇلنى خالتىغا چىگىپ، ساناپ قوياتتى. 11 ئاندىن ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ
ئۆيىنى ئوڭشايدىغان ئىش باشلىرىغا ئۆلچەپ-ھېسابلاپ بېرەتتى. ئۇلار
بولسا ئۇنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى ئوڭشايدىغان ياغاچچى بىلەن تامچىلار،
12تاشچىلار بىلەن تاشتىراشلارغا[68] بېرەتتى. ئۇلار مۇشۇ پۇلنى پەرۋەردىگارنىڭ
ئۆيىنىڭ بۇزۇلغان يەرلىرىنى ئوڭشاشقا لازىم بولغان ياغاچ بىلەن ئويۇلغان
تاشلارنى سېتىۋېلىشقا، شۇنىڭدەك ئىبادەتخانىنى ئوڭشاشقا ۋە ھەممە
باشقا چىقىمغا ئىشلىتەتتى. 13 لېكىن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە كەلتۈرۈلگەن
پۇل ئىبادەتخانىغا ئاتىلىدىغان كۈمۈش قاچا-قۇچىلار، پىچاقلار، پىيالىلەر،
كانايلار، يا ئالتۇندىن ياكى كۈمۈشتىن ياسالغان باشقا ھەرقانداق نەرسىلەرنى
ياسىتىشقا ئىشلىتىلمەيتتى. 14 ئۇلار بەلكى شۇ پۇلنى ئىش بېشىلىرىغا بېرىپ،
پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى ئوڭشىتاتتى. 15 ئۇلار پۇلنى ئىش بېجىرگۈچىلەرنىڭ
ئىشلەمچىلەرگە تەقسىم قىلىپ بېرىشى ئۈچۈن تاپشۇراتتى؛ لېكىن ئۇنىڭ
ھېساۋاتىنى قىلمايتتى؛ چۈنكى بۇلار ئىنساپ بىلەن ئىش قىلاتتى. 16 لېكىن
ئىتائەتسىزلىك قۇربانلىقى پۇلى بىلەن گۇناھ قۇربانلىقىغا مۇناسىۋەتلىك پۇللار
پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ كېلىنمەيتتى؛ ئۇ كاھىنلارغا تەۋە ئىدى.
17 ئۇ ۋاقىتتا سۇرىيە پادىشاھى ھازائەل گات شەھىرىگە ھۇجۇم قىلىپ،
ئۇنى ئىشغال قىلدى. ئاندىن ھازائەل يېرۇسالېمغا ھۇجۇم قىلىشقا
يۈزلەندى. 18 شۇنىڭ بىلەن يەھۇدانىڭ پادىشاھى يەھوئاش ئۆز ئاتا-بوۋىلىرى
بولغان يەھۇدا پادىشاھلىرى يەھوشافات، يورام ۋە ئاھازىيا پەرۋەردىگارغا

68 «تاشتىراشلار» ــ يەنى تاش نەقىشچىلەر ئىدى.

تەقدىم قىلغان ھەممە مۇقەددەس بۇيۇملارنى، ۋە ئۆزى تەقدىم قىلغانلىرىنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى ھەم پادىشاھنىڭ ئوردىسىنىڭ خەزىنىلىرىدىن ئىزدەپ تاپقان بارلىق ئالتۇنغا قوشۇپ، ھەممىسىنى سۇرىيەنىڭ پادىشاھى ھازائەلگە ئەۋەتتى؛ ئاندىن ھازائەل يېرۇسالېمدىن چېكىندى.

19 يوئاشنىڭ باشقا ئەمەللىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى «يەھۇدا پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا[69] پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟

20 ئەمدى يەھوئاشنىڭ خىزمەتكارلىرى ئۇنىڭغا قەست قىلىپ سىللا داۋنى تەرىپىدىكى مىللو قەلئەسىدە ئۇنى ئۆلتۈردى. 21 ئۇنىڭ خىزمەتكارلىرىدىن شىمېئاتنىڭ ئوغلى يوزاقار ۋە شومەرنىڭ ئوغلى يەھوزاباد ئۇنى زەخىملەندۈردى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆلدى. ئۇ ئۆز ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا «داۋۇتنىڭ شەھىرى»دە دەپنە قىلىندى. ئوغلى ئامازىيا ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

يەھوئاھاز ئىسرائىل ئۈستىدىن ھۆكۈم سۈرىدۇ

13

1 ئاھازىيانىڭ ئوغلى، يەھۇدانىڭ پادىشاھى يوئاشنىڭ سەلتەنىتىنىڭ يىگىرمە ئۈچىنچى يىلى، يەھۇنىڭ ئوغلى يەھوئاھاز سامارىيەدە ئىسرائىلغا پادىشاھ بولۇپ، سامارىيەدە ئون يەتتە يىل سەلتەنەت قىلدى. 2 ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلىپ، ئىسرائىلنى گۇناھقا پۇتلاشتۇرغان نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئامنىڭ گۇناھلىرىغا ئەگىشىپ ماڭدى؛ ئۇ ئۇلاردىن ھېچ چىقمىدى. 3 بۇنىڭ ئۈچۈن پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپى ئىسرائىلغا قوزغالدى؛ ئۇ ئۇلارنى سۇرىيەنىڭ پادىشاھى ھازائەلنىڭ ۋە ھازائەلنىڭ ئوغلى بەن-ھادادنىڭ قولىغا تاپشۇرۇپ بەردى.

4 يەھوئاھاز پەرۋەردىگاردىن رەھىم تىلىدى؛ ۋە پەرۋەردىگار ئىسرائىلنىڭ قىسىلىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ دۇئاسىغا قۇلاق سالدى. چۈنكى سۇرىيەنىڭ پادىشاھى ئۇلارغا زۇلۇم قىلىۋاتاتتى. 5 پەرۋەردىگار ئىسرائىلغا بىر قۇتقۇزغۇچى تەيىنلىدى؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار سۇرىيىلەرنىڭ قولىدىن ئازاد بولۇپ قۇتۇلدى. كېيىن ئىسرائىل يەنە

[69] بۇ كىتاب تەۋراتتىكى «تارىخ-تەزكىرە» ئەمەس، بىراق شۈبھىسىزكى، تەۋراتتىكى «تارىخ-تەزكىرە» ئۇنىڭدىن كۆپ ئۈچۈرلار ئالغانىدى.

بۇرۇنقىدەك ئۆز ئۆي-چېدىرلىرىدە ماكانلاشتى. 6 لېكىن ئۇلار ئىسرائىلنى گۇناھقا
پۇتلاشتۇرغان يەروبوئام جەمەتىنىڭ گۇناھلىرىدىن چىقمىدى؛ ئۇلار يەنىلا شۇ يولدا
ماڭاتتى. ھەتتا سامارىيەدە بىر «ئاشەراھ» بۇتمۇ[70] قالغانىدى.
7 سۇرىيەنىڭ پادىشاھى يەھوئاھازغا پەقەت ئەللىك ئاتلىق لەشكەرنى، ئون
جەڭ ھارۋىسى بىلەن ئون مىڭ پىيادە ئەسكەرنىلا قالدۇرغانىدى. چۈنكى ئۇ
يەھوئاھازنىڭ قوشۇنىنى يوقىتىپ خاماندىكى توپا-چاڭدەك قىلىۋەتكەنىدى.
8 ئەمدى يەھوئاھازنىڭ باشقا ئىشلىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى،
جۈملىدىن سەلتەنىتىنىڭ ھەممە قۇدرىتى «ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ
تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟ 9 يەھوئاھاز ئاتا-
بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۇخلىدى ۋە سامارىيەدە دەپنە قىلىندى. ئاندىن ئوغلى
يوئاش ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

يوئاش (يەھوئاش) سامارىيە ئۈستىدىن ھۆكۈم سۈرىدۇ

10 يەھۇدانىڭ پادىشاھى يوئاشنىڭ سەلتەنىتىنىڭ ئوتتۇز يەتتىنچى يىلىدا
يەھوئاھازنىڭ ئوغلى يەھوئاش[71] سامارىيەدە ئىسرائىلغا پادىشاھ بولۇپ، ئون
ئالتە يىل سەلتەنەت قىلدى. 11 ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى
قىلدى؛ ئۇ ئىسرائىلنى گۇناھقا پۇتلاشتۇرغان، نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئامنىڭ
گۇناھلىرىنىڭ ھېچقايسىسىنى تاشلىمىدى؛ ئۇ شۇ يولدا ماڭاتتى.
12 ئەمدى يوئاشنىڭ باشقا ئىشلىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى،
جۈملىدىن ئۇنىڭ يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئامازىيا بىلەن جەڭ قىلىپ
كۆرسەتكەن قۇدرىتى «ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن
كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟ 13 يوئاش ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۇخلىدى
ۋە يەروبوئام ئۇنىڭ تەختىگە ئولتۇردى. يوئاش سامارىيەدە ئىسرائىلنىڭ
پادىشاھلىرى ئارىسىدا دەپنە قىلىندى.

---

70 ««ئاشەراھ» بۇتلار» بەلكىم بۇتپەرەسلىككە بېغىشلانغان دەرەخلەردۇر. دەرەخلەر بەلكىم ئايال بۇت شەكلىدە ئويۇلغان ياكى نەقىشلەنگەن بولۇشى مۇمكىن.

71 «يەھوئاش» «يوئاش»نىڭ باشقا شەكلى.

ئېلىشانىڭ ئاخىرقى بېشارىتى

14 ئېلىشا ئۆز ئەجىلىنى يەتكۈزىدىغان كېسەل بىلەن ياتتى. ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى يوئاش ئۇنىڭ قېشىغا كېلىپ ئۇنىڭ يۈزىگە ئېڭىشىپ يىغلاپ: ئى ئاتام، ئى ئاتام، ئىسرائىلنىڭ جەڭ ھارۋىسى[72] ھەم ئاتلىق ئەسكەرلىرى!»[73] دەپ پەرياد كۆتۈردى.
15 ئېلىشا ئۇنىڭغا: بىر يا بىلەن يا ئوقلىرىنى كەلتۈرگىن، دېدى. ئۇ يا بىلەن يا ئوقلىرىنى كەلتۈرگەندە 16 ئېلىشا ئىسرائىلنىڭ پادىشاھىغا: قولۇڭنى ياغا سېلىپ تۇتقىن، دېدى. ئۇ قولىنى قويغاندا ئېلىشامۇ قوللىرىنى پادىشاھنىڭ قوللىرىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ، ئۇنىڭغا: 17 – مەشرىق تەرەپتىكى دېرىزىنى ئاچقىن، دېدى. ئۇ ئۇنى ئاچقاندا ئېلىشا: ئاتقىن، دېدى. ئۇ ئېتىۋىدى، ئېلىشا ئۇنىڭغا: مانا بۇ پەرۋەردىگارنىڭ نۇسرەت يا ئوقى، يەنى سۇرىيەنىڭ ئۈستىدىن نۇسرەت قازىنىدىغان يا ئوقىدۇر. سەن سۇرىيلەرنى يوقاتقۇچە ئافەقتە ئۇلار بىلەن جەڭ قىلىسەن، دېدى.
18 ئاندىن ئۇ: – يا ئوقلىرىنى قولۇڭغا ئالغىن، دېدى. ئۇلارنى ئالغاندا، ئېلىشا ئىسرائىلنىڭ پادىشاھىغا: ئۇلار بىلەن يەرگە ئۇرغىن، دېدى. ئۇ ئۈچ قېتىم ئۇرۇپ توختىدى. 19 خۇدانىڭ ئادىمى ئۇنىڭغا ئاچچىقلىنىپ: سەن بەش-ئالتە قېتىم ئۇرۇشۇڭغا توغرا كېلەتتى. شۇنداق قىلغان بولساڭ، سەن سۇرىيلەرنى ئۇرۇپ يوقىتىپ ئۈزۈل-كېسىل مەغلۇپ قىلاتتىڭ؛ لېكىن ئەمدى سۇرىيلەرنى ئۇرۇپ، پەقەت ئۈچ قېتىملا مەغلۇپ قىلالايسەن، دېدى.
20 ئېلىشا ئۆلۈپ دەپنە قىلىندى.
ئەمدى ھەر يىلى، يىل بېشىدا موئابلاردىن توپ-توپ بۇلاڭچىلار يۇرتقا پاراكەندىچىلىك سالاتتى. 21 بىر كۈنى شۇنداق بولدىكى، خەلق بىر ئۆلگەن ئادەمنى يەرلىككە قويۇۋاتقاندا، مانا، ئۇلار بىر توپ بۇلاڭچىلارنى كۆرۈپ

---

72 ياكى «ھارۋىلىرى».
73 «ئىسرائىلنىڭ جەڭ ھارۋىسى ھەم ئاتلىق ئەسكەرلىرى!» دېگەن ئىبارە بەلكىم پادىشاھنىڭ ئېلىشا پەيغەمبەرگە بولغان ھۆرمىتىنى بىلدۈرەتتى — ئېلىشا پەيغەمبەر (ئىلياس پەيغەمبەردەك) ئىسرائىلغا ھەم باشپاناھ ھەم ئۆزى «بىر كىشىلىك قوشۇن»دەك بولۇپ كەلگەنىدى.

قالدى، ئۇلار جەسەتنى ئېلىشانىڭ گۆرىگە تاشلىدى. جەسەت ئېلىشانىڭ
ئۇستىخىنىغا تەگكەندە، ئۇ تىرىلىپ، قوپۇپ تىك تۇردى.
22 ئەمما سۇرىيەنىڭ پادىشاھى ھازائەل بولسا يەھوئاھازنىڭ ھەممە
كۈنلىرىدە ئىسرائىلغا زالىملىق قىلاتتى. 23 لېكىن پەرۋەردىگار ئۇلارغا مېھرىبان
بولۇپ ئىچ ئاغرىتاتتى؛ ئىبراھىم بىلەن ئىسھاق ۋە ياقۇپقا باغلىغان ئەھدىسى
تۈپەيلىدىن ئۇ ئۇلارغا ئىلتىپات قىلىپ، ئۇلارنى بۈگۈنگە قەدەر ھالاك قىلماي،
ئۆز ھوزۇرىدىن چىقىرىۋېتىشنى خالىمىغانىدى.
24 سۇرىيەنىڭ پادىشاھى ھازائەل ئۆلدى ۋە ئوغلى بەن-ھاداد ئۇنىڭ ئورنىدا
پادىشاھ بولدى. 25 ئاندىن كېيىن يەھوئاھازنىڭ ئوغلى يەھوئاش ھازائەلنىڭ
ئوغلى بەن-ھادادنىڭ قولىدىن ھازائەل ئۆز ئاتىسى يەھوئاھازدىن جەڭدە
تارتىۋالغان شەھەرلەرنى ياندۇرۇۋالدى. يەھوئاش ئۇنى ئۇرۇپ، ئۈچ قېتىم
مەغلۇپ قىلىپ، شۇنىڭ بىلەن ئىسرائىلنىڭ شەھەرلىرىنى ياندۇرۇۋالدى.

ئامازىيانىڭ يەھۇداغا بولغان سەلتەنىتى

14

1 ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى يەھوئاھازنىڭ ئوغلى يوئاشنىڭ
سەلتەنىتىنىڭ ئىككىنچى يىلىدا يەھۇدادىكى يوئاشنىڭ ئوغلى
ئامازىيا يەھۇداغا پادىشاھ بولدى. 2 پادىشاھ بولغاندا ئۇ يىگىرمە بەش ياشقا
كىرگەنىدى؛ ئۇ يېرۇسالېمدا يىگىرمە توققۇز يىل سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ
ئانىسى يېرۇسالېملىق يەھوئاددان ئىدى.
3 ئامازىيا پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلاتتى، لېكىن
ئەجدادى[74] داۋۇت قىلغاندەك ئەمەس، بەلكى ئاتىسى يوئاشنىڭ بارلىق
قىلغانلىرى بويىچە ئىش كۆرەتتى. 4 پەقەت «يۇقىرى جايلار»لا يوقىتىلمىدى؛
خەلق يەنىلا «يۇقىرى جايلار»غا چىقىپ قۇربانلىق قىلىپ خۇشبۇي ياقاتتى.
5 ۋە شۇنداق بولدىكى، سەلتەنىتى ئۇنىڭ قولىدا مۇقىم بولغاندا، ئۇ پادىشاھ
ئاتىسىنى ئۆلتۈرگەن خىزمەتكارلىرىنى تۇتۇپ ئۆلتۈردى. 6 لېكىن مۇساغا
چۈشۈرۈلگەن قانۇن كىتابىدا پەرۋەردىگارنىڭ: «ئاتىلارنى ئوغۇللىرى ئۈچۈن

74 ئىبرانىي تىلىدا «ئاتىسى».

ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلىشقا بولمايدۇ يا ئوغۇللىرىنى ئاتىلىرى ئۈچۈن ئۆلۈمگە
مەھكۇم قىلىشقا بولمايدۇ، بەلكى ھەربىرى ئۆز گۇناھى ئۈچۈن ئۆلۈمگە مەھكۇم
قىلىنسۇن» دەپ پۈتۈلگەن ئەمرى بويىچە، ئۇ ئۆلتۈرگۈچىلەرنىڭ بالىلىرىنى
ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلمىدى.
7 ئۇ «شور ۋادىسى»دا ئېدومىيلاردىن ئون مىڭ ئەسكەرنى ئۆلتۈردى ۋە جەڭ
قىلىپ سېلانى ئىشغال قىلىپ ئۇنى يوقتەئەل دەپ ئاتىدى؛ بۈگۈنگىچە ئۇ
شۇنداق ئاتىلىپ كەلمەكتە. 8 ئاندىن كېيىن ئامازىيا ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى
يەھۇنىڭ نەۋرىسى، يەھوئاھازنىڭ ئوغلى يەھوئاشنىڭ ئالدىغا ئەلچىلەرنى
ماڭدۇرۇپ: «قېنى، جەڭ مەيداندا يۈز تۇرانە كۆرۈشەيلى» دېدى.
9 ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى يەھوئاش يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئامازىياغا ئەلچى
ئەۋەتىپ مۇنداق سۆزلەرنى يەتكۈزدى: ــ «لىۋاندىكى تىكەن لىۋاندىكى كېدىر
دەرىخىگە سۆز ئەۋەتىپ: ئۆز قىزىڭنى ئوغلۇمغا خوتۇنلۇققا بەرگىن، دېدى.
لېكىن لىۋاندىكى بىر ياۋايى ھايۋان ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، تىكەننى دەسسىۋەتتى.
10 سەن دەرۋەقە ئېدومنىڭ ئۈستىدىن غەلىبە قىلدىڭ؛ كۆڭلۈڭدە ئۆز-
ئۆزۈڭدىن مەغرۇرلىنىپ كەتتىڭ. ئەمدى يايراپ پەخىرلەن، بىراق ئۆيدە
قالغىن؛ نېمىشقا بېشىڭغا كۈلپەت كەلتۈرۈپ، ئۆزۈڭنى ۋە ئۆزۈڭ بىلەن
يەھۇدانى بالاغا يىقىتىسەن؟»[75].
11 ئەمما ئامازىيا قۇلاق سالمىدى. ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى يەھوئاش جەڭگە
چىقتى؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇ يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئامازىيا بىلەن يەھۇدادىكى
بەيت-شەمەشتە ئۇچرىشىپ سوقۇشتى. 12 يەھۇدانىڭ ئادەملىرى
ئىسرائىلنىڭ ئادەملىرى تەرىپىدىن تىرىپىرەن قىلىنىپ، ھەربىرى ئۆز ئۆيىگە
قېچىپ كەتتى. 13 ۋە ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى يەھوئاش بەيت-شەمەشتە
ئاھازىيانىڭ نەۋرىسى، يەھوئاشنىڭ ئوغلى، يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئامازىيانى
ئەسىر قىلىپ، يېرۇسالېمغا ئېلىپ باردى؛ ئۇ يېرۇسالېمنىڭ سېپىلىنىڭ

---

75 يەھوئاش ئېيتقان تەمسىلنىڭ ئومۇمىي مەنىسى: «سەن پەقەت بىر تىكەندۇرسەن، ئۆزۈم كېدىردەك ئۇلۇغ ئادەممەن، ئۆزۈڭگە ئۈنچىۋالا ئىشىنىپ كەتمە. سېنىڭ ئۇلۇغ پىلانىڭ ھەرتۈرلۈك تاسادىپىيلىقتىن مەغلۇپ بولۇشى مۇمكىن» دېگەندەك. گەرچە يەھوئاش پادىشاھنى «بۇتپەرەس كاپىر» دەپ ھېسابلىغىلى بولسىمۇ، مۇشۇ يەردە ئۇنىڭ نەسىھەتى توغرا ئىدى.

ئەفرائىم دەرۋازىسىدىن تارتىپ بۇرجەك دەرۋازىسىغىچە بولغان تۆت يۈز
گەزلىك[76] بىر بۆلىكىنى ئۆرۈۋەتتى.
14 ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىن ھەمدە پادىشاھنىڭ ئوردىسىدىكى
خەزىنىدىن تېپىلغان بارلىق ئالتۇن-كۈمۈش، ھەممە قاچا-قۇچىلارنى
بۇلىۋالدى ۋە كېپىللىك سۈپىتىدە بىرنەچچە تۇتقۇننى ئېلىپ سامارىيەگە
يېنىپ كەتتى. 15 ئەمما يەھوئاشنىڭ باشقا ئىشلىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ
ھەممىسى، جۈملىدىن ئۇنىڭ يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئامازىيا بىلەن
جەڭ قىلىپ كۆرسەتكەن قۇدرىتى «ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-
تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟
16 يەھوئاش ئۆز ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۇخلىدى ۋە سامارىيەدە
ئىسرائىلنىڭ پادىشاھلىرىنىڭ ئارىسىدا دەپنە قىلىندى. ئوغلى يەروبوئام
ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولدى. 17 ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى يەھوئاھازنىڭ ئوغلى
يەھوئاش ئۆلگەندىن كېيىن، يەھوئاشنىڭ ئوغلى، يەھۇدانىڭ پادىشاھى
ئامازىيا ئون بەش يىل ئۆمۈر كۆردى. 18 ئەمدى ئامازىيانىڭ باشقا ئەمەللىرى ھەم
قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى «يەھۇدا پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن
كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟ 19 ئۇ يېرۇسالېمدا بەزىلەر ئۇنى قەستلەشكە
كىرىشكەندى، لاقىش شەھىرىگە قېچىپ كەتتى؛ لېكىن قەستلىگۈچىلەر
كەينىدىن لاقىشقا ئادەم ئەۋەتىپ ئۇ يەردە ئۇنى ئۆلتۈردى. 20 ئاندىن ئۇلار ئۇنى
ئاتلارغا ئارتىپ يېرۇسالېمغا ئېلىپ باردى. ئۇ يېرۇسالېمدا ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ
ئارىسىدا «داۋۇتنىڭ شەھىرى»دە دەپنە قىلىندى. 21 يەھۇدانىڭ بارلىق خەلقى
ئۇنىڭ ئون ئالتە ياشقا كىرگەن ئوغلى ئازارىيانى تىكلەپ، ئۇنى ئاتىسى
ئامازىيانىڭ ئورنىدا پادىشاھ قىلدى 22 (پادىشاھ ئاتىسى ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ
ئارىسىدا ئۇخلىغاندىن كېيىن، ئېلات شەھىرىنى قايتىدىن ياساپ، يەھۇداغا
يەنە تەۋە قىلغۇچى دەل ئازارىيا ئىدى[77]).

---

76 تەۋراتتا «گەز» (ياكى «جەينەك») قولنىڭ جەينەكتىن بارماقنىڭ ئۇچىغىچە بولغان ئۇزۇنلۇقى، يەنى 0.454 مېتر ئۇزۇنلۇق ئىدى.

77 ياكى «ئاتىسى ئۆز ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۇخلىغاندىن كېيىن، ئازارىيا ئېلات شەھىرىنى قايتىدىن ياساپ ئۇنى يەھۇداغا يەنە تەۋە قىلدى»

يەروبوئام (II)نىڭ ئىسرائىل ئۈستىگە پادىشاھ بولۇشى

23 يەھۇدانىڭ پادىشاھى يوئاشنىڭ ئوغلى ئامازىيانىڭ سەلتەنىتىنىڭ ئون بەشىنچى يىلىدا، ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى يەھوئاشنىڭ ئوغلى يەروبوئام ھۆكۈم سۈرۈشكە باشلاپ، سامارىيەدە قىرىق بىر يىل سەلتەنەت قىلدى. 24 ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلدى؛ ئۇ ئىسرائىلنى گۇناھقا پۇتلاشتۇرغان نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئامنىڭ گۇناھلىرىنىڭ ھېچبىرىنى تاشلىمىدى.

25 ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆز قۇلى گات-ھەفەرلىك ئامىتتاينىڭ ئوغلى يۇنۇس پەيغەمبەر ئارقىلىق ئېيتقان سۆزى ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇپ، ئۇ شىمالدا خامات رايونىغا كىرىش ئېغىزىدىن تارتىپ[78] جەنۇبتا «ئاراباھ دېڭىزى»غىچە[79] ئىسرائىلنىڭ چېگرالىرىنى كېڭەيتىپ ئەسلىگە كەلتۈردى. 26 چۈنكى پەرۋەردىگار ئىسرائىلنىڭ تارتقان ئازابلىرىنىڭ ئىنتايىن قاتتىق ئىكەنلىكىنى كۆردى؛ ئاجىزلار ھەم مېيىپلاردىن باشقا ھېچكىم قالمىدى،[80] ئىسرائىلغا مەدەتكار يوق ئىدى. 27 پەرۋەردىگار: «ئىسرائىلنىڭ نامىنى ئاسماننىڭ ئاستىدىن يوقىتىمەن» دېگەن ئەمەس ئىدى؛ شۇڭا ئۇ يەھوئاشنىڭ ئوغلى يەروبوئامنىڭ قولى بىلەن ئۇلارنى قۇتقۇزدى.

28 ئەمدى يەروبوئامنىڭ باشقا ئىشلىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى، جۈملىدىن ئۇنىڭ سەلتەنىتىنىڭ قۇدرىتى ۋە قانداق جەڭ قىلىپ، ئەسلى يەھۇداغا تەۋە بولغان دەمەشق بىلەن خاماتنى ياندۇرۇۋالغانلىقى «ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟ 29 يەروبوئام ئاتا-بوۋىلىرى، يەنى ئىسرائىلنىڭ پادىشاھلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۇخلىدى ۋە ئوغلى زەكەرىيا ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

---

78 ياكى «لىبو-خاماتتىن تارتىپ».

79 «ئاراباھ دېڭىزى» ــ «ئۆلۈك دېڭىز»دۇر.

80 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «مەيلى قۇل بولسۇن، ھۆر بولسۇن، ئىسرائىلغا مەدەتكار يوق ئىدى».

ئازارىيا (يەنى ئۇززىيا) يەھۇداغا سەلتەنەت قىلىدۇ

15

1 ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى يەروبوئامنىڭ سەلتەنىتىنىڭ يىگىرمە يەتتىنچى يىلىدا ئامازىيانىڭ ئوغلى ئازارىيا[81] يەھۇدانىڭ پادىشاھى بولدى. 2 ئۇن ئالتە ياشقا كىرگەندە پادىشاھ بولۇپ يېرۇسالېمدا ئەللىك ئىككى يىل سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى يەكولىيا بولۇپ، ئۇ يېرۇسالېملىق ئىدى. 3 ئۇ ئاتىسى ئامازىيانىڭ بارلىق قىلغانلىرىدەك پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلاتتى. 4 پەقەت «يۇقىرى جايلار»لا يوقىتىلمىدى؛ خەلق يەنىلا «يۇقىرى جايلار»غا چىقىپ قۇربانلىق قىلىپ خۇشبۇي ياقاتتى.

5 ئەمما پەرۋەردىگار پادىشاھنى ئۇرۇپ، ئۇنىڭ ئۆلۈمىگىچە ئۇنى ماخاۋ كېسىلىگە مۇپتىلا قىلغاچ، ئۇ ئايرىم ئۆيدە تۇراتتى[82] ۋە پادىشاھنىڭ ئوغلى يوتام ئوردىنى باشقۇرۇپ يۇرتنىڭ خەلقىنىڭ ئۈستىگە ھۆكۈم سۈرەتتى.

6 ئازارىيانىڭ باشقا ئەمەللىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى «يەھۇدا پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟

7 ئازارىيا ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۇخلىدى؛ كىشىلەر ئۇنى «داۋۇتنىڭ شەھىرى»دە ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا دەپنە قىلدى. ئوغلى يوتام ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

ئىسرائىل ئۈستىگە يەنە بىرنەچچە پادىشاھ قىسقا ۋاقىت سەلتەنەت قىلىدۇ

8 يەھۇدا پادىشاھى ئازارىيانىڭ سەلتەنىتىنىڭ ئوتتۇز سەككىزىنچى يىلىدا، يەروبوئامنىڭ ئوغلى زەكەرىيا سامارىيەدە ئىسرائىلغا پادىشاھ بولۇپ، ئالتە ئاي سەلتەنەت قىلدى. 9 ئۇ ئاتا-بوۋىلىرى قىلغاندەك پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلاتتى؛ ئۇ ئىسرائىلنى گۇناھقا پۇتلاشتۇرغان نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئامنىڭ گۇناھلىرىدىن چىقمىدى.

---

81 «ئازارىيا»نىڭ باشقا شەكلى «ئۇززىيا».

82 بۇ ۋەقە توغرۇلۇق «2تار.» 16:26-21نى كۆرۈڭ.

10 يابەشنىڭ ئوغلى شاللۇم ئۇنىڭغا قەست قىلىپ، ئۇنى خەلقنىڭ ئالدىدا ئۇرۇپ ئۆلتۈردى ۋە ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى. 11 زەكەرىيانىڭ باشقا ئىشلىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى «ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟ 12 ئۇنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى پەرۋەردىگارنىڭ يەھۇغا: — سېنىڭ ئوغۇللىرىڭ تۆتىنچى نەسلىگىچە ئىسرائىلنىڭ تەختىدە ئولتۇرىدۇ، دېگەن سۆزىنى ئەمەلگە ئاشۇردى. دەرۋەقە شۇنداق بولدى.

13 يابەشنىڭ ئوغلى شاللۇم يەھۇدا پادىشاھى ئازارىيانىڭ سەلتەنىتىنىڭ ئوتتۇز توققۇزىنچى يىلىدا پادىشاھ بولۇپ، سامارىيەدە تولۇق بىر ئاي سەلتەنەت قىلدى. 14 گادىنىڭ ئوغلى مەناھەم تىرزاھدىن چىقىپ، سامارىيەگە كېلىپ، يابەشنىڭ ئوغلى شاللۇمنى شۇ يەردە ئۇرۇپ ئۆلتۈردى ۋە ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

15 شاللۇمنىڭ باشقا ئىشلىرى، جۈملىدىن ئۇنىڭ قەست قىلىشلىرى، مانا «ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەندۇر.

16 شۇ چاغدا مەناھەم تىپساھ شەھرىگە ھۇجۇم قىلىپ، ئۇ يەردە تۇرۇۋاتقانلارنىڭ ھەممىسىنى ئۆلتۈردى؛ ئۇ يەنە تىرزاھدىن تارتىپ ئۇنىڭغا تەۋە بارلىق زېمىنلىرىنى ۋەيران قىلدى. ئۇلار تەن بېرىپ دەرۋازىنى ئاچمىغىنى ئۈچۈن شەھەرگە شۇنداق ھۇجۇم قىلدىكى، ھەتتا ئۇنىڭدىكى جىمى ھامىلىدار ئاياللارنىڭ قارنىنى يېرىتىپ ئۆلتۈردى.

مەناھەمنىڭ ئىسرائىل ئۈستىگە بولغان سەلتەنىتى

17 يەھۇدا پادىشاھى ئازارىيا سەلتەنىتىنىڭ ئوتتۇز توققۇزىنچى يىلىدا، گادىنىڭ ئوغلى مەناھەم ئىسرائىلغا پادىشاھ بولۇپ، سامارىيەدە ئون يىل سەلتەنەت قىلدى. 18 ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلىپ، پۈتۈن ئۆمرىدە ئىسرائىلنى گۇناھقا پۇتلاشتۇرغان نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئامنىڭ گۇناھلىرىدىن چىقمىدى. 19 ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى پۇل ئىسرائىل زېمىنىغا تاجاۋۇز قىلدى؛ ئۇ ۋاقىتتا مەناھەم: «پادىشاھلىقىمنىڭ مۇستەھكەملىكى

ئۆچۈن ماڭا ياردەم قىلغايلا» دەپ ئۆنىڭغا مىڭ تالانت كۈمۈش[83] بەردى.
[20]مەناھەم ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھىغا بېرىدىغان شۇ پۇلنى ئىسرائىلنىڭ ھەممە باي ئادەملىرىگە باج سېلىش بىلەن ئالدى؛ ئۇ ھەربىرىدىن ئەللىك شەكەل كۈمۈش ئالدى[84]. شۇنىڭ بىلەن ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى قايتىپ كەتتى ۋە بۇ زېمىندا تۇرۇپ قالمىدى.
[21] مەناھەمنىڭ باشقا ئىشلىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى «ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟
[22] مەناھەم ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۇخلىدى ۋە ئوغلى پەكاھىيا ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

پەكاھىيانىڭ ئىسرائىل ئۈستىگە بولغان سەلتەنىتى

[23] يەھۇدا پادىشاھى ئازارىيانىڭ سەلتەنىتىنىڭ ئەللىكىنچى يىلىدا، مەناھەمنىڭ ئوغلى پەكاھىيا سامارىيەدە ئىسرائىلغا پادىشاھ بولۇپ، ئىككى يىل سەلتەنەت قىلدى. [24] ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلىپ، ئىسرائىلنى گۇناھقا پۇتلاشتۇرغان نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئامنىڭ گۇناھلىرىدىن چىقمىدى.
[25] ۋە ئۇنىڭ سەردارى رەمالىيانىڭ ئوغلى پېكاھ ئۇنىڭغا قەست قىلىپ ئۇنى سامارىيەدە، پادىشاھ ئوردىسىدىكى قەلئەدە ئۆلتۈردى؛ شۇ ئىشتا ئارگوب بىلەن ئارىيە ۋە ئەللىك گىلېئادلىق كىشى پېكاھ تەرەپتە تۇردى؛ ئۇ پەكاھىيانى ئۆلتۈرۈپ ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى. [26] پەكاھىيانىڭ باشقا ئىشلىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى بولسا، مانا «ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەندۇر.

---

[83] بىر تالانت بەلكىم 30.6 كىلوگرام ئىدى، شۇڭا بۇ 30.6 توننا كۈمۈش ئىدى.
[84] «ئەللىك شەكەل» بەلكىم 570 گرام كۈمۈش بولاتتى.

پىكاھنىڭ ئىسرائىل ئۈستىگە بولغان سەلتەنىتى

27 يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئازارىيانىڭ سەلتەنىتىنىڭ ئەللىك ئىككىنچى
يىلىدا، رەمالىيانىڭ ئوغلى پىكاھ سامارىيەدە ئىسرائىلغا پادىشاھ بولۇپ،
يىگىرمە يىل سەلتەنەت قىلدى. 28 ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى
قىلىپ ئىسرائىلنى گۇناھقا پۇتلاشتۇرغان نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئامنىڭ
گۇناھلىرىدىن چىقمىدى.
29 ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى پىكاھنىڭ كۈنلىرىدە ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى
تىگلات-پىلەسەر كېلىپ ئىيون، ئابەل-بەيت-مائاكاھ، يانوئاھ، كەدەش،
ھازور، گىلېئاد، گالىلىيە، جۇملىدىن نافتالىنىڭ پۈتكۈل زېمىنىنى ئىشغال
قىلىپ، شۇ يەردىكى خەلقنى تۇتقۇن قىلىپ، ئاسۇرىيەگە ئېلىپ باردى.
30 ئەلاھنىڭ ئوغلى ھوشىيا رەمالىيانىڭ ئوغلى پىكاھقا قەست قىلىپ
ئۇنى ئۆلتۈردى. ئۇززىيانىڭ[85] ئوغلى يوتامنىڭ سەلتەنىتىنىڭ يىگىرمىنچى
يىلىدا، ئۇ پىكاھنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى. 31 پىكاھنىڭ باشقا ئىشلىرى
ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى بولسا، مانا «ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-
تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەندۇر.

يوتامنىڭ يەھۇدا ئۈستىگە بولغان سەلتەنىتى

32 ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى رەمالىيانىڭ ئوغلى پىكاھنىڭ سەلتەنىتىنىڭ
ئىككىنچى يىلىدا، ئۇززىيانىڭ ئوغلى يوتام يەھۇداغا پادىشاھ بولدى. 33 ئۇ
پادىشاھ بولغاندا يىگىرمە بەش ياشقا كىرگەن بولۇپ، يېرۇسالېمدا ئون ئالتە
يىل سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى يەرۇشا ئىدى؛ ئۇ زادوكنىڭ
قىزى ئىدى.
34 يوتام ئاتىسى ئۇززىيانىڭ بارلىق قىلغانلىرىدەك پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە
دۇرۇس بولغاننى قىلاتتى. 35 پەقەت «يۇقىرى جايلار»لا يوقىتىلمىدى؛ خەلق
يەنىلا «يۇقىرى جايلار»غا چىقىپ قۇربانلىق قىلىپ خۇشبۇي ياقاتتى.
پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ «يۇقىرىقى دەرۋازا»سىنى ياسىغۇچى شۇ ئىدى.

[85] «ئۇززىيا» ــ «ئازارىيا»نىڭ ئىككىنچى شەكلىدۇر.

36 يوتامنىڭ باشقا ئىشلىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى «ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟
37 شۇ چاغلاردا پەرۋەردىگار سۇرىيەنىڭ پادىشاھى رەزىن بىلەن رەمالىيانىڭ ئوغلى پېكاھنى يەھۇداغا ھۇجۇم قىلىشقا قوزغىدى.
38 يوتام ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۇخلىدى ۋە ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا ئاتىسى داۋۇتنىڭ شەھىرىدە دەپنە قىلىندى. ئوغلى ئاھاز ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

ئاھازنىڭ يەھۇدا ئۈستىگە بولغان سەلتەنىتى

16

1 رەمالىيانىڭ ئوغلى پېكاھنىڭ ئون يەتتىنچى يىلىدا، يوتامنىڭ ئوغلى ئاھاز يەھۇداغا پادىشاھ بولدى. 2 ئاھاز پادىشاھ بولغاندا يىگىرمە ياشقا كىرگەن بولۇپ، يېرۇسالېمدا ئون ئالتە يىل سەلتەنەت قىلغانىدى. ئۇ ئاتىسى داۋۇت قىلغاندەك ئەمەس، ئەكسىچە پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلمىدى. 3 ئۇ ئىسرائىلنىڭ پادىشاھلىرىنىڭ يولىدا ماڭاتتى، ھەتتا پەرۋەردىگار ئىسرائىلنىڭ ئالدىدىن ھەيدەپ چىقارغان ئەللەرنىڭ يىرگىنچلىك گۇناھلىرىغا ئەگىشىپ، ئۆز ئوغلىنى ئوتتىن ئۆتكۈزۈپ كۆيدۈردى. 4 ئۇ «يۇقىرى جايلار»دا، دۆڭلەردە ۋە ھەربىر كۆك دەرەخلەرنىڭ ئاستىدا قۇربانلىق قىلىپ، كۈجە كۆيدۈرەتتى.
5 شۇ ۋاقىتتا سۇرىيەنىڭ پادىشاھى رەزىن بىلەن ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى، رەمالىيانىڭ ئوغلى پېكاھ يېرۇسالېمغا ھۇجۇم قىلىپ، پادىشاھ ئاھازنى مۇھاسىرىگە ئېلىپ قورشىۋالغىنى بىلەن، لېكىن ئۇنى مەغلۇپ قىلالمىدى.
6 ئاشۇ ۋاقىتتا سۇرىيەنىڭ پادىشاھى رەزىن ئېلات شەھىرىنى سۇرىيەگە قايتۇرۇۋالدى ۋە شۇ يەردە تۇرۇۋاتقان يەھۇدالارنى ھەيدىۋەتتى. ئاندىن سۇرىيلەر كېلىپ ئۇ يەردە ئولتۇراقلاشتى؛ ئۇلار بۈگۈنگىچە شۇ يەردە تۇرماقتا.
7 ئاھاز ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى تىگلات-پىلەسەرگە ئەلچىلەرنى ئەۋەتىپ: مەن سىلىنىڭ قۇللىرى، سىلىنىڭ ئوغۇللىرى بولىمەن؛ ماڭا ھۇجۇم قىلىۋاتقان سۇرىيەنىڭ پادىشاھىنىڭ قولىدىن ۋە ئىسرائىلنىڭ پادىشاھىنىڭ قولىدىن

قۇتقۇزۇشقا چىققايلا، دېدى. [8] شۇنى ئېيتىپ ئاھاز پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى ۋە پادىشاھنىڭ ئوردىسىدىكى خەزىنىلەردىكى كۈمۈش بىلەن ئالتۇننى سوۋغا قىلىپ، ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھىغا ئەۋەتتى.

[9] ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى ئۇنىڭ تەلىپىگە قوشۇلدى؛ شۇنىڭ بىلەن ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى دەمەشىققە ھۇجۇم قىلىپ ئۇنى ئىشغال قىلدى؛ ئۇنىڭدىكى ئاھالىنى تۇتقۇن قىلىپ كىر شەھىرىگە ئېلىپ باردى ۋە رەزىننى ئۆلتۈردى. [10] ئاھاز پادىشاھ ئەمدى ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى تىگلات-پىلەسەر بىلەن كۆرۈشكىلى دەمەشىققە باردى ۋە شۇنداقلا دەمەشىقتىكى قۇربانگاھنى كۆردى. ئاندىن ئاھاز پادىشاھ شۇ قۇربانگاھنىڭ رەسىمىنى، ئۇنىڭ بارلىق ياسىلىش تەپسىلاتلىرىنىڭ لايىھىسىنى سىزىپ، ئۇنى ئۇرىيا كاھىنغا يەتكۈزدى. [11] شۇنىڭ بىلەن ئۇرىيا كاھىن ئاھاز پادىشاھ دەمەشىقتىن ئەۋەتكەن بارلىق تەپسىلاتلار بويىچە بىر قۇربانگاھ ياسىدى. ئاھاز پادىشاھ دەمەشىقتىن يېنىپ كەلمەستە، ئۇرىيا كاھىن ئۇنى شۇنداق تەييار قىلغانىدى. [12] پادىشاھ دەمەشىقتىن يېنىپ كېلىپ، قۇربانگاھنى كۆرۈپ، قۇربانگاھقا بېرىپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە قۇربانلىق سۇندى؛ [13] ئۇ قۇربانگاھنىڭ ئۈستىگە كۆيدۈرمە قۇربانلىق ۋە ئاشلىق ھەدىيەسىنى كۆيدۈرۈپ، «شاراب ھەدىيە»سىنى تۆكۈپ، «ئىناقلىق قۇربانلىقى»نىڭ قېنىنى چاچتى.

[14] شۇنداق قىلىپ ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ھۇزۇرىنىڭ ئالدىدىكى مىس قۇربانگاھنى ئېلىپ ئۇنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى[86] بىلەن ئۆزىنىڭ قۇربانگاھىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن ئۆتكۈزۈپ، ئۆز قۇربانگاھىنىڭ شىمال تەرىپىگە قويدۇردى. [15] ئاھاز پادىشاھ ئۇرىيا كاھىنغا بۇيرۇق قىلىپ: مۇشۇ چوڭ قۇربانگاھ ئۈستىگە ئەتىگەنلىك كۆيدۈرمە قۇربانلىق بىلەن كەچلىك ئاشلىق ھەدىيەسىنى، پادىشاھنىڭ كۆيدۈرمە قۇربانلىقى بىلەن ئاشلىق ھەدىيەسىنى، ھەممە يۇرتنىڭ پۈتۈن خەلقىنىڭ كۆيدۈرمە قۇربانلىقى، ئاشلىق ھەدىيە ۋە شاراب ھەدىيەلىرىنى كۆيدۈرۈپ سۇنىسەن. كۆيدۈرمە قۇربانلىقلارنىڭ بارلىق قانلىرى ۋە باشقا قۇربانلىقلارنىڭ بارلىق قانلىرىنى ئۇشبۇ قۇربانلىقنىڭ ئۈستىگە تۆكىسەن. مىس

[86] «پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى» مۇشۇ يەردە ئىبادەتخانىدىكى «مۇقەددەس جاي»نى كۆرسىتىدۇ.

قۇربانگاھ بولسا مېنىڭ يول سورىشىم ئۈچۈن بولسۇن[87]، دېدى.
[16] شۇنىڭ بىلەن ئۇرىيا كاھىن ئاھاز پادىشاھ بۇيرۇغاننىڭ ھەممىسىنى ئادا قىلدى.
[17] ئاھاز پادىشاھ داس تەگلىكلىرىگە بېكىتىلگەن تاختايلارنى كېسىپ ئاجرىتىپ، داسلارنى تەگلىكلىرىدىن ئېلىۋەتتى؛ ئۇ مىس «دېڭىز»نى تېگىدىكى مىس ئۆكۈزلەرنىڭ ئۈستىدىن كۆتۈرۈپ ئېلىپ، ئۇنى تاش تاختايلىق بىر مەيدانغا قويدۇردى. [18] ئۇ ئاسۇرىيە پادىشاھىنى رازى قىلىش ئۈچۈن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە تۇتىشىدىغان «شابات كۈنىدىكى ئايۋانلىق يول» بىلەن پادىشاھ تاشقىرىدىن كىرىدىغان يولنى ئېتىۋەتتى.
[19] ئاھازنىڭ باشقا ئىشلىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى «يەھۇدا پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟
[20] ئاھاز ئۆز ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۇخلىدى؛ ئۇ ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا «داۋۇتنىڭ شەھىرى»دە دەپنە قىلىندى؛ ئوغلى ھەزەكىيا ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

ھوشىيا ئىسرائىل ئۈستىگە ھۆكۈم سۈرىدۇ

17

[1] يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئاھازنىڭ سەلتەنىتىنىڭ ئون ئىككىنچى يىلىدا، ئېلاھنىڭ ئوغلى ھوشىيا سامارىيەدە ئىسرائىلغا پادىشاھ بولۇپ، توققۇز يىل سەلتەنەت قىلدى. [2] ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلاتتى؛ لېكىن ئۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئىسرائىلنىڭ پادىشاھلىرىدەك ئۇنداق رەزىللىك قىلمايتتى.
[3] ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى شالمانئەزەر ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلغىلى چىققاندا، ھوشىيا ئۇنىڭغا بېقىنىپ سوۋغا-سالام بەردى. [4] ئەمما ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى

[87] «مىس قۇربانگاھ بولسا مېنىڭ يول سورىشىم ئۈچۈن بولسۇن» — پادىشاھنىڭ سۆزىنىڭ مەنىسى بەلكىم «بۇ قۇربانگاھنىڭ ۋاستىسى بىلەن پەرۋەردىگاردىن يول سورايمەن». قىزىق يېرى شۇكى، ئاھازدەك بىر ئىنسان بۇتپەرەسلىككە بېرىلىپ كەتكەندىن كېيىن، يەنىلا پەرۋەردىگاردىن يول سورىماقچى بولىدۇ.

ھوشىيانىڭ ئاسىيلىق قىلماقچى بولغىنىنى بايقىدى؛ چۈنكى ھوشىيا بۇرۇنقىدەك ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھىغا يىللىق سوۋغا-سالام يوللىماي، بەلكى مىسىرنىڭ پادىشاھى سوغا ئەلچىلەرنى ماڭدۇرغانىدى. ئۇنىڭ ئۈچۈن ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى ئۇنى تۇتۇپ، باغلاپ زىندانغا سولىۋەتتى. [5] ئاندىن ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى چىقىپ پۈتكۈل ئىسرائىل زېمىنىنى تالان-تاراج قىلىپ، سامارىيەنى ئۈچ يىلغىچە قامال قىلدى. [6] ھوشىيانىڭ سەلتەنىتىنىڭ توققۇزىنچى يىلىدا، ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى سامارىيەنى ئىشغال قىلىپ، ئىسرائىللارنى ئاسۇرىيەگە سۈرگۈن قىلىپ، ئۇلارنى خالاھ شەھىرى، گوزاندىكى خابور دەرياسىنىڭ بويلىرى ۋە مېدىئالارنىڭ شەھەرلىرىگە ئورۇنلاشتۇردى.

ئىسرائىل (شىمالىي پادىشاھلىق)نىڭ گۇناھلىرى ۋە جازالىنىشى ــ خۇلاسە

[7] مانا، شۇنداق ئىشلار بولدى؛ چۈنكى ئىسرائىللار ئۆزلىرىنى مىسىرنىڭ پادىشاھى پىرەۋننىڭ قولىدىن قۇتقۇزۇپ، مىسىر زېمىنىدىن چىقارغان پەرۋەردىگار خۇداسىغا گۇناھ قىلىپ باشقا ئىلاھلاردىن قورقۇپ [8] پەرۋەردىگار ئىسرائىللارنىڭ ئالدىدىن ھەيدىۋەتكەن يات ئەللىكلەرنىڭ قائىدە-بەلگىلىمىلىرىدە، شۇنداقلا ئىسرائىلنىڭ پادىشاھلىرى ئۆزلىرى چىقارغان قائىدە-بەلگىلىمىلىرىدە ماڭغانىدى. [9] ۋە ئىسرائىللار ئۆز پەرۋەردىگار خۇداسىغا قارشى چىقىپ، يوشۇرۇنلارچە توغرا بولمىغان ئىشلارنى قىلدى؛ ئۇلار بارلىق شەھەرلىرىدە كۆزەت مۇناردىن مۇستەھكەم قورغانغىچە[88] «يۇقىرى جايلار»نى ياسىدى. [10] ئۇلار ھەممە ئېگىز دۆڭلەردە ۋە ھەممە كۆك دەرەخلەرنىڭ ئاستىدا «بۇت تۈۋرۈك» ۋە «ئاشەراھ»[89] بۇتى تۇرغۇزدى. [11] پەرۋەردىگار ئۇلارنىڭ ئالدىدىن ھەيدەپ چىقارغان يات ئەللىكلەر قىلغاندەك،

[88] «كۆزەت مۇناردىن مۇستەھكەم قورغانغىچە» ــ مەنىسى بەلكىم سېپىلدىكى مۇناردىن شەھەرنىڭ ئەڭ ئىچكىرىسىدىكى قورغانغىچە ــ باشقىچە ئېيتقاندا، «سىرتتىن ئىچكىرىگىچە».

[89] ««ئاشەراھ» بۇتلار» بەلكىم بۇتپەرەسلىككە بېغىشلانغان دەرەخلەردۇر. دەرەخلەر بەلكىم «ئايال مەبۇد» شەكلىدە ئويۇلغان ياكى نەقىشلەنگەن بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

ئۇلار ھەممە «يۇقىرى جايلار»دا خۇشبۇي ياقاتتى ۋە پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپىنى كەلتۈرىدىغان ھەرخىل رەزىل ئىشلارنى قىلاتتى. 12 گەرچە پەرۋەردىگار ئۇلارغا:
— «بۇ ئىشنى قىلماڭلار!» دېگەن بولسىمۇ، ئۇلار بۇتلارنىڭ قۇللۇقىغا بېرىلىپ كەتكەنىدى.

13 پەرۋەردىگار ھەممە پەيغەمبەرلەر بىلەن ھەممە ئالدىن كۆرگۈچىلەرنىڭ ۋاستىسى بىلەن ھەم ئىسرائىلنى ھەم يەھۇدانى ئاگاھلاندۇرۇپ: رەزىل يوللىرىڭلاردىن يېنىپ، ئاتا-بوۋىلىرىڭلارغا تاپىلانغان ۋە قۇللىرىم بولغان پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق سىلەرگە تەستىقلىغان[90] پۈتۈن قانۇنغا بويسۇنۇپ، مېنىڭ ئەمرلىرىم ۋە مېنىڭ بەلگىلىمىلىرىمنى تۇتۇڭلار، دېگەنىدى. 14لېكىن ئۇلار قۇلاق سالماي، پەرۋەردىگار خۇداسىغا ئىشەنمىگەن ئاتا-بوۋىلىرى قىلغاندەك، بويۇنلىرىنى قاتتىق قىلدى. 15 ئۇلار ئۇنىڭ بەلگىلىمىلىرىنى، شۇنداقلا ئۇ ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرى بىلەن تۈزگەن ئەھدىنى ۋە ئۇلارغا تاپشۇرغان ئاگاھ-گۇۋاھلارنى چەتكە قاقتى؛ ئۇلار ئەرزىمەس نەرسىلەرگە[91] ئەگىشىپ، ئۆزلىرى ئەرزىمەس بولۇپ چىقتى؛ پەرۋەردىگار ئۇلارغا: — ئەتراپىڭلاردىكى ئەللىكلەرنىڭ قىلغىنىدەك قىلماڭلار، دېگەن دەل شۇ ئەللەرگە ئەگىشىپ، رەزىللىك قىلاتتى. 16 ئۇلار خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ بارلىق ئەمرلىرىنى تاشلاپ، ئۆزلىرى ئۈچۈن قۇيما مەبۇدلارنى، يەنى ئىككى موزاينى قۇيدۇردى، بىر «ئاشەراھ بۇت» قىلدۇردى، ئاسماندىكى نۇرغۇنلىغان ئاي-يۇلتۇزلارغا[92] باش ئۇردى ۋە بائالنىڭ قۇللۇقىغا كىردى. 17 ئۇلار ئۆز ئوغۇللىرى بىلەن قىزلىرىنى ئوتتىن ئۆتكۈزدى[93]، پالچىلىق ۋە جادۇگەرلىك ئىشلەتتى، شۇنداقلا پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلىش ئۈچۈن، ئۆزلىرىنى سېتىپ

90 «تەستىقلىغان» ياكى «ئەۋەتكەن».

91 «ئەرزىمەس نەرسىلەر» — مۇشۇ يەردە بۇتلارنى كۆرسىتىدۇ.

92 «ئاسماندىكى نۇرغۇنلىغان ئاي-يۇلتۇزلار» — ئىبرانىي تىلىدا «ئاسماندىكى قوشۇن» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. تەۋراتتىن بىلىمىزكى، ئاسماندىكى يۇلتۇزلارنىڭ پەرىشتىلەر ۋە بەزى ئەھۋالدا ئاسماندىكى يامان كۈچلەر بىلەنمۇ مۇناسىۋىتى بار («زەب.» 4:147، «ئايۇپ» 4:38-7، «ۋەھ.» 4:12نى كۆرۈڭ).

93 «ئوغۇل-قىزلىرىنى ئوتتىن ئۆتكۈزۈش» — بەلكىم ئۇلارنى «ئىنسان قۇربانلىقى» قىلىشتىن ئىبارەت بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

ئۇنىڭ غەزىپىنى قوزغىدى. 18 شۇنىڭ ئۈچۈن پەرۋەردىگار ئىسرائىلغا ئىنتايىن
ئاچچىقلىنىپ، ئۇلارنى ئۆز نەزىرىدىن نېرى قىلدى؛ يەھۇدانىڭ قەبىلىسىدىن
باشقا ھېچقايسىسى ئۆز زېمىنىدا قالدۇرۇلمىدى.
19 لېكىن يەھۇدامۇ ئۆز خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرلىرىنى تۇتمىدى، بەلكى
ئىسرائىل چىقارغان قائىدە-بەلگىلىمىلەر ئىچىدە ماڭدى. 20 ئۇنىڭ ئۈچۈن
پەرۋەردىگار ئىسرائىلنىڭ بارلىق نەسلىنى چەتكە قاقتى؛ ئۇلارنى ئۆز نەزىرىدىن
تاشلىغان كۈنگىچە[94] زېمىنىدا خارلىققا قالدۇرۇپ، بۇلاڭچىلارنىڭ قولىغا
تاپشۇرۇپ بەردى. 21 ئۇ ئىسرائىلنى داۋۇتنىڭ جەمەتىدىن تارتىۋالغاندى[95].
ئۇلار نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئامنى پادىشاھ قىلدى ۋە يەروبوئام بولسا
ئىسرائىلنى پەرۋەردىگارنىڭ يولىدىن ياندۇرۇپ، ئۇلارنى ئېغىر بىر گۇناھقا
پاتقۇزۇپ ئازدۇردى. 22 ئىسرائىللار يەروبوئامنىڭ قىلغان ھەممە گۇناھلىرىدا
يۈرۈپ، ئۇلاردىن چىقمىدى. 23 ئاخىر بېرىپ پەرۋەردىگار ئۆز قۇللىرى بولغان
پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋاستىسى بىلەن ئېيتقاندەك، ئىسرائىلنى ئۆز نەزىرىدىن
نېرى قىلدى؛ ئىسرائىللار ئۆز يۇرتىدىن ئاسۇرىيەگە ئېلىپ كېتىلىپ، ئۇ يەردە
بۈگۈنگە قەدەر تۇرۇپ كەلدى[96].
24 ئەمما ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى بابىل، كۇتاھ، ئاۋۋا، خامات ۋە
سەفارۋائىمدىن خەلقنى يۆتكەپ ئىسرائىلنىڭ ئورنىغا سامارىيەنىڭ
شەھەرلىرىگە ماكانلاشتۇردى. ئۇلار شۇنىڭ بىلەن سامارىيەگە ئىگىدارچىلىق
قىلىپ شەھەرلەردە ئولتۇردى. 25 ۋە شۇنداق بولدىكى، ئۇلار ئۇ يەردە دەسلەپتە
ئولتۇرغىنىدا پەرۋەردىگاردىن قورقمىغانىدى؛ پەرۋەردىگار ئۇلارنى قىيما-چىيما
قىلىدىغان بىرنەچچە شىرلارنى ئۇلارنىڭ ئارىسىغا ئەۋەتتى. 26 شۇنىڭ بىلەن

94 «ئۇ (پەرۋەردىگار) ئۇلارنى نەزىرىدىن تاشلىغان كۈنى» ــ بۇنىڭدا كۆزدە تۇتۇلغىنى خۇدانىڭ ئىسرائىللارنى ئۆز زېمىنىدىن سۈرگۈن قىلدۇرۇش كۈنىدىن ئىبارەتتۇر (23-ئايەتنىمۇ كۆرۈڭ). ئىسرائىل خەلقىنىڭ «خۇدانىڭ نەزىرىدىن تاشلىنىشى»، يەنى سۈرگۈن بولۇشى ئۇلارغا نىسبەتەن خۇدانىڭ ئەڭ دەھشەتلىك جازاسى، ئەلۋەتتە.

95 ئىبرانىي تىلىدا «يىرتىۋالغانىدى». «1پاد.» 11:11، 31:11، 8:14نى كۆرۈڭ.

96 «ئۇ يەردە (ئاسۇرىيەدە) بۈگۈنگە قەدەر تۇرۇپ كەلدى» ــ مۇشۇ سۆزلەر «تارىخ-تەزكىرە»نىڭ يەھۇدادىكىلەر بابىل ئىمپېرىيەسىدىن قايتىپ كېلىش (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 539-يىلى)تىن ئىلگىرى خاتىرىلەنگەنلىكىنى ئايان قىلىدۇ.

ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھىغا خەۋەر يەتكۈزۈلۈپ: ــ سىلى يۆتكەپ سامارىيەنىڭ شەھەرلىرىدە ماكانلاشتۇرغان خەلقلەر شۇ يۇرتنىڭ ئىلاھىنىڭ قائىدە-يوسۇنلىرىنى بىلمەيدۇ؛ شۇڭا ئۇ ئۇلارنىڭ ئارىسىغا شىرلارنى ئەۋەتتى؛ مانا بۇلار ئۇلارنى ئۆلتۈرمەكتە، چۈنكى خەلق يۇرتنىڭ ئىلاھىنىڭ قائىدە-يوسۇنلىرىنى بىلمەيدۇ، دېيىلدى.

[27] شۇنىڭ بىلەن ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى ئەمر قىلىپ: ــ سىلەر ئۇ يەردىن ئېلىپ كەلگەن كاھىنلارنىڭ بىرىنى يەنە ئۇ يەرگە ئاپىرىڭلار؛ ئۇ ئۇ يەردە تۇرۇپ، ئۇلارغا ئۇ يۇرتنىڭ ئىلاھىنىڭ قائىدە-يوسۇنلىرىنى ئۆگەتسۇن، ــ دېدى.

[28] ئۇنىڭ بۇيرۇقى بىلەن ئۇلار سامارىيەدىن يۆتكىگەن كاھىنلارنىڭ بىرى كېلىپ، بەيت-ئەلدە تۇرۇپ پەرۋەردىگارنىڭ قورقۇنچىنى ئۇلارغا ئۆگەتتى.

[29] لېكىن شۇ خەلقلەرنىڭ ھەربىرى ئۆز ئىلاھلىرىنىڭ بۇتلىرىنى ياساپ، سامارىيەلىكلەر سالغان «يۇقىرى جايلار»دىكى ئىبادەتگاھلار ئىچىگە تۇرغۇزدى؛ ھەربىر خەلق ئۆزى تۇرغان شەھەردە شۇنداق قىلدى. [30] بابىلدىن كەلگەنلەر سۇككوت-بىنوت دېگەن مەبۇدنى ياسىدى، كۇتتىن كەلگەنلەر نەرگال بۇتنى، خاماتتىن كەلگەنلەر ئاشىما بۇتنى، [31] ئاۋۋىيلار نىبھاز بىلەن تارتاك بۇتلارنى ياسىدى؛ سەفارۋىيلار سەفارۋائىمدىكى بۇتلىرى بولغان ئادراممەلەك بىلەن ئانامەلەككە ئۆز بالىلىرىنى ئاتاپ ئوتتا كۆيدۈردى.

[32] ئۇلار ئەمدى مۇشۇنداق ھالەتتە پەرۋەردىگاردىن قورقۇپ، ئۆز ئارىسىدىكى ھەر تۈرلۈك ئادەملەرنى ئۆزلىرى ئۈچۈن «يۇقىرى جايلار»دىكى بۇتخانىلاردا قۇربانلىقلارنى سۇنىدىغان كاھىن قىلىپ بېكىتكەن. [33] ئۇلار پەرۋەردىگاردىن قورقاتتى ۋە شۇنىڭ بىلەن تەڭ قايسى ئەلدىن كەلگەن بولسا، شۇ ئەلنىڭ قائىدە-يوسۇنلىرىدا ئۆز ئىلاھلىرىنىڭ قۇللۇقىدىمۇ بولاتتى.

[34] بۈگۈنگە قەدەر ئۇلار ئىلگىرىكى ئادەتلەر بويىچە مېڭىپ كەلمەكتە: ئۇلار پەرۋەردىگاردىن قورقماي، پەرۋەردىگار ئىسرائىل دەپ ئاتىغان ياقۇپنىڭ ئەۋلادلىرىغا تاپىلىغان بەلگىلىمىلەر ۋە ھۆكۈملەر، قانۇن ۋە ئەمرلەرگە مۇۋاپىق

ئىش كۆرمەيدۇ[97]. 35 پەرۋەردىگار ئۇلار بىلەن بىر ئەھدە قىلىشىپ ئۇلارغا
بۇيرۇپ: ــ «باشقا ئىلاھلاردىن قورقماي، ئۇلارغا سەجدە قىلماي ياكى
ئۇلارغا باش ئۇرماي ۋە ئۇلارغا قۇربانلىق قىلماڭلار ــ 36 پەقەت زور قۇدرەت ۋە
ئۇزاتقان بىلىكى بىلەن سىلەرنى مىسىر زېمىنىدىن چىقارغان پەرۋەردىگاردىنلا
قورقۇڭلار، ئۇنىڭغا سەجدە قىلىڭلار ۋە ئۇنىڭغا قۇربانلىق سۇنۇڭلار. 37 ئۇ
سىلەر ئۈچۈن پۈتكۈزگەن بەلگىلىمىلەر، ھۆكۈملەر، قانۇن ۋە ئەمرنى بولسا،
ئۇلارنى ئەبەدگىچە كۆڭۈل بۆلۈپ تۇتۇڭلار؛ باشقا ئىلاھلاردىن قورقماڭلار.
38 مەن سىلەر بىلەن قىلغان ئەھدىنى ئۇنتۇماڭلار يا باشقا ئىلاھلاردىن
قورقماڭلار، 39 بەلكى خۇدايىڭلار پەرۋەردىگاردىن قورقۇڭلار؛ ۋە ئۇ سىلەرنى
ھەممە دۈشمەنلىرىڭلارنىڭ قولىدىن قۇتقۇزىدۇ» ــ دېگەنىدى.
40 لېكىن ئۇلار قۇلاق سالماي، ئىلگىرىكى قائىدە-يوسۇنلارنى يۈرگۈزەتتى.
41 مۇشۇ ئەللەر شۇ تەرىقىدە پەرۋەردىگاردىن قورقاتتى ھەم ئويما مەبۇدلارنىڭ
قۇللۇقىدا بولاتتى؛ ئۇلارنىڭ باللىرى بىلەن باللىرىنىڭ باللىرىمۇ شۇنداق
قىلاتتى؛ ئۆز ئاتا-بوۋىلىرى قانداق قىلغان بولسا، ئۇلارمۇ بۈگۈنكى كۈنگىچە
شۇنداق قىلىپ كەلدى.

ھەزەكىيا يەھۇدانىڭ ئۈستىدە ھۆكۈم سۈرىدۇ

18

1 ئېلاھنىڭ ئوغلى، ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى ھوشىيانىڭ
سەلتەنىتىنىڭ ئۈچىنچى يىلىدا، يەھۇدانىڭ سابىق پادىشاھى
ئاھازنىڭ ئوغلى ھەزەكىيا يەھۇداغا پادىشاھ بولدى. 2 ئۇ پادىشاھ بولغاندا
يىگىرمە بەش ياشتا بولۇپ، يېرۇسالېمدا يىگىرمە توققۇز يىل سەلتەنەت
قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى ئابى ئىدى؛ ئۇ زەكەرىيانىڭ قىزى ئىدى.

---

[97] ياكى «ئۇلار پەرۋەردىگاردىن قورقماي، ئۆزلىرىنىڭ بەلگىلىمىلىرى ۋە ھۆكۈملىرىگە مۇۋاپىق ئىش كۆرمەيدۇ ۋە پەرۋەردىگار ئىسرائىل دەپ ئاتىغان ياقۇپنىڭ ئەۋلادلىرىغا تاپىلىغان قانۇن ۋە ئەمرلەرگە مۇۋاپىق ئىش كۆرمەيدۇ». بۇ تەرجىمە توغرا بولسا، «ئۆزلىرىنىڭ بەلگىلىمىلىرى ۋە ھۆكۈملىرى» دېگەن بۇ سۆز ئۇلارنىڭ ئۆز ئىلاھلىرىنىڭ بەلگىلىمىلىرى ۋە ھۆكۈملىرىنى كۆرسىتىدۇ.

3 ھەزەكىيا بولسا ئاتىسى داۋۇتنىڭ بارلىق قىلغىنىدەك، پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلاتتى. 4 ئۇ «يۇقىرى جايلار»نى يوقىتىپ، «بۇت تۈۋرۈكلەر»نى چېقىپ «ئاشەراھ»لارنى كېسىپ تاشلاپ، مۇسا ياساتقان مىس يىلاننى چېقىپ پارە-پارە قىلىپ (چۈنكى ئۇ چاغقىچە ئىسرائىللار ئۇنىڭغا خۇشبۇي ياقاتتى)، ئۇنىڭغا «نەھۇشتان!»[98] دەپ ئىسىم قويدى. 5 ھەزەكىيا ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارغا تاياندى. بۇ جەھەتتە[99] نە ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگەن نە ئۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۆتكەن يەھۇدا پادىشاھلىرىنىڭ ئارىسىدىكى ھېچبىرى ئۇنىڭغا يەتمەيتتى. 6 ئۇ پەرۋەردىگارغا چىڭ باغلىنىپ ئۇنىڭغا ئەگىشىشتىن چىقماي، بەلكى پەرۋەردىگار مۇساغا بۇيرۇغان ئەمرلەرنى تۇتاتتى.
7 پەرۋەردىگار ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئىدى؛ ئۇ قايسىلا ئىشقا چىقسا شۇنىڭدا راۋاجلىق بولاتتى. ئۇ ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ ھاكىمىيىتىگە قارشى چىقىپ ئۇنىڭغا بېقىندى بولۇشتىن ياندى. 8 ئۇ فىلىستىيلەرگە ھۇجۇم قىلىپ ئۇلارنى گازا شەھىرى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى زېمىنلىرىغىچە، كۆزەت مۇنارىدىن مۇستەھكەم قورغانغىچە[100] بېسىپ مەغلۇپ قىلدى.
9 ۋە شۇنداق بولدىكى، ھەزەكىيا پادىشاھنىڭ سەلتەنىتىنىڭ تۆتىنچى يىلىدا، يەنى ئىسرائىلنىڭ سابىق پادىشاھى ئېلاھنىڭ ئوغلى ھوشىيانىڭ سەلتەنىتىنىڭ يەتتىنچى يىلىدا، ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى شالمانئەزەر سامارىيەگە ھۇجۇم قىلىپ ئۇنى قامال قىلدى. 10 ئۈچ يىلدىن كېيىن ئۇلار شەھەرنى ئالدى؛ ھەزەكىيانىڭ سەلتەنىتىنىڭ توققۇزىنچى يىلى، يەنى ئىسرائىل پادىشاھى ھوشىيانىڭ سەلتەنىتىنىڭ توققۇزىنچى يىلىدا، سامارىيە ئىشغال قىلىندى. 11 ئاندىن ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى ئىسرائىللارنى ئاسۇرىيەگە ئېلىپ كېتىپ، ئۇلارنى خالاھدا، گوزاندىكى خابور دەرياسىنىڭ بويلىرىدا ۋە مېدىئالارنىڭ شەھەرلىرىدە ماكانلاشتۇردى. 12 چۈنكى ئۇلار ئۆز خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ ئاۋازىغا ئىتائەت قىلمىدى، بەلكى ئۇنىڭ ئەھدىسىگە، يەنى

98 «نەھۇشتان!» ــ «بىر پارچە مىس، خالاس!» دېگەن مەنىدە. بۇ يىلان توغرۇلۇق «چۆل.» 4:21-9نى كۆرۈڭ.
99 «بۇ جەھەتتە» ــ دېمەك، خۇداغا تايىنىش جەھەتتە، ئىمان-ئىشەنچنى ئىپادىلەش تەرەپتە.
100 «كۆزەت مۇنارىدىن مۇستەھكەم قورغانغىچە» ــ مەنىسى بەلكىم سىپىلدىكى مۇنارىدىن شەھەرنىڭ ئەڭ ئىچكىرىسىدىكى قورغانغىچە ــ باشقىچە ئېيتقاندا، «سىرتتىن ئىچكىرىگىچە».

پەرۋەردىگارنىڭ قۇلى مۇسا بۇيرۇغاننىڭ ھەممىسىگە خىلاپلىق قىلدى؛ ئۇلار ياكى قۇلاق سالمىدى، ياكى ئەمەل قىلمىدى.

سەنناخېرىب يەھۇداغا تاجاۋۇز قىلىدۇ

13 ھەزەكىيا پادىشاھنىڭ سەلتەنىتىنىڭ ئون تۆتىنچى يىلى، ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى سەنناخېرىب يەھۇدانىڭ بارلىق قورغانلىق شەھەرلىرىگە ھۇجۇم قىلىپ چىقىپ، ئۇلارنى ئىشغال قىلدى. 14 ئۇ ۋاقىتتا يەھۇدانىڭ پادىشاھى ھەزەكىيا لاقىشقا ئادەم ئەۋەتىپ، ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھىغا: مەن گۇناھكار! مەندىن چېكىنگەيلا، ئۈستۈمگە ھەرنىمە چۈشۈرسىلە شۇنى تۆلەيمەن، — دېدى.

ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى ھەزەكىياغا ئۈچ يۈز تالانت كۈمۈش بىلەن ئوتتۇز تالانت ئالتۇن[101] تۆلىتىپ قويدى. 15 ھەزەكىيا پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى

101 بىر تالانت بەلكىم 30.6 كىلوگرام ئىدى، شۇڭا بۇ 9.06 تونna كۈمۈش ۋە 0.906 تونا ئالتۇن ئىدى.

ۋە پادىشاھنىڭ ئوردىسىنىڭ خەزىنىسىدىكى بارلىق كۈمۈشنى ئېلىپ بەردى.
16 شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يەھۇدانىڭ پادىشاھى ھەزەكىيا پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ ئىشىكلىرىدىن ۋە ئۆزى ئەسلىدە قاپلاتقان ئىشىك كېشەكلىرىدىن ئالتۇننى ئاجرىتىپ ئېلىپ، ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھىغا بەردى[102].
17 شۇ چاغدا ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىب تارتان، راب-سارىس ۋە راب-شاكەھلەرنى[103] چوڭ قوشۇن بىلەن لاقىش شەھىرىدىن يېرۇسالېمغا، ھەزەكىيانىڭ يېنىغا ئەۋەتتى. ئۇلار يېرۇسالېمغا چىقىپ كەلدى. چىققاندا، ئۇلار كىر يۇغۇچىلارنىڭ ئېتىزىنىڭ بويىدىكى يولدا، يۇقىرى كۆلچەكنىڭ نورىنىڭ بېشىغا كېلىپ تۇردى.[104] 18 ئۇلار پادىشاھنى چاقىرغاندا، ھىلقىيانىڭ ئوغلى، ئوردىنى باشقۇرىدىغان ئېلىئاكىم، ئوردىنىڭ دىۋانبېگى شەبنا ۋە ئاسافنىڭ ئوغلى، ئوردا مىرزىبېگى يوئاھلار ئۇلارنىڭ يېنىغا كەلدى. 19 ۋە راب-شاكەھ ئۇلارغا مۇنداق دېدى: ــ

«سىلەر ھەزەكىياغا: ــ «ئۇلۇغ پادىشاھ، يەنى ئاسۇرىيە پادىشاھى ساڭا مۇنداق دېدى، دەڭلار: ــ

سېنىڭ مۇشۇ ئىشەنگەن تايانچىڭ زادى نېمىدى؟

20 سەن: «ئۇرۇش قىلىشقا تەدبىر-مەسلىھەتىمىز ھەم كۈچىمىز بار» دەيسەن ــ بۇ پەقەت بىر قۇرۇق گەپ، خالاس! ــ سەن زادى كىمگە تايىنىپ ماڭا قارشى ئۆكتە قوپىسەن؟[105] 21 مانا ئەمدى سەن يېرىقى بار ئاشۇ قومۇش ھاسا، يەنى مىسىرغا تايىنىسەن. بىرسى ئۇنىڭغا يۆلەنسە، ئۇنىڭ قولىغا سانجىپ كىرىدۇ؛ مىسىر پادىشاھى پىرەۋنگە تايانغانلارنىڭ ھەممىسى شۇنداق بولىدۇ!

---

102 بۇ تېكىستتە «ئالتۇن» دېگەن سۆزنىڭ ئۆزى يوق. لېكىن ئىبادەتخانا ئىچىدىكى بارلىق ياغاچلارغا چاپلانغان مېتال ئالتۇن بولۇشى كېرەك ئىدى («1پاد.» 6:32-35نى كۆرۈڭ).

103 «تارتان» ــ ئاسۇرىيە قوشۇنلىرىنىڭ باش سەردارىنىڭ، «راب-سارىس» باش ئاغۋاتنىڭ، «راب-شاكەھ» پادىشاھنىڭ مەسلىھەتچىسىنىڭ ئۇنۋانى بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

104 مۇشۇ يەر دەل يەشايا پەيغەمبەر ئاھاز پادىشاھ بىلەن كۆرۈشۇپ، ئاسۇرىيەنىڭ تاجاۋۇزى توغرۇلۇق ئاگاھلاندۇرغان يەر («يەش.» 7-بابنى كۆرۈڭ).

105 مۇشۇ گېپىگە قارىغاندا، ئاسۇرىيەدىكىلەرنىڭ يەشايانىڭ «پەقەت پەرۋەردىگارغا تايىنىشىمىز كېرەك» دېگەن بېشارەتلىرىدىن خەۋىرى بار ئوخشايدۇ.

22 ئەگەر سىلەر ماڭا: «بىز خۇدايىمىز بولغان پەرۋەردىگارغا تايىنىمىز» ــ دېسەڭلار، ھەزەكىيا ئۆزى يەھۇدادىكىلەرگە ۋە يېرۇسالېمدىكىلەرگە: «سىلەر پەقەت يېرۇسالېمدىكى مۇشۇ ئىبادەتگاھ ئالدىدىلا ئىبادەت قىلىشىڭلار كېرەك» دەپ، ئۇنىڭغا ئاتالغان «يۇقىرى جايلار»نى ھەم قۇربانگاھلارنى يوق قىلىۋەتتىغۇ؟ ئۇلار ئاشۇ پەرۋەردىگارنىڭ يۇقىرى جايلىرى ئەمەسمىدى؟[106]
23 ئەمدى ھازىر خوجايىنىم ئاسۇرىيە پادىشاھى بىلەن بىر توختامغا كېلىڭلار: ــ «ئەگەر سىلەردە ئۇلارغا مىنەلىگۇدەك ئەسكەرلىرىڭلار بولسا، مەن سىلەرگە ئىككى مىڭ ئاتنى بىكارغا بېرەي!»[107]
24 سىلەردە ئۇنداقلار بولمىسا، خوجايىنىمنىڭ ئەمەلدارلىرىنىڭ ئەڭ كىچىكى بولغان بىر لەشكەر بېشىنى قانداقمۇ چېكىندۇرەلەيسىلەر؟! گەرچە سىلەر جەڭ ھارۋىلىرى ۋە ئاتلارنى ئېلىش ئۈچۈن مىسىرغا تايىنىسىلەر! 25 مەن مۇشۇ يەرنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن پەرۋەردىگارسىز كەلدىممۇ؟ چۈنكى پەرۋەردىگار ماڭا: «مۇشۇ زېمىننى ھالاك قىلىشقا چىققىن» ــ دېدى!».

26 ئېلىئاكىم، شەبنا ۋە يوئاھ راب-شاكەھگە: ــ
پېقىرلىرىغا ئارامىي تىلىدا[108] سۆزلىسىلە؛ بىز بۇنى چۈشىنىمىز. بىزگە ئىبرانىي تىلىدا سۆزلىمىسىلە، گەپلىرى سېپىلدا تۇرغانلارنىڭ قۇلىقىغا كىرمىسۇن! ــ دېدى.
27 بىراق راب-شاكەھ: ــ

106 مۇسا پەيغەمبەرگە ۋەھيي قىلىنغان قانۇنغا ئاساسەن، ئىسرائىللار پەقەت يېرۇسالېمدىكى ئىبادەتخانىدىكى قۇربانگاھتىلا قۇربانلىق قىلىشقا بولاتتى. ئەسلىدە ھەزەكىيا مۇشۇ پەرمانغا ئاساسەن بۇتپەرەسلىك قىلىدىغان قۇربانگاھلارنى ھەم خاتا يول بىلەن قۇرۇلغان، «پەرۋەردىگارغا ئاتاپ» ئىبادەت قىلىدىغان «يۇقىرى جايلار»نى يوقاتقان. راب-شاكەھ شۇ گەپ بىلەن ئۇنى ئاڭلىغۇچى ئىسرائىللارنى قايمۇقتۇرماقچى ئىدى، ئەلۋەتتە.
107 بۇ كىنايىلىك، ھەجۋىي گەپ، ئەلۋەتتە. ئادەتتىكى چاغلاردا يەھۇدادا ئاتلار ناھايىتى ئاز ئىدى. ئۇرۇش ۋاقتىدا تېخىمۇ ئازلاپ كېتەتتى. ئاتلىق ئەسكەرلەر ئەمەس، ھەتتا ئاددىي ئەسكەرلەرمۇ ناھايىتى ئاز ئىدى.
108 «سۇرىيە»نىڭ كونا ئىسمى «ئارام» ئىدى. كونا زاماندا «سۇرىيە تىلى» «ئارامىي تىلى» دېيىلەتتى. ئاسۇرىيەمۇ ئارامىي تىلىنى ئىشلەتكەن.

خوجايىنىم مېنى مۇشۇ گەپنى خوجايىنىڭلارغا ۋە سىلەرگىلا ئېيتىشقا
ئەۋەتكەنمۇ؟ مۇشۇ گەپنى سىلەر بىلەن بىرلىكتە سېپىلدا ئولتۇرغانلارغا
دېيىشكە ئەۋەتكەن ئەمەسمۇ؟ چۈنكى ئۇلار ئۆز پوقىنى يېگۈچى ھەم ئۆز
سۈيدۈكىنى ئىچكۈچى بولىدۇ![109]» ــ دېدى. 28 ئاندىن راب-شاكەھ ئىبرانىي
تىلىدا يۇقىرى ئاۋاز بىلەن: «ئۇلۇغ پادىشاھ، يەنى ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ
سۆزلىرىنى ئاڭلاپ قويۇڭلار!» ــ دەپ ۋارقىرىدى.
29 ــ «پادىشاھ مۇنداق دەيدۇ: ــ ھەزەكىيا سىلەرنى ئالداپ قويمىسۇن!
چۈنكى ئۇ سىلەرنى پادىشاھنىڭ قولىدىن قۇتقۇزالمايدۇ. 30 ئۇنىڭ سىلەرنى: ــ
«پەرۋەردىگار بىزنى جەزمەن قۇتقۇزىدۇ؛ مۇشۇ شەھەر ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ
قولىغا چۈشۈپ كەتمەيدۇ» دەپ پەرۋەردىگارغا تاياندۇرۇشىغا يول قويماڭلار!
31 ھەزەكىياغا قۇلاق سالماڭلار؛ چۈنكى ئاسۇرىيە پادىشاھى مۇنداق دەيدۇ:
ــ مەن بىلەن سۈلھىلىشىپ، مەن تەرەپكە ئۆتۈڭلار؛ شۇنداق قىلساڭلار
ھەربىرىڭلار ئۆزۈڭلارنىڭ ئۈزۈم بارىڭىدىن ھەم ئۆزۈڭلارنىڭ ئەنجۈر دەرىخىدىن
مېۋە يەيسىلەر، ھەربىرىڭلار ئۆز سۇ كۆلچىكىڭلاردىن سۇ ئىچىسىلەر؛ 32 تا
مەن كېلىپ سىلەرنى بۇغدايلىق ھەم شارابلىق بىر زېمىنغا، يەنى، ئۈزۈمزارلىرى
ۋە زەيتۇن دەرەخلىرى بار، ھەسەل چىقىرىدىغان بىر زېمىنغا، يەنى زېمىنىڭلارغا
ئوخشاش بىر زېمىنغا ئاپىرىپ قويغۇچە يەپ-ئىچىۋېرىڭلار![110] شۇنىڭ بىلەن
سىلەر تىرىك قېلىپ، ئۆلمەيسىلەر! ھەزەكىيا سىلەرگە: ــ «پەرۋەردىگار بىزنى
قۇتقۇزىدۇ» دېسە ئۇنىڭغا قۇلاق سالماڭلار!
33 ئەل-يۇرتلارنىڭ ئىلاھ-بۇتلىرىنىڭ بىرى ئۆز زېمىنىنى ئاسۇرىيە
پادىشاھىنىڭ قولىدىن قۇتقۇزغانمۇ؟ 34 خامات ۋە ئارپاد دېگەن يۇرتلارنىڭ
ئىلاھ-بۇتلىرى قېنى؟ سەفارۋائىم، خېنا ۋە ئىۋۋاھ شەھەرلىرىنىڭ ئىلاھ-
بۇتلىرى قېنى؟ ئۇلار سامارىيەنى مېنىڭ قولۇمدىن قۇتقۇزغانمۇ؟!

---

[109] شەھەر مۇھاسىرىگە چۈشۈپ، ئۇنىڭدا ئاش ۋە سۇ قالمىغان ھالەتتە خەلقلەر مۇشۇنداق قىلىشقا مەجبۇر بولىدۇ.

[110] مۇشۇ گەپلەر چىرايلىق بولغىنى بىلەن مەنىسى ئېنىقكى: ــ «مېنىڭ ئەسىرلىرىم، قۇللىرىم بولىسىلەر!» دېگەنلىك. يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، ئاسۇرىيە پادىشاھى ئۆچىغا چىققان ھىيلىگەر ئالدامچى ئىدى.

[35] مۇشۇ ئەل-يۇرتلارنىڭ ئىلاھ-بۇتلىرىدىن ئۆز زېمىنىنى قۇتقۇزغان زادى كىم بار؟ شۇنداق ئىكەن، پەرۋەردىگار يېرۇسالېمنى مېنىڭ قولۇمدىن قۇتقۇزالامدۇ؟» ــ دېدى.
[36] ئەمما خەلق سۈكۈت قىلىپ ئۇنىڭغا جاۋابەن ھېچقانداق بىر سۆز قىلمىدى؛ چۈنكى پادىشاھنىڭ بۇيرۇقى شۇكى: ــ
«ئۇنىڭغا جاۋاب بەرمەڭلار».
[37] ئاندىن ھىلقىيانىڭ ئوغلى، ئوردىنى باشقۇرىدىغان ئېلىئاكىم، ئوردا دىۋانبېگى شەبنا ۋە ئاسافنىڭ ئوغلى، ئوردا مىرزىبېگى يوئاھلار كىيىم-كېچەكلىرىنى يىرتىشىپ، ھەزەكىيانىڭ يېنىغا كېلىپ، راب-شاكەھنىڭ گەپلىرىنى ئۇنىڭغا ئۇقتۇردى.

ھەزەكىيا خۇدادىن يول سورايدۇ

19

[1] شۇنداق بولدىكى، ھەزەكىيا بۇنى ئاڭلىغاندا، كىيىم-كېچەكلىرىنى يىرتىپ، ئۆزىنى بۆز بىلەن قاپلاپ پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىغا كىردى. [2] ئۇ ھىلقىيانىڭ ئوغلى، ئوردىنى باشقۇرىدىغان ئېلىئاكىم، ئوردا دىۋانبېگى شەبنا ۋە كاھىنلارنىڭ ئاقساقاللىرىنى بۆز قاپلانغان پېتى ئاموزنىڭ ئوغلى يەشايا پەيغەمبەرگە ئەۋەتتى.
[3] ئۇلار ئۇنىڭغا: ــ
ھەزەكىيا مۇنداق دەيدۇ: ــ
«باللار تۇغۇلاي دەپ قالغاندا ئانىنىڭ تۇغقۇدەك ھالى قالمىغاندەك، مۇشۇ كۈن ئاۋارىچىلىك، رەسۋا قىلىنىدىغان، مازاق قىلىنىدىغان بىر كۈندۇر. [4] ئۆز خوجايىنى بولغان ئاسۇرىيە پادىشاھى تىرىك خۇدانى مازاق قىلىشقا ئەۋەتكەن راب-شاكەھنىڭ مۇشۇ بارلىق گەپلىرىنى پەرۋەردىگار خۇدايىڭ نەزىرىگە ئېلىپ تىڭشىسا، بۇلارنى ئاڭلىغان پەرۋەردىگار خۇدايىڭ شۇ گەپلەر ئۈچۈن ئۇنىڭ دەككىسىنى بېرەرمىكىن؟ شۇڭا قېلىپ قالغان قالدىسى ئۈچۈن ئاۋازىڭنى كۆتۈرۈپ، بىر دۇئايىڭنى بەرسەڭ» ــ دېدى.

5 شۇ گەپلەر بىلەن ھەزەكىيانىڭ خىزمەتكارلىرى يەشايانىڭ ئالدىغا
كەلدى. 6 يەشايا ئۇلارغا: ــ
«خوجايىنىڭلارغا: ــ پەرۋەردىگار مۇنداق دېدى: ــ
«ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ چاپارمەنلىرىنىڭ سەن ئاڭلىغان ئاشۇ ماڭا كۇپۇرلۇق
قىلغۇچى گەپلىرىدىن قورقما؛ 7 مانا، مەن ئۇنىڭغا بىر روھنى كىرگۈزىمەن؛
شۇنىڭ بىلەن ئۇ بىر ئىغۋانى ئاڭلاپ، ئۆز يۇرتىغا قايتىدۇ. مەن ئۇنى ئۆز
زېمىنىدا تۇرغۇزۇپ قىلىچ بىلەن ئۆلتۈرگۈزىمەن» ــ دەڭلار»[111] ــ دېدى.
8 راب-شاكەھ ئۆزى كەلگەن يولى بىلەن قايتىپ ماڭغاندا، ئاسۇرىيە
پادىشاھىنىڭ لاقىش شەھىرىدىن چېكىنگەنلىكىنى ئاڭلاپ، لىبناھ شەھىرىگە
قارشى جەڭ قىلىۋاتقان پادىشاھنىڭ يېنىغا كەلدى. 9 چۈنكى پادىشاھ:
«مانا، ئېفىئوپىيە پادىشاھى تىرھاكاھ سىزگە قارشى جەڭ قىلماقچى بولۇپ
يولغا چىقتى» دېگەن خەۋەرنى[112] ئاڭلىغانىدى. لېكىن ئۇ يەنە ھەزەكىياغا
ئەلچىلەرنى مۇنداق خەت بىلەن ئەۋەتتى: ــ
10 «سىلەر يەھۇدا پادىشاھى ھەزەكىياغا مۇنداق دەڭئارسالدىلار: ــ
«سەن تايىنىدىغان خۇدايىڭنىڭ ساڭا: «يېرۇسالېم ئاسۇرىيە
پادىشاھىنىڭ قولىغا تاپشۇرۇلمايدۇ» دېگىنىگە ئالدانما؛ 11 مانا، سەن
ئاسۇرىيە پادىشاھلىرىنىڭ ھەممە ئەل-يۇرتلارنى نېمە قىلغانلىرىنى، ئۇلارنى
ئۆز ئىلاھ-بۇتلىرىغا ئاتاپ ھالاك قىلغانلىقىنى[113] ئاڭلىغانسەن؛ ئەمدى ئۆزۈڭ
قۇتقۇزۇلامسەن؟ 12 ئاتا-بوۋىلىرىم ھالاك قىلغان ئەللەرنىڭ ئۆز ئىلاھ-بۇتلىرى
ئۇلارنى قۇتقۇزغانمۇ؟ گوزان، ھاران، رەزەف شەھىرىدىكىلەرنىچۇ، تېلاسساردا

[111] يەشايانىڭ مۇشۇ ۋەھيىنى دىققەت بىلەن ئوقۇسىڭىز، ئۇ ھەزەكىيانىڭ (6-ئايەتتىكى) تەلىپى بويىچە دۇئا قىلماي، بەلكى بىۋاستە خەۋەرچىلەرگە جاۋاب بەردى. چۈنكى ئۇ ئاللىبۇرۇن ئاسۇرىيە توغرۇلۇق نۇرغۇن بېشارەتلەرنى قىلغان. خۇدا مۇشۇ پەيت-ئەھۋال توغرۇلۇق ئىسرائىلغا ئۇقتۇرغان (مەسىلەن، «يەش.» 10:5-21، 14:24-25نى كۆرۈڭ). بىراق ھەزەكىيا ۋە ئوردىسىدىكىلەر مۇشۇلارنى ۋە ئۇنىڭدىن باشقا كۆرگەن كارامەت مۆجىزىلەرنى («يەش.» 38-بابنىمۇ كۆرۈڭ) پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ قالغان ئوخشايدۇ.

[112] بۇ ئىش ئەمەلىيەت ئەمەس، ھەمدە شۇ چاغدا مۇمكىن بولمىغانىدى. بىراق خۇدا ئۆزى ئەۋەتكۈزگەن «ئالدامچى روھ»نىڭ تەسىرى بىلەن ئۇنى ئىشەندۈرگەن.

[113] «ئۆز ئىلاھ-بۇتلىرىغا ئاتاپ ھالاك قىلىش» دېگەن، ئىبرانىي تىلىدا پەقەت بىر سۆز بىلەنلا، يەنى ««ھارام» قىلىش» ياكى ««ھەرەم» قىلىش» بىلەنلا ئىپادىلىنىدۇ.

تۇرغان ئىبدەنلەرنىچۇ؟ 13 خامات پادىشاھى، ئارپاد پادىشاھى، سەفارۋائىم، خېنا ھەم ئىۋۋاھ شەھەرلىرىنىڭ[114] پادىشاھلىرى قېنى؟»». 14 شۇنىڭ بىلەن ھەزەكىيا خەتنى ئەكەلگۈچىلەرنىڭ قولىدىن ئېلىپ ئوقۇپ چىقتى. ئاندىن ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە كىرىپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىغا خەتنى يېيىپ قويدى. 15 ۋە ھەزەكىيا پەرۋەردىگارغا دۇئا قىلىپ مۇنداق دېدى: ــ

«ئى كېرۇبلار ئوتتۇرىسىدا تۇرغان[115] پەرۋەردىگار، ئىسرائىلنىڭ خۇداسى:

ــ

سەن ئۆزۈڭدۇرسەن، جاھاندىكى بارلىق ئەل-يۇرتلارنىڭ ئۈستىدىكى خۇدا پەقەت ئۆزۈڭدۇرسەن؛ ئاسمان-زېمىننى ياراتقۇچىسەن. 16 ئى پەرۋەردىگار، قۇلىقىڭنى تۆۋەن قىلىپ ئاڭلىغايسەن؛ كۆزۈڭنى ئاچقايسەن، ئى پەرۋەردىگار، كۆرگەيسەن؛ سەنناخېرىبنىڭ ئادەم ئەۋەتىپ مەڭگۈ ھايات خۇدانى ھاقارەتلەپ ئېيتقان گەپلىرىنى ئاڭلىغايسەن! 17 ئى پەرۋەردىگار، ئاسۇرىيە پادىشاھلىرى ھەقىقەتەن ھەممە يۇرتلارنى، شۇلارغا بېقىندى بولغان يۇرتلارنىمۇ[116] خارابە قىلىپ، 18 ئۇلارنىڭ ئىلاھ-بۇتلىرىنى ئوتقا تاشلىۋەتكەن؛ چۈنكى ئۇلارنىڭ ئىلاھلىرى ئىلاھ ئەمەس، بەلكى ئىنسان قولى بىلەن ياسالغانلىرى، ياغاچ ۋە تاش، خالاس؛ شۇڭا ئاسۇرىيلار ئۇلارنى ھالاك قىلدى. 19 ئەمدى، ئى

---

114 مۇشۇ شەھەرلەرنىڭ بەزىلىرىنىڭ نەدە ئىكەنلىكىنى خەرىتىدىن كۆرگىلى بولىدۇ، بەزىلىرى بىزگە بۈگۈنگە قەدەر نامەلۇم.

115 «كېرۇبلار ئوتتۇرىسىدا تۇرغان» ــ مۇقەددەس ئىبادەتخانىدىكى ئەڭ ئىچكىرى ئۆي، يەنى «ئەڭ مۇقەددەس جاي» دېگەن ئۆيدە، خۇدانىڭ «رەھىم كۆرسىتىدىغان ئورۇن-تەختى» («كافارەت تەختى») («رەھىمگاھ») بار ئىدى. مۇشۇ ئورۇندا خۇدا ئىسرائىلنىڭ ئالاھىدە قۇربانلىقلىرىنىڭ قانلىرىنى قوبۇل قىلاتتى. ئورنىنىڭ ئىككى تەرىپىنىڭ ھەربىرىدە ئالتۇندىن ياسالغان، تەختكە قارىتىلغان بىردىن «كېرۇب» بار ئىدى. مۇسانىڭ دەۋرىدىن تارتىپ خۇدانىڭ پارلاق شان-شەرىپى سىرلىق ھالدا شۇ تەختنىڭ ئۈستىدە، يەنى «كېرۇبلار ئوتتۇرىسىدا» تۇرغانىدى.

كېرۇبلار بولسا ئىنتايىن كۈچلۈك بىرخىل پەرىشتىلەر بولۇپ، خۇدانىڭ چىقارغان ھۆكۈم-جازالىرىنى بېجىرىدۇ. «كېرۇبلار ئوتتۇرىسىدا تۇرغان» دېگىنى، سەن بىزگە يېقىنلاشقان ھەم بىزگە رەھىم كۆرسەتمەكچى بولغان خۇداسەن» دېگەنلىكتۇر.

116 مۇشۇ ئىبارىنى سۆزمۇسۆز تەرجىمە قىلغاندا «بېقىندى» دېگەن سۆز يوق. بىز شەرھلەش ئۈچۈن ئۇنى قوشتۇق.

پەرۋەردىگار خۇدايىمىز، جاھاندىكى بارلىق ئەل-يۇرتلارغا سىنىڭ، پەقەت سىنىڭلا پەرۋەردىگار ئىكەنلىكىڭنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن، بىزنى ئۇنىڭ قولىدىن قۇتقۇزغايسەن!».

20 شۇنىڭ بىلەن ئاموزنىڭ ئوغلى يەشايا ھەزەكىياغا سۆز ئەۋەتىپ مۇنداق دېدى: —

— ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: —

«سېنىڭ ماڭا سەنناخېرىب توغرۇلۇق قىلغان دۇئايىڭنى ئاڭلىدىم.

21 پەرۋەردىگارنىڭ ئۇنىڭغا قارىتا دېگەن سۆزى شۇدۇركى: —

«پاك قىز، يەنى زىئوننىڭ قىزى سېنى كەمسىتىدۇ،
سېنى مازاق قىلىپ كۈلىدۇ؛
يېرۇسالېمنىڭ قىزى كەينىڭگە قاراپ بېشىنى چايقايدۇ؛
22 سەن كىمنى مازاق قىلىپ كۇپۇرلۇق[117] قىلدىڭ؟
سەن كىمگە قارشى ئاۋازىڭنى كۆتۈرۈپ،
نەزىرىڭنى ئۈستۈن قىلدىڭ؟
ئىسرائىلدىكى مۇقەددەس بولغۇچىغا قارشى!
23 ئەلچىلىرىڭ ئارقىلىق سەن رەببنى مازاق قىلىپ: —
«مەن نۇرغۇنلىغان جەڭ ھارۋىلىرىم بىلەن تاغ چوققىسىغا،
لىۋان تاغ باغرىلىرىغا يېتىپ كەلدىمكى،
ئۇنىڭ ئېگىز كېدىر دەرەخلىرىنى، ئېسىل قارىغايلىرىنى كېسىۋېتىمەن؛
مەن ئۇنىڭ ئەڭ چەت تۇرالغۇسىغا،
ئۇنىڭ ئەڭ بۈك-باراقسان ئورمانزارلىقىغا[118] كىرىپ يېتىمەن.

---

117 «كۇپۇرلۇق» — كىم ئۆزىنى خۇدانىڭ ئورنىدا قويۇپ، «ھەممە ئىشنى قىلالايمەن» دېسە، كۇپۇرلۇق قىلغان بولىدۇ، شۇنداقلا ھامان بىر كۈنى يىقىتىلىدۇ.

118 بۇ ئايەتتىكى «بۈك-باراقسان» دېگەن سۆز ئىبرانىي تىلىدا «كارمەل» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. كارمەل بولسا ئىسرائىلنىڭ ئەڭ مۇنبەت ۋە چىرايلىق جايى ئىدى. شۇنىڭ بىلەن پادىشاھنىڭ «ئۇنىڭ «كارمەل» ئورمانزارلىقىغا كىرىمەن» دېگىنى «ئۇنىڭ (لىۋاننىڭ) ئەڭ چىرايلىق جايىغا (ھېچ توسالغۇسىز) بارىمەن» دېگەندەك پۇ ئاتىدىغان مەنىنى ئىپادىلەيتتى. لىۋاندا «كارمەل» دېگەن جاي يوق.

24 ئۆزۈم قۇدۇق كولاپ ياقا يۇرتنىڭ سۈيىنى ئىچتىم؛
پۇتۇمنىڭ ئۇچىدىلا مەن مىسىرنىڭ بارلىق دەريا-ئۆستەڭلىرىنى قۇرۇتۇۋەتتىم[119] — دېدىڭ.
25 — سەن شۇنى ئاڭلاپ باقمىغانمىدىڭ؟
ئۇزۇندىن بۇيان مەن شۇنى بېكىتكەنمەنكى،
قەدىمدىن تارتىپ شەكىللەندۇرگەنمەنكى،
ھازىر ئۇنى ئەمەلگە ئاشۇردۇمكى،
مانا، سەن قەلئە-قورغانلىق شەھەرلەرنى خارابىلەرگە ئايلاندۇردۇڭ؛
26 شۇنىڭ بىلەن ئۇ يەردە تۇرۇۋاتقانلار كۈچسىزلىنىپ،
يەرگە قارىتىپ قويۇلدى، شەرمەندە قىلىندى؛
ئۇلار ئۆسۈۋاتقان ئوت-چۆپتەك،
يۇمران كۆك چۆپلەردەك،
ئۆگزىدىكى ئوت-چۆپلەر ئۆسمەي قۇرۇپ كەتكەندەك بولدى.[120]
27 بىراق سېنىڭ ئولتۇرغىنىڭنى، ئورنۇڭدىن تۇرغىنىڭنى، چىقىپ-كىرگىنىڭنى ۋە ماڭا قارشى غالجىرلىشىپ كەتكىنىڭنى بىلىمەن؛
28 سېنىڭ ماڭا قارشى غالجىرلىشىپ كەتكەنلىكىڭنىڭ، ھاكاۋۇرلىشىپ كەتكەنلىكىڭنىڭ قۇلىقىمغا يەتكەنلىكى تۈپەيلىدىن،
مەن قارمىقىمنى بۇرنىڭدىن ئۆتكۈزىمەن،
يۈگەنىمنى ئاغزىڭغا سالىمەن،[121]
ۋە ئۆزۈڭ كەلگەن يول بىلەن سېنى قايتۇرىمەن.

---

119 يۇقىرىقى 22-ئايەتتە پادىشاھ ئۆزىنىڭ تەس ئىشلارنى قىلالايدىغانلىقىنى، مەسىلەن لىۋان رايونىدىكى ئەڭ يۇقىرى تاغلارغا چىقالايدىغانلىقىنى (كۆچمە مەنىسى، بەلكىم ئالىيجاناپ، كۈچلۈك پادىشاھلاردىن ئۈستۈنلۈككە ئېرىشىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ)، ئەڭ ئېسىل نەرسىلەرگە ئېرىشىدىغانلىقىنى تەسۋىرلەيدۇ. مۇشۇ 24-ئايەتتىكى «پۇتۇم... قۇرۇتۇۋەتتىم» دېگىنى، دېھقانىنىڭ پۇتى بىلەنلا توپىنى ئىتتىرىپ ئېرىقنى توسۇپ، سۇنى قۇرۇتۇۋەتكىنىدەك، «مەن خالىسامىلا ناھايىتى ئاسانلا ھەرقانداق ئىشنى قىلالايمەن، ھەتتا نىل دەرياسىنىمۇ قۇرۇتۇۋېتەلەيمەن» دېگەن مەنمەنلىكنى بىلدۈرمەكچى.
120 «ئۆگزىدىكى ئوت-چۆپلەر...» دېگەننىڭ باشقا خىل تەرجىملىرىنى ئۇچرىتىش مۇمكىن.
121 ئاسۇرىيە پادىشاھلىرى مۇشۇنداق رەھىمسىز يول بىلەن ئەسىرلەرنى يالاپ ماڭاتتى.

29 ئى ھەزەكىيا، شۇ ئىش ساڭا ئالامەت بېشارەت بولىدۇكى،
مۇشۇ يىلى ئۆزلۈكىدىن ئۈسكەن،
ئىككىنچى يىلى شۇلاردىن چىققانلارمۇ سىلەرنىڭ رىزقىڭلار بولىدۇ؛
ئۈچىنچى يىلى بولسا تېرىيسىلەر، ئورىسىلەر، ئۈزۈم كۆچەتلىرىنى تىكىسىلەر؛
ئۇلاردىن چىققان مېۋىلەرنى يەيسىلەر.[122]
30 يەھۇدا جەمەتىنىڭ قېچىپ قۇتۇلغان قالدىسى بولسا يەنە تۆۋەنگە قاراپ يىلتىز تارتىدۇ،
يۇقىرىغا قاراپ مېۋە بېرىدۇ؛
31 چۈنكى يېرۇسالېمدىن بىر قالدىسى،
زىئون تېغىدىن قېچىپ قۇتۇلغانلار چىقىدۇ؛
ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئوتلۇق مۇھەببىتى مۇشۇنى ئادا قىلىدۇ.
32 شۇڭا، پەرۋەردىگار ئاسۇرىيە پادىشاھى توغرۇلۇق مۇنداق دەيدۇ: ــ
ئۇ نە مۇشۇ شەھەرگە يېتىپ كەلمەيدۇ،
نە ئۇنىڭغا بىر تال ئوقمۇ ئاتمايدۇ؛
نە قالقاننى كۆتۈرۈپ ئالدىغا كەلمەيدۇ،
نە ئۇنىڭغا قارىتا قاشالارنىمۇ ياسىمايدۇ.
33 ئۇ قايسى يول بىلەن كەلگەن بولسا،
شۇ يول بىلەن قايتىدۇ ۋە مۇشۇ شەھەرگە كەلمەيدۇ ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار،

---

122 مۇشۇ مۆجىزە ئىشەنچ-ئېتىقادنى كۈچەيتىش ئۈچۈن ھەم خەلقنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن بېرىلگەن. ئۇرۇش ۋاقتىدا تېرىقچىلىق قىلىش مۇمكىن ئەمەس؛ ئاسۇرىيە قوشۇنى كەتكەندىن كېيىنكى يىلىدىمۇ، قوشۇندىن قېلىپ قالغانلىرى پاراكەندىچىلىك قىلىشى مۇمكىن ئىدى. شۇڭا مۆجىزە ئۈچىنچى يىلغىچە سوزۇلىدۇ.

«ئۈزۈم كۆچەتلىرىنى تىكىسىلەر... مېۋىسىنى يەيسىلەر» دېگەن ۋەدە، تىنچلىق مەزگىلىنىڭ ئۇزۇن بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ (ئۈزۈم تاللىرىنى ئۆستۈرۈشكە ئۇزۇن ۋاقىت كېتىدۇ، ئەلۋەتتە).

كىشلەرنىڭ ئاسۇرىيە قوشۇنلىرىنىڭ تۇيۇقسىز چېكىنىشىنى «تاسادىپىيلىقتىن» دېمەسلىكى ئۈچۈن، بۇ ئىككىنچى مۆجىزە بېرىلدى. شۇنداقتىمۇ، مەزكۇر «پادىشاھلار» دېگەن كىتابقا قارىغاندا، خەلقلەر يەنىلا ئىككى مۆجىزىنى تېزلا ئۇنتۇيدۇ، خۇداغا ۋاپاسىزلىق قىلىۋېرىدۇ.

34 – چۈنكى ئۆزۈم ئۈچۈن ۋە مېنىڭ قۇلۇم داۋۇت ئۈچۈن ئۇنى ئەتراپىدىكى سېپىلدەك قوغداپ قۇتقۇزىمەن».
35 شۇ كېچە شۇنداق بولدىكى، پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى[123] چىقىپ، ئاسۇرىيەلىكلەرنىڭ بارگاھىدا بىر يۈز سەكسەن بەش مىڭ ئەسكەرنى ئۇردى؛ مانا، كىشىلەر ئەتىگەندە ئورنىدىن تۇرغاندا، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئۆلگەنلىكىنى كۆردى!
36 شۇڭا ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىب چېكىنىپ، يولغا چىقىپ، نىنەۋە شەھىرىگە قايتىپ تۇردى. 37 ۋە شۇنداق بولدىكى، ئۇ ئۆز بۇتى نىسروقنىڭ بۇتخانىسىدا ئۇنىڭغا چوقۇنۇۋاتقاندا، ئوغۇللىرى ئادراممەلەك ھەم شارئېزەر ئۇنى قىلىچلاپ ئۆلتۈرۈۋەتتى[124]؛ ئاندىن ئۇلار بولسا ئارارات دېگەن يۇرتقا قېچىپ كەتتى. ئۇنىڭ ئوغلى ئېسارھاددون ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

ھەزەكىيا ئېغىر كېسەل بولىدۇ، دۇئا قىلىدۇ

20

1 شۇ كۈنلەردە ھەزەكىيا ئەجەل كەلتۈرگۈچى بىر كېسەللىگە مۇپتىلا بولدى. ئاموزنىڭ ئوغلى يەشايا پەيغەمبەر ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئۇنىڭغا: –

«پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: –

– ئۆيۈڭ توغرۇلۇق ۋەسىيەت قىلغىن؛ چۈنكى ئەجەل كەلدى، ياشىمايسەن»

– دېدى.

2 ھەزەكىيا بولسا يۈزىنى تام تەرەپكە قىلىپ پەرۋەردىگارغا دۇئا قىلىپ: –
3 ئى پەرۋەردىگار، سېنىڭ ئالدىڭدا مېنىڭ ھەقىقەت ۋە پاك دىل بىلەن مېڭىپ يۈرگەنلىكىمنى، نەزىرىڭ ئالدىڭدا دۇرۇس بولغان ئىشلارنى قىلغانلىقىمنى ئەسلەپ قويغايسەن، – دېدى.

---

123 «پەرۋەردىگارنىڭ پەرىشتىسى» تەۋرات دەۋرىدە ئىنتايىن ئالاھىدە شەخس ئىدى. بەزى ئىشلاردا ئۇ خۇدانىڭ ئورنىدا كۆرۈنەتتى (مەسىلەن، تەۋراتتىكى «يار.» 18-بابنى كۆرۈڭ). «تەبىرلەر»نىمۇ كۆرۈڭ.
124 مۇشۇ ۋەقە سەنناخېرىب ئىسرائىلدىن چېكىنىشتىن 20 يىل كېيىن (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 681-يىلى) بولدى.

ۋە ھەزەكىيا يىغلاپ ئېقىپ كەتتى.
[4] يەشايا چىقىپ ئوردىدىكى ئوتتۇرا ھويلىغا يەتمەستە، پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ئۇنىڭغا يېتىپ مۇنداق دېيىلدى: ــ
[5] يېنىپ بېرىپ خەلقىمنىڭ باشلامچىسى ھەزەكىياغا مۇنداق دېگىن: ــ «پەرۋەردىگار، ئاتاڭ داۋۇتنىڭ[125] خۇداسى مۇنداق دەيدۇ: ــ «دۇئايىڭنى ئاڭلىدىم، كۆزياشلىرىڭنى كۆردۇم؛ مانا، مەن سېنى ساقايتىمەن. ئۈچىنچى كۈندە پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە چىقىسەن. [6] كۈنلىرىڭگە مەن يەنە ئون بەش يىل قوشىمەن؛ شۇنىڭ بىلەن مەن سېنى ۋە بۇ شەھەرنى ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ قولىدىن قۇتقۇزىمەن؛ ئۆزۈم ئۈچۈن ۋە قۇلۇم داۋۇت ئۈچۈن مەن بۇ شەھەرنى ئەتراپىدىكى سېپىلدەك قوغدايمەن.
[7] (يەشايا بولسا: ــ «ئەنجۈر پوشكىلى تەييارلاڭلار، دېدى. ئۇلار ئۇنى ئېلىپ كېلىپ، يارىسىغا چاپلىۋىدى، ئۇ ساقايدى. [8] ھەزەكىيا يەشايادىن: پەرۋەردىگار مېنى ساقايتىپ، ئۈچىنچى كۈنى ئۇنىڭ ئۆيىگە چىقىدىغانلىقىمنى ئىسپاتلايدىغانغا قانداق بېشارەتلىك ئالامەت بولىدۇ؟ ــ دەپ سورىغانىدى.
[9] يەشايا: ــ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزى ئېيتقان ئىشنى جەزمەن قىلىدىغانلىقىنى ساڭا ئىسپاتلاش ئۈچۈن پەرۋەردىگاردىن شۇنداق بېشارەتلىك ئالامەت بولىدۇكى، سەن قۇياشنىڭ پەلەمپەي ئۈستىگە چۈشكەن سايىسىنىڭ ئون باسقۇچ ئالدىغا مېڭىشى ياكى ئون باسقۇچ كەينىگە يېنىشىنى خالامسەن؟ ــ دېدى.
[10] ھەزەكىيا: قۇياش سايىسىنىڭ ئون باسقۇچ ئالدىغا مېڭىشى ئاسان؛ سايە ئون باشقۇچ كەينىگە يانسۇن، دېگەنىدى. [11] شۇنىڭ بىلەن يەشايا پەيغەمبەر پەرۋەردىگارغا نىدا قىلدى ۋە ئۇ قۇياشنىڭ ئاھاز پادىشاھ قۇرغان پەلەمپەي باسقۇچلىرى ئۈستىگە چۈشكەن سايىسىنى ياندۇرۇپ، ئون باسقۇچ كەينىگە ماڭدۇردى).

---

[125] «ئاتاڭ داۋۇت» ــــ ھەزەكىيا داۋۇت پەيغەمبەرنىڭ ئون ئۈچىنچى ئەۋلادى ئىدى.

بابىل پادىشاھىدىن كەلگەن ئەلچىلەر
چوڭ بىر خاتالىق

12 شۇ پەيتتە بالادانىنىڭ ئوغلى بابىل پادىشاھى مېروداق-بالادان[126]، ھەزەكىيانى كېسەل بولۇپ يېتىپ قاپتۇ، دەپ ئاڭلاپ، خەتلەر ھەدىيە بىلەن ئەۋەتتى.[127] 13 ھەزەكىيا بولسا ئەلچىلەرنىڭ گېپىنى تىڭشاپ، ئۇلارغا بارلىق خەزىنە-ئامبارلىرىنى، كۈمۈشىنى، ئالتۇنىنى، دورا-دەرمانلارنى، سەرخىل مايلارنى، ساۋۇت-قوراللار ئامبىرىدىكى ھەممىنى ۋە بايلىقلىرىنىڭ بارلىقىنى كۆرسەتتى؛ ئوردىسى ۋە پۈتكۈل پادىشاھلىقى ئىچىدىكى نەرسىلەردىن ھەزەكىيا ئۇلارغا كۆرسەتمىگەن بىرىمۇ قالمىدى.

14 ئاندىن يەشايا پەيغەمبەر ھەزەكىيانىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۇنىڭدىن: —

«مۇشۇ كىشىلەر نېمە دېدى؟ ئۇلار سېنى يوقلاشقا نەدىن كەلگەن؟» — دەپ سورىدى.

ھەزەكىيا: — «ئۇلار يىراق بىر يۇرتتىن، يەنى بابىلدىن كەلگەن» دېدى.

15 يەشايا يەنە: — «ئۇلار ئورداڭدا نېمىنى كۆردى؟» دەپ سورىدى.

ھەزەكىيا: — «ئوردامدا بار نەرسىلەرنى ئۇلار كۆردى؛ بايلىقلىرىمنىڭ ئارىسىدىن مەن ئۇلارغا كۆرسەتمىگەن بىرىمۇ قالمىدى» — دېدى.

16 يەشايا ھەزەكىياغا: پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ قويغىن: —

17 — مانا شۇنداق كۈنلەر كېلىدۇكى، ئورداڭدا بار نەرسىلەر ۋە بۈگۈنگە قەدەر ئاتا-بوۋىلىرىڭ توپلاپ، ساقلاپ قويغان ھەممە بابىلغا ئېلىپ كېتىلىدۇ؛ ھېچنەرسە قالمايدۇ — دەيدۇ پەرۋەردىگار.

---

126 ياكى «بېروداق-بالادان».

127 مېروداق-بالادان ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىب تەرىپىدىن مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 702-يىلى ئۆلتۈرۈلدى. مۇشۇ ئىشمۇ شۇ يىلدا بولغان بولۇشى كېرەك. دېمەك، بۇ ئىش، يەنى 20-باب ۋە «يەش.» 38-39-بابتا تەسۋىرلەنگەن ئىشلار «2پاد.» 18:17-37 ۋە 19-بابتىكى ئىشلاردىن ئىلگىرى يۈز بەرگەن. ئەمدى نېمىشقا ئۇلاردىن كېيىن خاتىرىلەنگەن؟ مۇشۇ ئىش توغرۇلۇق «يەش.» 39:1دىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

18 ــ ھەمدە بابىللىقلار ئوغۇللىرىڭنى، يەنى ئۆزۈڭدىن بولغان ئەۋلادلىرىڭنى ئېلىپ كېتىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بابىل پادىشاھىنىڭ ئوردىسىدا ئاغۋات بولىدۇ.[128]

19 ھەزەكىيا ئەمدى ئۆز-ئۆزىگە «ئۆز كۈنلىرىمدە بولسا ئامان-تىنچلىق، خۇدانىڭ ھەقىقەت-ۋاپالىقى بولمامدۇ؟»[129]، دەپ يەشايىاغا: ــ «سىز ئېيتقان پەرۋەردىگارنىڭ مۇشۇ سۆزى ياخشى ئىكەن» ــ دېدى.[130]

20 ھەزەكىيانىڭ باشقا ئەمەللىرى، جۈملىدىن ئۇنىڭ سەلتەنىتىنىڭ قۇدرىتى، ئۇنىڭ قانداق قىلىپ شەھەرگە سۇ تەمىنلەش ئۈچۈن كۆل، شۇنداقلا سۇ ئاپىرىدىغان نور ياسىغانلىقى «يەھۇدا پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟

21 ھەزەكىيا ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۇخلىدى؛ ئوغلى ماناسسەھ ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

---

128 كۆرۈنۈشتە ئاددىي كۆرۈنگەن مۇشۇ ۋەقە ئۈچۈن نېمىشقا مۇشۇ قاتتىق جازالىق سۆز چىقىدۇ؟ پىكرىمىزچە، ئۈچ سەۋەبى بار: ــ

(1) ھەزەكىيا خۇداغا: «قەدەملىرىمنى ساناپ ماڭىمەن» دېگەن ۋەدىنى بەرگەنىدى، لېكىن بۇ قېتىم خۇدادىن ھېچ سورىماي شۇنداق قىلغان؛

(2) ئەلچىلەرنىڭ كەلگەنلىكىدىن ئۇ بەلكىم: «ھازىر مەن «جاھانغا داڭقى چىققان ئادەممەن»، «كىچىك دۆلىتىمىزنىڭ جاھاندا ئورنى بار» دەپ تەكەببۇرلىشىپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن.

(3) مۇشۇلاردىن سىرت، بىلىشىمىزچە مېروداق-بالادان ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسىگە قارشى بىر ئىتتىپاقنى بەرپا قىلماقچى. ئۇ «تەكەللۇپ كۆرسىتىدىغان» مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، ھەزەكىيانى ئىتتىپاققا قاتنىششقا تەكلىپ قىلغان. ئۆزىنى ئۆلۈمدىن قۇتقۇزغانلىقىنى، قۇياشنىڭ نۇرىنىڭ «كەينىگە يانغانلىقى»دەك ئىنتايىن كارامەت مۆجىزىنى كۆرگەن، خۇدانىڭ «مەن سىلەرنى ئاسۇرىيەدىن قۇتقۇزىمەن» دېگەن ۋەدىسىنى ئاڭلىغان ھەزەكىيا قانداقمۇ خۇداسىز بىر ئەل-يۇرت بىلەن ئىتتىپاقلاشماقچى بولغاندۇ؟

«ئاغۋات» ــ پىچىۋېتىلگەن ئادەم، «يەش.» 4:56-ئايەتتىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

129 ھەزەكىيا مۇشۇ سۆزلەرنى يەنە ئوچۇق ئېيتىشى مۇمكىن.

130 مۇشۇ ئايەتتە، ھەزەكىيانىڭ ئۆز-ئۆزىگە دېگەنلىرى باشقىلارغا، ھەتتا ئۆز جەمەتىگە بولغان بىرخىل بىغەم، كۆيۈمسىز پوزىتسىيىسىنى بىلدۈرىدۇ. يەشايا دېگەن بېشارەت ئەمەلىيەتتە يۈز يىلدىن كېيىن ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان؛ ۋاقتىنىڭ سوزۇلۇشى بولسا بەلكىم يەھۇدانىڭ كېيىنكى بىر پادىشاھى (يوسىيا)نىڭ قاتتىق تۇۋا قىلىشى تۈپەيلىدىن بولدى.

ماناسسەھنىڭ يەھۇدانىڭ ئۈستىدىكى سەلتەنىتى

21

1 ماناسسەھ پادىشاھ بولغاندا ئون ئىككى ياشتا بولۇپ،
يېرۇسالېمدا ئەللىك بەش يىل سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ
ئانىسىنىڭ ئىسمى ھەفزىباھ ئىدى. 2 ئۇ پەرۋەردىگار ئىسرائىللارنىڭ
ئالدىدىن ھەيدەپ چىقىرىۋەتكەن يات ئەللىكلەرنىڭ يىرگىنچلىك
ئادەتلىرىگە ئوخشاش ئىشلار بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل
بولغاننى قىلدى. 3 ئۇ ئاتىسى ھەزەكىيا بۇزۇپ يوقاتقان «يۇقىرى
جايلار»نى قايتىدىن ياساتتى؛ ئۇ بائالغا ئاتاپ قۇربانگاھلارنى سالدۇرۇپ،
ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى ئاھاب قىلغاندەك بىر ئاشەراھ مەبۇد ياسىدى؛
ئۇ ئاسماندىكى نۇرغۇنلىغان ئاي-يۇلتۇزلارغا[131] باش ئۇردى ۋە ئۇلارنىڭ
قۇللۇقىغا كىردى. 4 ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىمۇ قۇربانگاھلارنى ياساتتى.
شۇ ئىبادەتخانا توغرۇلۇق پەرۋەردىگار: مەن يېرۇسالېمدا مېنىڭ نامىمنى
قويىمەن، دېگەنىدى. 5 ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ ئىككى ھويلىسىدا
«ئاسماننىڭ قوشۇنى»غا[132] قۇربانگاھلارنى ئاتاپ ياساتتى. 6 ئۆز ئوغلىنى
ئوتتىن ئۆتكۈزدى[133]؛ جادۇگەرچىلىك بىلەن پالچىلىق ئىشلەتتى، ئۆزىگە
جىنكەشلەر بىلەن ئەپسۇنچىلارنى بېكىتتى؛ ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە
سان-ساناقسىز رەزىللىكنى قىلىپ ئۇنىڭ غەزىپىنى قوزغىدى. 7 ئۇ
ياساتقان «ئاشەراھ» ئويما مەبۇدنى خۇدانىڭ ئۆيىگە قويدى. شۇ ئۆي
توغرۇلۇق پەرۋەردىگار داۋۇتقا ۋە ئۇنىڭ ئوغلى سۇلايمانغا: — «بۇ ئۆيدە،
شۇنداقلا ئىسرائىلنىڭ ھەممە قەبىلىرىنىڭ زېمىنلىرى ئارىسىدىن
مەن تاللىغان يېرۇسالېمدا ئۆز نامىمنى ئەبەدگىچە قالدۇرىمەن؛ 8 ئەگەر
ئىسرائىل پەقەت مەن ئۇلارغا تاپىلىغان بارلىق ئەمرلەرگە، يەنى ئۆز

[131] «ئاسماندىكى نۇرغۇنلىغان ئاي-يۇلتۇزلار» — ««ئاسماننىڭ قوشۇنى» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. تەۋراتتىن بىلىمىزكى، ئاسماندىكى يۇلتۇزلارنىڭ پەرىشتىلەر ۋە بەزى ئەھۋالدا ئاسماندىكى يامان كۈچلەر، يەنى جىن-شەيتانلار بىلەنمۇ مۇناسىۋىتى بار («زەب.» 4:147، «ئايۇپ» 4:38-7، «ۋەھ.» 4:12نى كۆرۈڭ).

[132] «ئاسماننىڭ قوشۇنى» مۇشۇ يەردە قۇياش، ئاي ۋە يۇلتۇزلارنى كۆرسىتىدۇ.

[133] «ئوتتىن ئۆتكۈزۈش» بەلكىم «ئىنسانىي قۇربانلىق»نى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

قۇلۇم مۇسا ئۇلارغا بۇيرۇغان بارلىق قانۇنغا مۇۋاپىق ئەمەل قىلىشقا كۆڭۈل قويسىلا، مەن ئۇلارنىڭ پۇتلىرىنى ئاتا-بوۋىلىرىغا تەقسىم قىلغان بۇ زېمىندىن قايتىدىن نېرى قىلمايمەن»، دېگەنىدى.
9 لېكىن ئۇلار قۇلاق سالمايتتى؛ شۇڭلاشقىمۇ، ماناسسەھ ئۇلارنى شۇنداق ئازدۇردىكى، ئۇلار پەرۋەردىگار ئىسرائىللارنىڭ ئالدىدىن ھالاك قىلغان يات ئەللىكلەردىن ئاشۇرۇپ رەزىللىك قىلاتتى.
10 شۇڭا پەرۋەردىگار ئۆز قۇللىرى بولغان پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋاسىتىسى ئارقىلىق مۇنداق دېدى: —
11 يەھۇدانىڭ پادىشاھى ماناسسەھ بۇ يىرگىنچلىك ئىشلارنى قىلىپ، ھەتتا ئۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئامورىيلار قىلغان بارلىق رەزىللىكتىن زىيادە رەزىللىك قىلىپ، ئۇنىڭ بۇتلىرى بىلەن يەھۇدانىمۇ گۇناھقا ئازدۇرغىنى ئۈچۈن
12 ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: —
«مانا، يېرۇسالېم بىلەن يەھۇدانىڭ ئۈستىگە شۇنداق بالايىئاپەت كەلتۈرىمەنكى، كىمكى ئۇنى ئاڭلىسىلا قۇلاقلىرى زىڭىلداپ كېتىدۇ.
13 مەن سامارىيەنى ئۆلچىگەن تانا ۋە ئاھابنىڭ جەمەتىنى تەكشۈرگەن تىك ئۆلچىگۈچ يىپ بىلەن يېرۇسالېمنى تەكشۈرتىمەن[134]؛ كىشى قاچىنى چايقاپ سۈرتكەندىن كېيىن دۈم كۆمتۈرۈپ قويغاندەك، يېرۇسالېمنى چايقاپ ئۆرۈيمەن[135]. 14 مەن مىراسىمنىڭ قالغانلىرىدىنمۇ[136] ۋاز كېچىپ، دۈشمەنلىرىنىڭ قولىغا تاپشۇرىمەن؛ ئۇلارنى ھەممە دۈشمەنلىرىگە بۇلاڭ-تالاڭ ئوبيېكتى ۋە ئولجا قىلىپ بېرىمەن؛ 15 چۈنكى ئۇلار مېنىڭ نەزىرىمدە رەزىل بولغاننى قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرى مىسىردىن چىققان كۈندىن تارتىپ بۈگۈنگىچە غەزىپىمنى قوزغاپ كەلدى».

---

134 «سامارىيەنى ئۆلچىگەن تانا» — شۈبھىسىزكى، خۇدانىڭ سامارىيەنىڭ ئۈستىگە چۈشۈرگەن جازا ھۆكۈمىنى كۆرسىتىدۇ؛ «ئاھابنىڭ جەمەتىنى تەكشۈرگەن تىك ئۆلچىگۈچ يىپ» — خۇدانىڭ ئاھابنىڭ جەمەتىنىڭ ئۈستىگە چۈشۈرگەن جازا ھۆكۈمىنى كۆرسىتىدۇ. «ئاموس» 7:7-8نى كۆرۈڭ.

135 بۇ سۆز، بەلكىم، خۇدانىڭ يېرۇسالېمدىن بارلىق ئاھالىسىنى يىراق قىلىپ، ئۇنى ئاستىن-ئۈستىن قىلىۋېتىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. 14-ئايەتنى كۆرۈڭ.

136 «مىراسىم» — ئىسرائىلدىكى ئون ئىككى قەبىلە؛ «مىراسىمنىڭ قالغانلىرى» — ئىسرائىلدىن يالغۇز قالغان قەبىلە، يەنى يەھۇدانى كۆرسىتىدۇ.

[16] ماناسسەھ ئەمدى پۈتكۈل يېرۇسالېمنى بىر چېتىدىن يەنە بىر چېتىگىچە قانغا تولدۇرۇپ، كۆپ ناھەق قان تۆككۈزدى ۋە ئوخشاشلا ئۆزى قىلغۇزاتقان گۇناھى بىلەن يەھۇدالارنى ئازدۇرۇپ، ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدىكى رەزىللىكنى قىلىشىغا سەۋەب بولدى.
[17] ماناسسەھنىڭ باشقا ئىشلىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى، جۈملىدىن ئۇ سادىر قىلغان گۇناھ «يەھۇدا پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟
[18] ماناسسەھ ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۇخلىدى ۋە ئۆز ئۆيىنىڭ بېغىدا، يەنى ئۇززاھنىڭ بېغىدا دەپنە قىلىندى. ئاندىن ئوغلى ئامون ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

ئامonنىڭ يەھۇدانىڭ ئۈستىدىكى سەلتەنىتى

[19] ئامون پادىشاھ بولغاندا يىگىرمە ئىككى ياشتا بولۇپ، يېرۇسالېمدا ئىككى يىل سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى مەشۇللەمەت ئىدى؛ ئۇ يوتباھلىق ھارۇزنىڭ قىزى ئىدى. [20] ئامون ئاتىسى ماناسسەھ قىلغاندەك پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلاتتى. [21] ئۇ ئاتىسى ماڭغان بارلىق يوللاردا ماڭاتتى؛ ئۇ ئاتىسى قۇللۇقىدا بولغان بۇتلارنىڭ قۇللۇقىدا بولۇپ، ئۇلارغا سەجدە قىلىپ، [22] پەرۋەردىگارنىڭ يولىدا يۈرمەي، ئۆز ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنى تەرك قىلدى. [23] ئەمدى ئامونىنىڭ خىزمەتكارلىرى پادىشاھنى قەستلەپ، ئۇنى ئۆز ئوردىسىدا ئۆلتۈردى. [24] لېكىن يۇرت خەلقى ئامون پادىشاھنى قەستلىگەنلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۆلتۈردى؛ ئاندىن يۇرت خەلقى ئۇنىڭ ئورنىدا ئوغلى يوسىيانى پادىشاھ قىلدى.
[25] ئامونىنىڭ باشقا ئىشلىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى «يەھۇدا پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟
[26] ئۇ ئۇززاھنىڭ بېغىدا ئۆز قەبرىسىدە دەپنە قىلىندى. ئاندىن ئوغلى يوسىيا ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

يوسىيانىڭ يەھۇدانىڭ ئۈستىدىكى سەلتەنتى

22

1 يوسىيا پادىشاھ بولغاندا سەككىز ياشتا بولۇپ، يېرۇسالېمدا
ئوتتۇز بىر يىل سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى
يەدىداھ ئىدى؛ ئۇ بوزكاتلىق ئادايانىڭ قىزى ئىدى. 2 يوسىيا پەرۋەردىگارنىڭ
نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلىپ، ھەر ئىشتا ئاتىسى داۋۇتنىڭ بارلىق يولىدا
يۈرۈپ، نە ئوڭغا نە سولغا چەتنەپ كەتمىدى.
3 پادىشاھ يوسىيا سەلتەنىتىنىڭ ئون سەككىزىنچى يىلىدا، پادىشاھ
مەشۇللامنىڭ نەۋرىسى، ئازالىيانىڭ ئوغلى كاتىپ شافاننى پەرۋەردىگارنىڭ
ئۆيىگە ئەۋەتىپ: 4 «باش كاھىن ھىلقىيانىڭ قېشىغا چىقىپ شۇنى
بۇيرۇغىنكى، ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ كېلىنگەن، دەرۋازىۋەنلەر
خەلقتىن يىغقان پۇلنى سانىسۇن. 5-6 ئاندىن ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى
ئوڭشايدىغان ئىشلارنى نازارەت قىلغۇچى ئىشچىلارغا تاپشۇرۇپ بەرسۇن.
بۇلار ھەم پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى بۇزۇلغان يەرلەرنى ئوڭشاشقا ئۆيدە
ئىشلىگۈچىلەرگە، يەنى ياغاچچىلار، تامچىلار ۋە تاشتىراشلارغا بەرسۇن.
ئۇلار مۇشۇ پۇل بىلەن ئۆينى ئوڭشاشقا لازىم بولغان ياغاچ بىلەن ئويۇلغان
تاشلارنى سېتىۋالسۇن، دېگىن» ــ دېدى.
7 لېكىن ئۇلارنىڭ قولىغا تاپشۇرۇلغان پۇلنىڭ ھېسابى قىلىنمىدى. چۈنكى
ئۇلار ئىنساپ بىلەن ئىش قىلاتتى.
8 باش كاھىن ھىلقىيا كاتىپ شافانغا: ــ مەن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە
بىر تەۋرات كىتابىنى تاپتىم، دېدى. شۇنى ئېيتىپ ھىلقىيا كىتابنى
شافانغا بەردى. ئۇ ئۇنى ئوقۇدى. 9 ئاندىن كېيىن كاتىپ شافان
پادىشاھنىڭ قېشىغا بېرىپ پادىشاھقا خەۋەر بېرىپ: ــ خىزمەتكارلىرى
ئىبادەتخانىدىكى پۇلنى يىغىپ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى ئوڭشايدىغان
ئىش بېشىلىرىنىڭ قوللىرىغا تاپشۇرۇپ بەردى، دېدى. 10 ئاندىن كاتىپ
شافان پادىشاھقا: ھىلقىيا ماڭا بىر كىتابنى بەردى، دېدى. ئاندىن شافان
پادىشاھقا ئۇنى ئوقۇپ بەردى. 11 ۋە شۇنداق بولدىكى، پادىشاھ تەۋرات

كىتابىنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندا، ئۆز كىيىملىرىنى يىرتتى[137].
12 پادىشاھ ھىلقىيا كاھىن بىلەن شافاننىڭ ئوغلى ئاھىكامغا، مىكايانىڭ ئوغلى ئاكبور بىلەن شافان كاتىپقا ۋە پادىشاھنىڭ خىزمەتكارى ئاساياغا بۇيرۇپ: ــ 13 بېرىپ مەن ئۈچۈن ۋە خەلق ئۈچۈن، يەنى پۈتكۈل يەھۇدادىكىلەر ئۈچۈن بۇ تېپىلغان كىتابنىڭ سۆزلىرى توغرىسىدا پەرۋەردىگاردىن يول سوراڭلار. چۈنكى ئاتا-بوۋىلىرىمىز بۇ كىتابنىڭ سۆزلىرىگە، ئۇنىڭدىكى بىزلەرگە پۈتۈلگەنلىرىگە ئەمەل قىلىشقا قۇلاق سالمىغانلىقى تۈپەيلىدىن پەرۋەردىگارنىڭ بىزگە قوزغالغان غەزىپى ئىنتايىن دەھشەتلىك، دېدى.
14 شۇنىڭ بىلەن ھىلقىيا كاھىن، ئاھىكام، ئاكبور، شافان ۋە ئاسايالار خارخاسنىڭ نەۋرىسى، تىكۋاھنىڭ ئوغلى كىيىم-كېچەك بېگى شاللۇمنىڭ ئايالى ئايال پەيغەمبەر ھۇلداھنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئۇنىڭ بىلەن سۆزلەشتى. ئۇ يېرۇسالېم شەھىرىنىڭ ئىككىنچى مەھەللىسىدە ئولتۇراتتى.
15 ئۇ ئۇلارغا مۇنداق دېدى: ــ ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ «سىلەرنى ئەۋەتكەن كىشىگە مۇنداق دەڭلار: ــ
16 پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ مانا مەن يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئوقۇغان كىتابنىڭ ھەممە سۆزلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ، بۇ جايغا ۋە بۇ يەردە تۇرغۇچىلارغا بالايىئاپەت چۈشۈرىمەن. 17 چۈنكى ئۇلار مېنى تاشلاپ، باشقا ئىلاھلارغا خۇشبۇي يېقىپ، قوللىرىنىڭ ھەممە ئىشلىرى بىلەن مېنىڭ ئاچچىقىمنى كەلتۈردى. ئۇنىڭ ئۈچۈن مېنىڭ قەھرىم بۇ يەرگە قاراپ ياندى ھەم ئۆچۈرۈلمەيدۇ.
18 لېكىن سىلەرنى پەرۋەردىگاردىن يول سورىغىلى ئەۋەتكەن يەھۇدانىڭ پادىشاھىغا بولسا شۇنداق دەڭلار: سەن ئاڭلىغان سۆزلەر توغرىسىدا ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار شۇنداق دەيدۇ: ــ 19 چۈنكى كۆڭلۈڭ يۇمشاق بولۇپ، مۇشۇ جاي ۋە ئۇنىڭدا تۇرغۇچىلارنىڭ ۋەيرانە ۋە لەنەتكە ئايلاندۇرۇلىدىغانلىقى توغرىسىدا ئۇلارنى ئەيىبلەپ ئېيتقان سۆزلىرىمنى

137 «تېپىۋېلىنغان كىتاب» تەۋراتنىڭ قايسى قىسمى بولۇشى كېرەك؟ پادىشاھنىڭ ئىنكاسى، يەنى كېيىنكى ھەرىكەتلىرىگە، بولۇپمۇ «يۇقىرى جايلار»نى يوقىتىشقا قارىغاندا، «تېپىۋېلىنغان كىتاب» چوقۇم بۇ ئىشنى تەكىتلەيدىغان «قانۇن شەرھى»نى ئۆز ئىچىگە ئالغان.

ئاڭلىغىنىڭدا، پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا ئۆزۈڭنى تۆۋەن قىلىپ، كىيىملىرىڭنى يىرتىپ، مېنىڭ ئالدىمدا يىغلىغىنىڭ ئۈچۈن، مەنمۇ دۇئايىڭنى ئاڭلىدىم، دەيدۇ پەرۋەردىگار. [20] بۇنىڭ ئۈچۈن سېنى ئاتا-بوۋىلىرىڭ بىلەن يىغىلىشقا، ئۆز قەبرەڭگە ئامان-خاتىرجەملىك ئىچىدە بېرىشقا نېسىپ قىلىمەن؛ سېنىڭ كۆزلىرىڭ مەن بۇ جاي ئۈستىگە چۈشۈرىدىغان بارلىق كۈلپەتلەرنى كۆرمەيدۇ».

ئۇلار يېنىپ بېرىپ، بۇ خەۋەرنى پادىشاھقا يەتكۈزدى.

يوسىيا پادىشاھ ئىسلاھات قىلىدۇ

23

[1] پادىشاھ ئادەملەرنى ئەۋەتىپ، يەھۇدا بىلەن يېرۇسالېمنىڭ ھەممە ئاقساقاللىرىنى ئۆز قېشىغا چاقىرتىپ كەلدى. [2] پادىشاھ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە چىقتى؛ بارلىق يەھۇدادىكى ئەر كىشىلەر ۋە يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ ھەممىسى، كاھىنلار بىلەن پەيغەمبەرلەر، يەنى بارلىق خەلق، ئەڭ كىچىكىدىن تارتىپ چوڭىغىچە ھەممىسى ئۇنىڭ بىلەن بىللە چىقتى. ئاندىن ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە تېپىلغان ئەھدە كىتابىنىڭ ھەممە سۆزلىرىنى ئۇلارغا[(138)] ئوقۇپ بەردى.

[3] پادىشاھ تۈۋرۈكنىڭ يېنىدا[(139)] تۇرۇپ پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا: — پەرۋەردىگارغا ئەگىشىپ پۈتۈن قەلبىم ۋە پۈتكۈل جېنىم بىلەن ئۇنىڭ ئەمرلىرىنى، ھۆكۈم-گۇۋاھلىقلىرى ۋە بەلگىلىمىلىرىنى تۇتۇپ، ئۇشبۇ كىتابتا پۈتۈلگەن ئەھدىگە[(140)] ئەمەل قىلىمەن دەپ ئەھدىگە ئۆزىنى باغلىدى. شۇنىڭ بىلەن خەلقنىڭ ھەممىسىمۇ ئەھدە ئالدىدا تۇرۇپ ئۇنىڭغا ئۆزىنى باغلىدى.

[4] ئاندىن كېيىن پادىشاھ باش كاھىن ھىلقىيا بىلەن ئورۇن باسار كاھىنلارغا ۋە ھەم دەرۋازىۋەنلەرگە: — بائالغا، ئاشەراھ بۇتىغا ۋە ئاسماننىڭ بارلىق قوشۇنىغا ئاتاپ ياسالغان بارلىق ئەسۋاب-ئۈسكۈنىلەرنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىن چىقىرىۋېتىڭلار، دەپ ئەمر قىلدى؛ ئۇ بۇلارنى يېرۇسالېمنىڭ سىرتىدا،

---

138 ئىبرانىي تىلىدا: «ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرىغا».

139 ياكى «پەشتاق ئۈستىدە».

140 ئىبرانىي تىلىدا «ئەھدە سۆزلىرىگە».

كىدرون ئېتىزلىقىدا كۆيدۈردى ۋە كۈللىرىنى بەيت-ئەلگە ئېلىپ باردى. [5] ئۇ يەھۇدا پادىشاھلىرىنىڭ يەھۇدا شەھەرلىرىدىكى «يۇقىرى جايلار»دا ھەمدە يېرۇسالېمنىڭ ئەتراپلىرىدىكى «يۇقىرى جايلار»دا خۇشبۇي ياندۇرۇشقا تىكلىگەن بۇت كاھىنلىرىنى، شۇنىڭدەك بائالغا، قۇياشقا، ئايغا، يۇلتۇز تۈركۈملىرىگە ھەمدە ئاسماننىڭ بارلىق قوشۇنىغا خۇشبۇي ياققۇچىلارنى ئىشتىن ھەيدىۋەتتى[141]. [6] ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىن ئاشەراھ بۇتنى ئېلىپ چىقىپ يېرۇسالېمنىڭ سىرتىغا ئېلىپ بېرىپ، كىدرون جىلغىسىغا ئاپىرىپ شۇ يەردە كۆيدۈرۈپ كۇكۇم-تالقان قىلىپ ئېزىپ، توپىسىنى ئاددىي پۇقرالارنىڭ قەبرىلىرى ئۈستىگە چېچىۋەتتى. [7] ئاندىن ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە جايلاشقان بەچچىۋازلارنىڭ تۇرالغۇلىرىنى چېقىپ غۇلاتتى؛ بۇ ئۆيلەردە يەنە ئاياللار ئاشەراھ بۇتقا چېدىر توقۇيتتى.

[8] ئۇ يەھۇدا شەھەرلىرىدىن بارلىق كاھىنلارنى چاقىرتىپ، ئۆزىگە يىغدى. ئاندىن ئۇ گەبادىن تارتىپ بەئەر-شېباغىچە[142] كاھىنلار خۇشبۇي ياقىدىغان «يۇقىرى جايلار»نى بۇزۇپ بۇلغىۋەتتى[143]؛ ئۇ «دەرۋازىلاردىكى يۇقىرى جايلار»نى[144] چېقىپ بۇزدى؛ بۇلار «شەھەر باشلىقى يەشۇئانىڭ قۇۋۇقى»نىڭ يېنىدا، يەنى شەھەر قۇۋۇقىغا كىرىش يولىنىڭ سول تەرىپىدە ئىدى [9] (ئەمدى «يۇقىرى جايلار»دىكى كاھىنلارنىڭ يېرۇسالېمدا پەرۋەردىگارنىڭ قۇربانگاھىغا چىقىشى چەكلەنگەنىدى؛ لېكىن ئۇلار داۋاملىق ئۆز قېرىنداشلىرى بىلەن بىرگە پېتىر نانلاردىن يېيىشكە مۇيەسسەر ئىدى).

[10] يوسىيا ھېچكىم ئۆز ئوغلى ياكى قىزىنى مولەككە ئاتاپ ئوتتىن ئۆتكۈزمىسۇن[145] دەپ، ھىننومنىڭ ئوغلىنىڭ جىلغىسىدىكى[146] توفەتنىمۇ

141 ياكى «ھالاك قىلدى».

142 «گېبا» يەھۇدانىڭ شىمالىي چېتىدە، «بەئەر-شېبا» ئۇنىڭ جەنۇبىي چېتىدە ئىدى.

143 يوسىيا مۇشۇ يەرلەرنى بۇلغاش بىلەن بۇتپەرەسلەرنىڭ كېيىن ئۇ يەرنى «بۇلغانغان، ھارام» دەپ قاراپ، قايتىدىن شۇنداق يولدا ئىشلىتىشىنى مۇمكىن ئەمەس قىلىش ئۈچۈن ئىدى.

144 ياكى «تاۋاپگاھلارنى».

145 «ئوتتىن ئۆتكۈزۈش» ئىنسانىي قۇربانلىقلارنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

146 بۇ يەر يەنە «ھىننومنىڭ جىلغىسى»، يەنى «گې-ھىننوم» دەپ ئاتىلاتتى (ئەرەبچە «جەھەننەم»).

بۇزۇپ بۇلغىۋەتتى. 11 پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە كىرىدىغان يولنىڭ ئېغىزىدا يەھۇدا پادىشاھلىرى قۇياشقا تەقدىم قىلىپ قويغان ئاتلارنى[147] شۇ يەردىن يۆتكەپ، «قۇياش هارۋىلىرى»نى ئوتتا كۆيدۈردى (ئۇلار ئىبادەتخانىنىڭ هويلىلىرىغا جايلاشقان، ناتان-مەلەك دېگەن ئاغۋاتنىڭ ئۆيىنىڭ يېنىدا[148] تۇراتتى). 12 پادىشاھ يەنە يەھۇدا پادىشاھلىرى ئاھازنىڭ بالىخانىسىنىڭ ئۆگزىسىدە سالدۇرغان قۇربانگاھلارنى ۋە ماناسسەھ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ ئىككى هويلىسىغا ياساتقان قۇربانگاھلارنى چېقىپ كۇكۇم-تالقان قىلىۋەتتى؛ ئۇ ئۇلارنىڭ توپىسىنى ئۇ يەردىن ئېلىپ، كىدرون جىلغىسىغا چېچىۋەتتى. 13 ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى سۇلايمان يېرۇسالېمنىڭ مەشرىق تەرىپىگە ۋە «هالاك تېغى»نىڭ[149] جەنۇبىغا زىدونىيلارنىڭ يىرگىنچلىك بۇتى ئاشتاروت، موئابىيلارنىڭ يىرگىنچلىك بۇتى كېموش ۋە ئاممونلارنىڭيىرگىنچلىك بۇتى مىلكومغا ئاتاپ ياساتقان «يۇقىرى جايلار»نىمۇ پادىشاھ بۇزۇپ بۇلغىۋەتتى. 14 ئۇ بۇت تۈۋرۈكلەرنى پارچىلاپ، ئاشەراھ بۇتلىرىنى كېسىپ يىقىتىپ، ئۇلار تۇرغان يەرلەرنى ئادەم سۆڭەكلىرى بىلەن تولدۇردى[150].

15 ئۇ يەنە ئىسرائىلنى گۇناهقا پۇتلاشتۇرغان، نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئام بەيت-ئەلدە سالدۇرغان قۇربانگاھ بىلەن «يۇقىرى جاي»نى، ئۇلارنى بۇزۇپ چاقتى، ئاندىن كېيىن «يۇقىرى جاي»نى كۆيدۈرۈپ كۇكۇم-تالقان قىلىۋەتتى، ئاشەراھ بۇتىنىمۇ كۆيدۈرۈۋەتتى. 16 يوسىيا بۇرۇلۇپ قاراپ، تاغدىكى قەبرىلەرنى كۆرۈپ، ئادەم ئەۋەتىپ قەبرىلەردىكى سۆڭەكلەرنى كولاپ چىقىرىپ، قۇربانگاھ ئۈستىدە كۆيدۈردى، شۇ يول بىلەن ئۇنى بۇلغىۋەتتى[151]. بۇ ئىشلار پەرۋەردىگارنىڭ كالامىنى يەتكۈزۈپ، دەل ئۇلارنى ئالدىنئالا بېشارەت قىلىپ

---

147 بۇ ئاتلار تىرىك ئاتلار ياكى ئات هەيكىلى بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

148 «ناتان-مەلەك ...نىڭ ئۆيى» بەلكىم مۇقەددەس ئىبادەتخانىنىڭ بىرەر هويلىسىدا بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

149 «هالاك تېغى» مۇشۇ يەردە «زەيتۇن تېغى»نى كۆرسىتىدۇ. بۇتپەرەسلىكتىن بۇلغىنىپ كەتكىنى تۈپەيلىدىن ئۇنىڭغا شۇنداق هەجۋىي، كىنايىلىك ئىسىم قويۇلغان.

150 يوسىيانىڭ مۇشۇ يەرلەرنى «ئادەملەرنىڭ سۆڭەكلىرى» بىلەن تولدۇرۇشى بۇتپەرەسلەرنىڭ كېيىن ئۇ يەرلەرنى «بۇلغانغان، هارام» دەپ قاراپ، قايتىدىن شۇنداق يولدا ئۇلارنى ئىشلىتىشىنى مۇمكىن ئەمەس قىلىش ئۈچۈن ئىدى.

151 يۇقىرىقى ئىزاهاتنى كۆرۈڭ.

جاكارلىغان خۇدانىڭ ئادىمىنىڭ سۆزىنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى ئىدى[152].
17 ئاندىن يوسىيا: كۆز ئالدىمدىكى بۇ قەبرە تېشى كىمنىڭ؟ ــ دەپ سورىدى.
شەھەردىكىلەر ئۇنىڭغا: بۇ يەھۇدادىن كەلگەن، سىلنىڭ بەيت-ئەلدىكى قۇربانگاھنى بۇزغان مۇشۇ ئىشلىرنى بېشارەت قىلغان خۇدانىڭ ئادىمىنىڭ قەبرىسى ئىكەن، دېدى.
18 يوسىيا: ــ ئۇنى قويۇڭلار، ھېچكىم ئۇنىڭ سۆڭەكلىرىنى مىدىرلاتمىسۇن، دەپ بۇيرۇدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇنىڭ سۆڭەكلىرى بىلەن سامارىيەدىن كەلگەن پەيغەمبەرنىڭ سۆڭەكلىرىگە ھېچكىمنى تەگكۈزمىدى.
19 ئاندىن يوسىيا ئىسرائىلنىڭ پادىشاھلىرى پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپىنى قوزغىغان، سامارىيەنىڭ شەھەرلىرىدە ياساتقان «يۇقىرى جايلار»دىكى بارلىق ئۆيلەرنى چاقتى؛ ئۇ ئۇلارنى بەيت-ئەلدە قىلغاندەك قىلىپ، يوقاتتى.
20 ئۇ ئۇ يەرلەردىكى «يۇقىرى جايلار»غا خاس بولغان ھەممە كاھىنلارنى قۇربانگاھنىڭ ئۈستىدە ئۆلتۈرۈپ، قۇربانلىق قىلدى، ئاندىن ئۇلارنىڭ ئۈستىگە ئادەم سۆڭەكلىرىنى كۆيدۈردى؛ ئۇ ئاخىردا يېرۇسالېمغا يېنىپ باردى.
21 پادىشاھ بارلىق خەلققە يارلىق چۈشۈرۈپ: ــ بۇ ئەھدە كىتابىدا پۈتۈلگەندەك، خۇدايىڭلار پەرۋەردىگارغا «ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى»نى ئۆتكۈزۈڭلار، دەپ بۇيرۇدى. 22 «باتۇر ھاكىملار» ئىسرائىلنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈم سۈرگەن كۈنلەردىن تارتىپ، نە ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ ۋاقىتلىرىدا نە يەھۇدا پادىشاھلىرىنىڭ ۋاقىتلىرىدا ئۇنداق بىر «ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى» ئۆتكۈزۈلۈپ باقمىغانىدى؛ 23 يوسىيا پادىشاھنىڭ سەلتەنىتىنىڭ ئون سەككىزىنچى يىلىدا، پەرۋەردىگارغا ئاتاپ بۇ «ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى» يېرۇسالېمدا ئۆتكۈزۈلدى.
24 شۇنىڭدەك يوسىيا يەھۇدا يۇرتىدا ۋە يېرۇسالېمدا پەيدا بولغان جىنكەشلەر ۋە پالچىلارنى، تەرافىم مەبۇدلىرى[153]، ھەرقانداق بۇتلار ۋە بارلىق باشقا لەنەتلىك نەرسىلەرنى زېمىندىن يوقاتتى. ئۇنىڭ شۇنداق قىلىشىنىڭ مەقسىتى، ھىلقىيا كاھىن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىن تاپقان كىتابتا خاتىرىلەنگەن تەۋراتتىكى سۆزلەرگە ئەمەل قىلىشتىن ئىبارەت ئىدى.

---

152 «1پاد.» 13:30-32نى كۆرۈڭ.
153 «تەرافىم مەبۇدلىرى» كىچىك، ئېلىپ يۈرگۈدەك «قولايلىق بۇتلار» ئىدى.

25 ئۇنىڭدەك مۇساغا چۈشۈرۈلگەن قانۇنغا ئىنتىلىپ پۈتۈن قەلبى، پۈتۈن جېنى ۋە پۈتۈن كۈچى بىلەن پەرۋەردىگارغا قايتىپ، ئۆزىنى بېغىشلىغان بىر پادىشاھ ئۇنىڭدىن ئىلگىرى بولمىغانىدى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنمۇ ئۇنىڭغا ئوخشاش بىرسى بولۇپ باقمىدى[154]. 26 لېكىن پەرۋەردىگارنىڭ ئاچچىقى ماناسسەھنىڭ ئۆزىنى رەنجىتكەن بارلىق رەزىللىكلىرى تۈپەيلىدىن يەھۇداغا تۇتاشقاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ شىددەتلىك غەزىپىدىن يانمىدى. 27 پەرۋەردىگار: — ئىسرائىلنى تاشلىغاندەك يەھۇدانىمۇ ئۆز كۆزۈمدىن نېرى قىلىمەن ۋە ئۆزۈم تاللىغان بۇ شەھەر يېرۇسالېمنى ۋە مەن: — «مېنىڭ نامىم شۇ يەردە بولىدۇ» دېگەن شۇ ئىبادەتخانىنى[155] تەرك قىلىمەن، دېدى.
28 يوسىيانىڭ باشقا ئەمەللىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى «يەھۇدا پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟
29 ئۇنىڭ كۈنلىرىدە مىسىرنىڭ پادىشاھى پىرەۋن-نەكو ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھىغا ھۇجۇم قىلغىلى ئەفرات دەرياسىغا باردى. ئۇ چاغدا يوسىيا پادىشاھ پىرەۋن بىلەن سوقۇشۇشقا چىقتى؛ لېكىن پىرەۋن ئۇنى كۆرۈپ مەگىددودا ئۇنى ئۆلتۈردى.
30 خىزمەتكارلىرى ئۇنىڭ ئۆلۈكىنى جەڭ ھارۋىسىغا سېلىپ مەگىددودىن يېرۇسالېمغا ئېلىپ كېلىپ، ئۇنى ئۆز قەبرىسىدە دەپنە قىلدى. يۇرت خەلقى يوسىيانىڭ ئوغلى يەھوئاھازنى مەسىھ قىلىپ، ئاتىسىنىڭ ئورنىدا پادىشاھ قىلدى.

يەھوئاھازنىڭ يەھۇدانىڭ ئۈستىدىكى سەلتەنىتى

31 يەھوئاھاز پادىشاھ بولغاندا يىگىرمە ئۈچ ياشتا بولۇپ، ئۈچ ئاي يېرۇسالېمدا سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى ھامۇتال ئىدى؛ ئۇ لىبناھلىق يەرەمىيانىڭ قىزى ئىدى. 32 يەھوئاھاز بوۋىلىرى بارلىق قىلغانلىرىدەك، پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلدى.

---

154 بۇ سۆزلەر ئۇنىڭ پەرۋەردىگارغا قايتىپ قاتتىق توۋا قىلىشى ۋە ھەققانىيلىققا بولغان ئىنتىلىشلىرى جەھەتتە ئېيتىلىدۇ.
155 ئىبرانىي تىلىدا «ئۆي».

[33] ئەمدى پىرەۋن-نەكو ئۇنىڭ يېرۇسالېمدا سەلتەنەت قىلماسلىقى ئۈچۈن، ئۇنى خامات يۇرتىدىكى رىبلاھدا سولاپ قويدى ۋە يەھۇدا زېمىنىغا يۈز تالانت كۈمۈش بىلەن بىر تالانت[156] ئالتۇن سېلىق چۈشۈردى. [34] ئاندىن پىرەۋن-نەكو يوسىيانىڭ ئوغلى ئېلىئاكىمنى ئاتىسىنىڭ ئورنىدا پادىشاھ قىلىپ، ئىسمىنى يەھوئاكىمغا ئۆزگەرتتى[157]. ئۇ يەھوئاھازنى ئۆزى بىلەن مىسىرغا ئېلىپ كەتتى؛ يەھوئاھاز مىسىرغا كېلىپ شۇ يەردە ئۆلدى.
[35] يەھوئاكىم كۈمۈش بىلەن ئالتۇننى پىرەۋنگە بەردى؛ لېكىن پىرەۋننىڭ شۇ بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلىپ پۇلنى تاپشۇرۇش ئۈچۈن يۇرتقا ھەربىر ئادەمنىڭ چامىغا قاراپ باج-ئالۋان قويغانىدى؛ ئالتۇن ۋە كۈمۈشنى ئۇ يۇرتنىڭ خەلقىدىن، ھەربىرىگە سالغان ئۆلچەم بويىچە پىرەۋن-نەكوغا بېرىشكە يىغقانىدى.
[36] يەھوئاكىم پادىشاھ بولغاندا يىگىرمە بەش ياشتا بولۇپ، ئون بىر يىل يېرۇسالېمدا سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى زىبىداھ ئىدى؛ ئۇ رۇماھلىق پەدائايانىڭ قىزى ئىدى. [37] يەھوئاكىم بوۋىلىرى بارلىق قىلغانلىرىدەك پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلاتتى.

يەھوئاكىم يەھۇدا ئۈستىگە سەلتەنەت قىلىدۇ

24

[1] ئۇنىڭ كۈنلىرىدە بابىلنىڭ پادىشاھى نېبوقادنەسار يەھۇداغا ھۇجۇم قىلىشقا چىقتى؛ يەھوئاكىم ئۇنىڭغا ئۈچ يىلغىچە بېقىندى بولدى، ئاندىن ئۇنىڭدىن تېنىپ ئۇنىڭ ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى چىقتى. [2] شۇ ۋاقىتلاردا پەرۋەردىگار ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلىشقا كالدىيلەر بۇلاڭچىلار شايكىسى، سۇرىيلەر بۇلاڭچىلار شايكىسى، موئابىيلار بۇلاڭچىلار شايكىسى، ۋە ئاممونىيلار بۇلاڭچىلار شايكىلىرىنى قوزغىدى؛ ئۇ ئۇلارنى يەھۇدانى ھالاك قىلىش ئۈچۈن قوزغىدى. بۇ ئىشلار پەرۋەردىگار ئۆز قۇللىرى بولغان پەيغەمبەرلەر

---

[156] «تالانت» بەلكىم 30.6 كىلوگرام ئىدى.

[157] «ئېلىئاكىم» دېگەننىڭ مەنىسى «خۇدا (ئەلوھىم) تۇرغۇزىدۇ»؛ «يەھوئاكىم» دېگەننىڭ مەنىسى «پەرۋەردىگار (يەھۋەھ) تۇرغۇزىدۇ». پىرەۋننىڭ ئۇنداق قىلىشتىكى مەقسىتى بەلكىم بىرخىل ھەجۋىي-كىنايىلىك قىلىش ياكى خۇداغا بولغان كۈپۈرلۇق بولسا كېرەك.

ئارقىلىق ئاگاھ قىلغان سۆز-كالامىنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى ئىدى. [3] دەرۋەقە پەرۋەردىگارنىڭ ئېيتقىنىدەك، ماناسسەھنىڭ گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن يەھۇدانى ئۆز كۆزلىرىدىن نېرى قىلىش ئۈچۈن، بۇ ئىشلار ئۇلارنىڭ بېشىغا چۈشتى.

[4] چۈنكى ماناسسەھنىڭ ناھەق قان تۆكۈپ، يېرۇسالېمنى ناھەق قانلار بىلەن تولدۇرغىنى تۈپەيلىدىن، پەرۋەردىگار يەھۇدالارنى ئەپۇ قىلىشقا كۆڭلى ئۇنىمايتتى.

[5] يەھوئاكىمنىڭ باشقا ئىشلىرى ھەم قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسى «يەھۇدا پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟

[6] يەھوئاكىم ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۇخلىدى؛ ئوغلى يەھوئاكىن ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ بولدى.

[7] مىسىرنىڭ پادىشاھى بولسا ئۆز يۇرتىدىن ئىككىنچى چىقمىدى. چۈنكى بابىلنىڭ پادىشاھى «مىسىر ئېقىنى»دىن[158] تارتىپ ئەفرات دەرياسىغىچە بولغان مىسىر پادىشاھىغا تەۋە زېمىننى تارتىۋالغانىدى.

[8] يەھوئاكىن پادىشاھ بولغاندا ئون سەككىز ياشتا بولۇپ، ئۈچ ئاي يېرۇسالېمدا سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى نەھۇشتا ئىدى؛ ئۇ يېرۇسالېملىق ئەلناتاننىڭ قىزى ئىدى. [9] يەھوئاكىن ئاتىسىنىڭ بارلىق قىلغانلىرىدەك پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلدى.

[10] بابىلنىڭ پادىشاھى نېبوقادنەسارنىڭ سەردارلىرى[159] يېرۇسالېمغا جەڭ قىلغىلى چىقىپ، شەھەرنى قامال قىلدى. [11] ئۇنىڭ سەردارلىرى شەھەرنى قامال قىلىپ تۇرغاندا نېبوقادنەسار ئۆزىمۇ شەھەرنىڭ سىرتىغا چىقتى.

[12] ئاندىن يەھۇدانىڭ پادىشاھى يەھوئاكىن بىلەن ئانىسى، بارلىق خىزمەتكارلىرى، ئەمەلدارلىرى ۋە ئاغۋاتلىرى[160] بابىل پادىشاھىنىڭ ئالدىغا چىقىپ ئۇنىڭغا تەن بەردى. شۇنداق قىلىپ بابىلنىڭ پادىشاھى ئۆز سەلتەنىتىنىڭ سەككىزىنچى يىلىدا ئۇنى ئەسىر قىلىپ تۇتتى. [13] نېبوقادنەسار

---

[158] «مىسىر ئېقىنى» نىل دەرياسى ئەمەس، بەلكى سىناي چۆلىنىڭ شەرق تەرىپىدىكى كىچىك دەريادۇر.

[159] ئىبرانىي تىلىدا «خىزمەتكارلىرى».

[160] ياكى «ئوردىدىكى غوجىدارلىرى».

پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى بارلىق خەزىنىلەر بىلەن پادىشاھنىڭ ئوردىسىدىكى خەزىنىلەرنى ئېلىپ كەتتى؛ پەرۋەردىگار ئاگاھ بەرگىنىدەك، ئۇ ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى سۇلايمان پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسى ئۈچۈن ياساتقان ھەممە ئالتۇن قاچا-ئەسۋابلارنى كېسىپ سۆكتى. [14] يېرۇسالېمنىڭ بارلىق ئاھالىسىنى، جۈملىدىن ھەممە ئەمەلدارلار، ھەممە باتۇر پالۋانلار، جەمئىي بولۇپ ئون مىڭ ئەسىرنى ۋە بارلىق ھۈنەرۋەنلەر ۋە تۆمۈرچىلەرنىمۇ ئېلىپ كەتتى؛ يۇرتتىكى خەلقتىن ئەڭ نامراتلاردىن باشقا ھېچكىم قالمىدى. [15] ئۇ يەھوئاكىننى بابىلغا ئېلىپ كەتتى ۋە شۇنىڭدەك پادىشاھنىڭ ئانىسىنى، پادىشاھنىڭ ئاياللىرىنى، ئۇنىڭ ئاغۋاتلىرى ۋە يۇرتتىكى مۆتىۋەرلەرنى ئەسىر قىلىپ يېرۇسالېمدىن بابىلغا ئېلىپ باردى. [16] ئۇ باتۇر-پالۋانلارنىڭ ھەممىسىنى (يەتتە مىڭ ئىدى)، ھۈنەرۋەن ۋە تۆمۈرچىلەرنى (جەمئىي بىر مىڭ ئىدى) ــ بۇلارنىڭ ھەممىسى جەڭگىۋار ئادەملەر بولۇپ، بابىلنىڭ پادىشاھى ئۇلارنى ئەسىر قىلىپ، بابىلغا ئېلىپ كەتتى.

[17] ئاندىن بابىلنىڭ پادىشاھى يەھوئاكىننىڭ تاغىسى ماتتانىيانى ئۇنىڭ ئورنىدا پادىشاھ قىلىپ، ئۇنىڭ ئىسمىنى زەدەكىياغا ئۆزگەرتتى.

زەدەكىيا يەھۇدا ئۈستىدە سەلتەنەت قىلىدۇ

[18] زەدەكىيا پادىشاھ بولغاندا يىگىرمە بىر ياشتا بولۇپ، ئون بىر يىل يېرۇسالېمدا سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسى لىبناھلىق يەرەمىيانىڭ قىزى بولۇپ، ئىسمى ھامۇتال ئىدى. [19] زەدەكىيا يەھوئاكىمنىڭ بارلىق قىلغىنىدەك، پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلاتتى. [20] پەرۋەردىگارنىڭ يېرۇسالېمغا ھەم يەھۇداغا قاراتقان غەزىپى تۈپەيلىدىن، پەرۋەردىگار ئۇلارنى ئۆز ھۇزۇرىدىن ھەيدىۋەتكۈچە بولغان ئارىلىقتا، تۆۋەندىكى ئىشلار يۈز بەردى: ــ ئاۋۋال، زەدەكىيا بابىل پادىشاھىغا ئىسيان كۆتۈردى.

نېبوقەدنەسار يېرۇسالېم شەھىرىگە بۆسۈپ كىرىپ، ئۇنى ئىشغال قىلدۇ

25

[1] ئاندىن شۇنداق بولدىكى، ئۇنىڭ سەلتەنىتىنىڭ توققۇزىنچى
يىلى، ئونىنچى ئاينىڭ ئونىنچى كۈنىدە[161] بابىل پادىشاھى
نېبوقەدنەسار پۈتكۈل قوشۇنىغا يېتەكچىلىك قىلىپ يېرۇسالېمغا ھۇجۇم
قىلىشقا كەلدى؛ ھەمدە ئۇنى قورشىۋېلىپ بارگاھ قۇرۇپ، ئۇنىڭ ئەتراپىدا
قاشا-پوتەيلەرنى قۇرۇشتى. [2] شۇنىڭ بىلەن شەھەر زەدەكىيانىڭ ئون بىرىنچى
يىلىغىچە مۇھاسىرىدە تۇردى. [3] شۇ يىلى تۆتىنچى ئاينىڭ توققۇزىنچى كۈنى
شەھەردە ئېغىر قەھەتچىلىك ھەممىنى باسقان ۋە زېمىندىكىلەر ئۈچۈنمۇ
ھېچ ئاش-ئوزۇق قالمىغانىدى[162]. [4] شەھەر سېپىلى بۆسۈلدى؛ بارلىق
جەڭگىۋار لەشكەرلەر قاچماقچى بولۇپ، تۈن كېچىدە بەدەر تىكىۋېتىشتى.
ئۇلار پادىشاھنىڭ باغچىسىغا يېقىن «ئىككى سېپىل» ئارىلىقىدىكى
دەرۋازىدىن كېتىشتى (كالدىيلەر بولسا شەھەرنىڭ ھەريېنىدا تۇراتتى).
ئۇلار ئىئوردان جىلغىسىدىكى «ئاراباھ تۈزلەڭلىكى»نى بويلاپ قېچىشتى.
[5] لېكىن كالدىيلەرنىڭ قوشۇنى پادىشاھنى قوغلاپ يېرىخو تۈزلەڭلىكىدە
زەدەكىياغا يېتىشتى؛ ئۇنىڭ پۈتۈن قوشۇنى ئۇنىڭدىن تارقىلىپ كەتكەنىدى.
[6] ۋە ئۇلار پادىشاھنى تۇتۇپ، رىبلاھ شەھىرىگە، بابىل پادىشاھىنىڭ
ئالدىغا ئاپاردى؛ ئۇلار شۇ يەردە ئۇنىڭ ئۈستىگە ھۆكۈم چىقاردى. [7] بابىل
پادىشاھى زەدەكىيانىڭ ئوغۇللىرىنى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا قەتل قىلدى؛ ئاندىن
زەدەكىيانىڭ كۆزلىرىنى ئويۇۋەتتى؛ ئۇ ئۇنى مىس كىشەنلەر بىلەن باغلاپ،
بابىلغا ئېلىپ باردى.

---

161 مىلادىيەدىن ئىلگىرى 588-يىلى، 15-يانۋار ئىدى.

162 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «ئەتراپىدىكى زېمىندىكىلەر ئۈچۈنمۇ ھېچ ئاش-ئوزۇق قالمىغانىدى». بۇ تەرجىمە توغرا بولسا، «ئەتراپىدىكى زېمىندىكىلەر» شەھەر ئەتراپىدىكى زېمىندىن قېچىپ پاناھ ئىزدەپ شەھەرگە كىرگەنلەرنى كۆرسىتىدۇ.

مۇقەددەس ئىبادەتخانىنىڭ خاراب قىلىنىشى

8 ۋە بەشىنچى ئاينىڭ يەتتىنچى كۈنىدە (بۇ بابىل پادىشاھى نىبوقەدنەسارنىڭ ئون توققۇزىنچى يىلى ئىدى) بابىل پادىشاھىنىڭ خىزمەتكارى، پاسىبان بېگى نىبوزار-ئادان يېرۇسالېمغا يېتىپ كەلدى[163]. 9 ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى، پادىشاھنىڭ ئوردىسىنى ۋە شەھەردىكى بارلىق ئۆيلەرنى كۆيدۈرۈۋەتتى؛ بارلىق بەھەيۋەت ئىمارەتلەرگە ئۇ ئوت قويۇپ كۆيدۈرۈۋەتتى. 10 ۋە پاسىبان بېگى يېتەكچىلىكىدىكى كالدىيلەرنىڭ پۈتكۈل قوشۇنى يېرۇسالېمنىڭ ئەتراپىدىكى پۈتكۈل سېپىللىنى ئۆرۈۋەتتى.

11 پاسىبان بېگى نىبوزار-ئادان شەھەردە قالغان باشقا كىشىلەرنى، بابىل پادىشاھى تەرەپكە قېچىپ تەسلىم بولغانلارنى ۋە قالغان ھۈنەرۋەنلەرنى[164] ئەسىر قىلىپ ئۇلارنى ئېلىپ كەتتى. 12 لېكىن پاسىبان بېگى زېمىندىكى ئەڭ نامراتلارنىڭ بىر قىسمىنى ئۈزۈمزارلىقلارنى پەرۋىش قىلىشقا ۋە تېرىقچىلىق قىلىشقا قالدۇردى.

13 كالدىيلەر پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى مىستىن ياسالغان ئىككى تۈۋرۈكنى، داس تەگلىكلىرىنى[165] ۋە پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى مىستىن ياسالغان «دېڭىز»نى چېقىپ، بارلىق مىسلىرىنى بابىلغا ئېلىپ كەتتى. 14 ئۇلار يەنە ئىبادەتتە ئىشلىتىلىدىغان ئىدىشلار، گۈرجەك-بەلگۈرجەكلەر، لاخشىگىرلار، پىيالە-تەخسىلەر ھەم مىستىن ياسالغان بارلىق ئەسۋابلارنى ئېلىپ كەتتى؛ 15 خۇشبۇيدانلار ۋە قاچىلارنى بولسا، ئالتۇندىن ياسالغان بولسىمۇ، كۈمۈشتىن ياسالغان بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى پاسىبان بېگى ئېلىپ كەتتى[166].

163 مىلادىيەدىن ئىلگىرى 586-يىلى، 14-ئاۋغۇست ئىدى. «يەر.» 12:52نىمۇ كۆرۈڭ.

164 ياكى «قېلىپ قالغان توپ-توپ ئادەملەر».

165 «داس تەگلىكلىرى» بولسا «دېڭىز»دىن كىچىك بولغان داسلارنى كۆتۈرىدىغان تەگلىكلەرنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئايەتلەردە تىلغا ئېلىنغان جابدۇق-بىساتلارنى كۆپرەك چۈشىنىش ئۈچۈن «1پاد.» 8:7-51-ئايەتنى كۆرۈڭ.

166 بۇ ئالتۇن-كۈمۈش ۋە مىستىن ياسالغان بارلىق قاچا-قۇچىلار ۋە بارلىق ئەسۋابلار يەرەمىيا پەيغەمبەرنىڭ ئىلگىرىكى بىر بېشارىتى بويىچە، 54 يىلدىن كېيىن پارس ئىمپېراتورى قورەشنىڭ پەرمانى بىلەن يېرۇسالېمغا قايتۇرۇلدى («يەر.» 21:27-22نى كۆرۈڭ).

16 ۋە سۇلايمان پادىشاھ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى ئۈچۈن مىستىن ياساتقان ئىككى تۈۋرۈك ۋە «دېڭىز»نى، شۇنداقلا داس تەگلىكلىرىنى ئېلىپ كەتتى؛ بۇ مىس سايمانلارنىڭ ئېغىرلىقىنى ئۆلچەش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. 17 بىرىنچى تۈۋرۈكنىڭ ئېگىزلىكى ئون سەككىز گەز[(167)]، ئۇنىڭ ئۈستىدىكى تاجى بولسا مىس بولۇپ، ئېگىزلىكى ئۈچ گەز ئىدى[(168)]؛ ئۇنىڭ پۈتۈن ئايلانمىسى تور شەكلىدە ھەم ئانار نۇسخىسىدا بېزەلگەنىدى، ھەممىسى مىستىن ئىدى؛ ئىككىنچى تۈۋرۈكمۇ ئۇنىڭغا ئوخشاش بولۇپ، ئۇمۇ ئانار نۇسخىسىدا بېزەلگەنىدى.
18 پاسبان بېگى نېبۇزار-ئادان بولسا باش كاھىن سېرايا، ئورۇنباسار كاھىن زەفانىيا ۋە ئىبادەتخانىدىكى ئۈچ نەپەر ئىشىكباقارنىمۇ ئەسىرگە ئالدى. 19 ئۇ شەھەردىن لەشكەرلەرنى باشقۇرىدىغان بىر ئاغۋات ئەمەلدارنى[(169)]، شەھەردىن تاپقان ئوردا مەسلىھەتچىلىرىدىن بەشىنى، يەرلىك خەلقنى لەشكەرلىككە تىزىملىغۇچى، يەنى قوشۇننىڭ سەردارىنىڭ كاتىپىنى ۋە شەھەردىن ئاتمىش نەپەر يەرلىك كىشىنى تۇتتى. 20 پاسبان بېگى نېبۇزار-ئادان بۇلارنى بابىل پادىشاھىنىڭ ئالدىغا، رىبلاھقا ئېلىپ باردى. 21 بابىل پادىشاھى خامات زېمىنىدىكى رىبلاھدا بۇ كىشىلەرنى قىلىچلاپ ئۆلتۈرۈۋەتتى.
شۇ يول بىلەن يەھۇدا ئۆز زېمىنىدىن سۈرگۈن قىلىندى.

يەھۇدا بابىلغا سۈرگۈن قىلىندۇ

22 يەھۇدا زېمىنىدا قالغان كىشىلەرنى، يەنى بابىل پادىشاھى نېبوقادنەسار قالدۇرغان كىشىلەرنى بولسا، ئۇ ئۇلارنى ئىدارە قىلىش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ئۈستىگە شافاننىڭ نەۋرىسى، ئاھىكامنىڭ ئوغلى گەدالىيانى تەيىنلىدى. 23 دالادا قالغان يەھۇدانىڭ لەشكەر باشلىقلىرى ھەم لەشكەرلىرى بابىل پادىشاھىنىڭ شافاننىڭ نەۋرىسى، ئاھىكامنىڭ ئوغلى گەدالىيانى زېمىن ئۈستىگە ھۆكۈمرانلىق قىلىشقا

167 «گەز» ياكى «جەينەك» ــ جەينەكتىن قولنىڭ ئۇچىغىچە بولغان ئارىلىقتۇر، تەخمىنەن 40-45 سانتىمېتىر.
168 «ئېگىزلىكى ئۈچ گەز ئىدى» ــ «يەر.» 22:52دە «بەش گەز» دېيىلىدۇ. سەۋەب، بەلكىم ئۈستىدىكى پەردازلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.
169 ياكى پەقەت «بىر ئەمەلدار».

بەلگىلىگەنلىكىنى ئاشكارلاپ قالدى؛ شۇنىڭ بىلەن بۇ لەشكەر باشلىقلىرى ئادەملىرى بىلەن مىزپاھ شەھىرىگە، گەدالىيانىڭ يېنىغا كەلدى؛ باشلىقلار بولسا نەتانىيانىڭ ئوغلى ئىشمائىل، كارىئاھنىڭ ئوغلى يوھانان، نەتوفاتلىق تانخۇمەتنىڭ ئوغلى سېرايا ۋە مائاكات جەمەتىدىن بىرسىنىڭ ئوغلى جائازانىيا ئىدى. [24] گەدالىيا ئۇلار ۋە ئادەملىرىگە: «كالدىيلەرگە بېقىنىشتىن قورقماڭلار؛ زېمىندا ئولتۇراقلىشىپ بابىل پادىشاھىغا بېقىنىڭلار، شۇنداق قىلساڭلار سىلەرگە ياخشى بولىدۇ» دەپ قەسەم قىلدى. [25] ئەمدى يەتتىنچى ئايدا شۇنداق بولدىكى، شاھزادە ئەلىشامانىڭ نەۋرىسى، نەتانىيانىڭ ئوغلى ئىشمائىل ئون ئادەم ئېلىپ كېلىپ، گەدالىيانى ھەم مىزپاھدا ئۇنىڭ يېنىدا تۇرغان يەھۇدىيلار ۋە كالدىيلەرنى ئۇرۇپ ئۆلتۈردى. [26] شۇنىڭ بىلەن بارلىق خەلق، كىچىك بولسۇن، چوڭ بولسۇن، ۋە لەشكەر باشلىقلىرى ئورنىدىن تۇرۇپ مىسىرغا كىردى؛ چۈنكى ئۇلار كالدىيلەردىن قورقاتتى.

يەھوئاكىننىڭ سۈرگۈن بولۇش جەريانى

[27] ۋە شۇنداق بولدىكى، يەھۇدا پادىشاھى يەھوئاكىن سۈرگۈن بولغان ئوتتۇز يەتتىنچى يىلى ئون ئىككىنچى ئاينىڭ يىگىرمە يەتتىنچى كۈنى[(170)] مۇنۇ ئىش يۈز بەردى؛ ئەۋىل-مېروداق بابىلغا پادىشاھ بولغان بىرىنچى يىلى، يەھۇدا پادىشاھى يەھوئاكىننىڭ قەددىنى كۆتۈرۈپ، ئۇنى زىنداندىن چىقاردى؛ [28] ئۇ ئۇنىڭغا مۇلايىم سۆز قىلىپ، ئۇنىڭ ئورنىنى ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بابىلدا تۇرغان باشقا پادىشاھلارنىڭ ئورنىدىن يۇقىرى قىلدى؛ [29] شۇنىڭ بىلەن يەھوئاكىن زىنداندىكى كىيىملىرىنى سېلىۋېتىپ، ئۆمرىنىڭ قالغان ھەربىر كۈنىدە ھەردائىم پادىشاھ بىلەن بىللە ھەمداستىخان بولۇشقا مۇيەسسەر بولدى. [30] ئۇنىڭ نېسىۋىسى بولسا، بابىل پادىشاھىنىڭ ئۇنىڭغا بېغىشلىغان دائىملىق ئىلتىپاتى ئىدى؛ بۇ ئىلتىپات كۈندىلىك ئىدى، يەنى ئۇنىڭغا ئۆمرىنىڭ ھەربىر كۈنى مۇيەسسەر قىلىنغان.

---

[170] «يەر.» 31:52دە «يىگىرمە بەشىنچى كۈنى» دېيىلىدۇ. ئازاد بولۇش جەريانىدا نەچچە كۈن ئۆتسە كېرەك.

قوشۇمچە سۆز

مۆشۈ يەردە بىز پەقەت بۇ خاتىرىلەردىكى كۆپ قىزىق ۋەقەلەر ۋە شەخسىي تارىخلاردىن بىرنەچچىنى تاللاپ قىسقىچە توختىلىمىز.

سۇلايماننىڭ غەلىبىلىرى ۋە مەغلۇبىيەتلىرى

داۋۇت خۇدا ئۈچۈن بىر ئىبادەتخانا قۇرماقچى بولغاندا خۇدا ئۇنىڭغا: «سەن مەن ئۈچۈن بىر ئۆي ياسىماقچىمۇسەن؟ – ...ياق، مەن سەن ئۈچۈن ئۆي قۇرۇپ بېرىمەن... لېكىن سېنىڭ ئوغلۇڭ بولسا... مەن ئۈچۈن ئۆي قۇرىدۇ» ـ دېگەنىدى. خۇدانىڭ دېگەنلىرى تۆۋەندىكىدەك خاتىرىلەنگەن: –

«مەن ھازىر ساڭا ھەممە دۈشمەنلىرىڭدىن ئارام بېرىمەن؛ ئەمدى مەنكى پەرۋەردىگار ساڭا شۇنى دەيمەنكى، پەرۋەردىگار ساڭا بىر ئۆي قۇرۇپ بېرىدۇ» ـ دەيدۇ.

كۈنلىرىڭ توشۇپ، ئاتا-بوۋىلىرىڭ بىلەن ئۆلۈمدە ئۇخلىغىنىڭدا مەن ئۆز پۇشتىڭدىن بولغان نەسلىڭنى سېنىڭ ئورنۇڭدا تۇرغۇزۇپ، پادىشاھلىقىنى مەزمۇت قىلىمەن. مېنىڭ نامىم ئۈچۈن بىر ئۆينى ياسىغۇچى ئۇ بولىدۇ، ۋە مەن ئۇنىڭ پادىشاھلىق تەختىنى ئەبەدگىچە مۇستەھكەم قىلىمەن. مەن ئۇنىڭغا ئاتا بولىمەن، ئۇ ماڭا ئوغۇل بولىدۇ. ئەگەر ئۇ گۇناھ قىلسا ئىنسانلارنىڭ تايىقى بىلەن ۋە ئادەم باللىرىنىڭ ساۋاق-دۇمبالاشلىرى بىلەن تەربىيە بېرىمەن. ئەمما مەن سېنىڭ ئالدىڭدا ئۆرۈۋەتكەن سائۇلدىن مېھىر-شەپقىتىمنى جۇدا قىلغىنىمدەك، ئۇنىڭدىن مېھىر-شەپقىتىمنى جۇدا قىلمايمەن. شۇنىڭ بىلەن سېنىڭ ئۆيۈڭ ۋە سېنىڭ پادىشاھلىقىڭ ئالدىڭدا ھەمىشە مەزمۇت قىلىنىدۇ؛ تەختىڭ ئەبەدگىچە مەزمۇت تۇرغۇزۇلىدۇ» («2سام.» 7:11-16).

مۆشۈ يەردە خۇدا داۋۇتقا ئاساسەن «سېنىڭ ئوغلۇڭنىڭ تەختى مەڭگۈ مۇستەھكەم تۇرىدۇ... ۋە ئۇ مېنىڭ ئۆيۈمنى قۇرىدۇ» دېگەندىن كېيىن، داۋۇتنىڭ ئوغلىنىڭ گۇناھ

قىلىش مۇمكىنچىلىكى، شۇنداقلا تەربىيە جازاسى بېرىلىش كېرەكلىكى تىلغا ئېلىنىدۇ. ئەمما تەخت «ئەبەدگىچە» بولىدۇ. بۇ ۋەدە زەبۇر 72-كۈيدە قايتىلىنىدۇ. ئىسرائىلدىكى «راببىلار» (ئۇستازلار)نىڭ ھەممىسى دەۋردىن-دەۋرگىچە بۇ سۆزلەرنى، داۋۇتنىڭ سۇلايماندىن تېخىمۇ ئۇلۇغ بولىدىغان بىر ئەۋلادى، يەنى قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ دۇنياغا كېلىدۇ، دەپ چۈشەندۈرۈپ كەلگەن. ئۇلار: «مەڭگۈ تۇرىدىغان تەخت» ئۇنىڭكىدۇر، ۋە ئۇ سۇلايمان قۇرغان ئىبادەتخانىدىن تېخىمۇ ئۇلۇغ مەڭگۈ بىر ئىبادەتخانىنى قۇرغۇچى بولىدۇ، دەپ قارايتتى. بىز ئۇلارنىڭ بۇ شەرھىنى توغرا، شۇنداقلا ناسارەتلىك ئەيسادا ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى، دەپ قارايمىز.

شۇڭا بىز سۇلايماننىڭ غەلىبىلىرى ۋە ئاۋاتلىقىنى كەلگۈسىدە مەسىھنىڭ چەكسىز ئۇلۇغ غەلىبىلىرى ۋە ئاۋاتلىقىنى ئالدىنئالا كۆرسەتكەن بىر خىل بېشارەت، دەپ ئىشىنىمىز. سۇلايمان قۇرغان «خۇدانىڭ ئۆيى»مۇ دەرۋەقە مەسىھ كەلگۈسىدە قۇرىدىغان «خۇدانىڭ تىرىك ئۆيى» بولغان جامائەتنى ئالدىنئالا كۆرسىتىدۇ («مات.» 18:16، «روس.» 7:44-50، «ئەف.» 2:19-22، «1پېت.» 2:4-10نى، شۇنداقلا «ھاگاي»دىكى «قوشۇمچە سۆز»دىكى «خۇدانىڭ ئۆيى» توغرۇلۇق ئىزاھاتلارنىمۇ كۆرۈڭ).

سۇلايماننىڭ غەلىبىلىرى ۋە ئاۋاتلىقى ئاخىر بېرىپ چۈشكۈنلىشىشى بىلەن تۈگەيدۇ. شۇڭا خىلى روشەنكى، ناتان پەيغەمبەر داۋۇتقا يەتكۈزگەن بېشارەتنى (يۇقىرىدا نەقىل كەلتۈرگەن «2سام.» 7:11-16) ئەمەلگە ئاشۇرغۇچى پەقەت مەسىھدۇر. ھېچكىم ئۇمىدلىرىنى مەسىھدىن باشقا بىرسىگە باغلىمىسۇن!

سۇلايماننىڭ چۈشكۈنلەشكەنلىكى ئۈستىدە يەنە «ھېكمەت توپلىغۇچى»تىكى «قوشۇمچە سۆز»دە ۋە «كۈيلەرنىڭ كۈيى»نىڭ شەرھىدە توختالدۇق.

مۇقەددەس ئىبادەتخانا ۋە سۇلايماننىڭ ئوردىسى توغرۇلۇق نېمىشقا شۇنچە كۆپ تەپسىلاتلار بىزگە تەمىنلىنىدۇ؟

ئەگەر دېگىنىمىزدەك مەزكۇر كىتاب «نىجاتنىڭ تارىخى»نىڭ بىر قىسمى بولسا، ئاۋۋال مۇقەددەس ئىبادەتخانىدىكى شۇنچە كۆپ تەپسىلاتلار، ئاندىن سۇلايماننىڭ ئۆز ئوردىسىدىكى تەپسىلاتلارنىڭ نىجات بىلەن زادى نېمە ئالاقىسى باردۇ؟

5-7-بابلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك بۇ ئىككى ئۆينىڭ ئىنچىكە تەپسىلاتلىرىدىن تەركىب تاپقان.

كىتابنىڭ ئاخىرىدا ئۇقۇرمەن نۇرغۇن ئەمگەكلەرنىڭ نەتىجىسى بولغان بۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ۋەيران قىلىنغانلىقىنى كۆرىدۇ. ئاۋۋال ئىبادەتخانا ھەم سۇلايماننىڭ ئوردىسىنىڭ ھەيۋەتلىك پەردازلىرى ۋە قىممەتلىك بۇيۇملىرى مىسىرنىڭ پادىشاھى شىشاك پىرەۋن تەرىپىدىن بۇلاپ كېتىلىدۇ («1پاد.» 26:14). گەرچە يەھۇدانىڭ كېيىنكى پادىشاھلىرى بۇلارنىڭ كۆپ قىسمىنى ئەسلىگە كەلتۈرگەن بولسىمۇ، مۇشۇ بېزەكلەر ئۇزۇن ئۆتمەيلا سۇرىيە پادىشاھىغا پارا بېرىش ئۈچۈن قايتىدىن قىرىپ ئېلىنىۋېتىلىدۇ («2پاد.» 18:12)، ئاندىن يەنە ئىسرائىل پادىشاھى يوئاش تەرىپىدىن بۇلاپ كېتىلىدۇ («2پاد.» 14:14). كېيىن يەنە ئىككى قېتىم ئاشۇرىيە پادىشاھىغا پارا بېرىش ئۈچۈن قىرىلىدۇ (8:16، 16:18). ئاخىر بېرىپ بابىل پادىشاھى كېلىپ ئۇلارنى قايتىدىن يالىڭاچلايدۇ («2پاد.» 13:24)؛ ئاندىن خۇدا بابىل پادىشاھىنى يەھۇدانىڭ ئۆزىگە ھەم ئىنسانغا بولغان ۋاپاسىزلىقىنى جازالاش قورالى قىلىپ، ئۇنىڭ ۋاستىسى ئارقىلىق يېرۇسالېمنىڭ كۆپ قىسمىنى، جۈملىدىن ئىبادەتخانىنى كۆيدۈرۈۋېتىدۇ («2پاد.» 8:25-18).

بۇ توغرۇلۇق «تولۇق چۈشەنچىگە ئىگىمىز» دېيەلمەيمىز، ئەمما پىكرىمىزنى ئوتتۇرىغا قويىمىز. بىزنىڭچە، بۇ تەپسىلاتلار ئىسرائىل ۋە يەھۇدىيەگە چۈشۈرۈلگەن كۈلپەت-پاجىئەنى تەكىتلەش، شۇنداقلا تېخىمۇ روشەن قىلىش ئۈچۈن كۆرسىتىلىدۇ. خۇدانىڭ نەزىرىدە بىنالار ياكى چىرايلىق بۇيۇملارنىڭ قانچە قىممەتلىك بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئىنسانلار ھامان ئۇلارنىڭ ھەرقاندىقىدىن كۆپ قىممەتلىكتۇر، ئەلۋەتتە. شۇڭا بۇ ئىككى بىنانىڭ چىرايلىق بېزەك-بۇيۇملىرىنىڭ يوقىتىلىشى بىرخىل تەمسىلدۇر، دەپ قارايمىز. قانچىلىك ئەقىل-پاراسەت، قانچىلىك سەدىقە-تۆھپىلەر، قانچىلىك ۋاقىت ۋە ئەجىر-ئەمگەك خۇدانىڭ ئىبادەتخانىسى ۋە سۇلايماننىڭ ئوردىسىغا سىڭدۈرۈلگەن-ھە! يەتتە يىل قوشۇلغان ئون ئۈچ يىل ۋاقىت سەرىپ قىلىنىپ ياسالغان بۇ ئىمارەتلەر نەتىجىدە قانداق بولدى؟! شۇنىڭغا ئوخشاش، خۇدا ئىسرائىل خەلقىنى تەربىيە كۆرگەن، ماڭا گۇۋاھلىق بېرىدىغان، دانالىقىنى كۆرسىتىدىغان بىر خەلق بولسۇن دەپ، ئۇلارغا قانچىلىك ئەجىر سىڭدۈرگەندۇ؟ — لېكىن ئاخىر بېرىپ ھەممىسى ئۇلارنىڭ ئەخمەقلىقى بىلەن ئۇچۇرۇلۇپ كەتكەندى.

ھەم يەنە شۇنىڭغا ئوخشاش، خۇدانىڭ قانچىلىك مۇھەببىتى، قانچىلىك دانالىقى ۋە غەمخورلۇقى ھەربىر ئىنسان بالىسىنى يارىتىش ئۈچۈن سىڭدۈرۈلگەندۇ؟ («زەبۇر» 1:139-18نى كۆرۈڭ). مۇشۇنداق بىباھا دەسمايىنى ئەتىۋارلايمىزمۇ؟ ياكى بىزنىڭ ياراتقۇچىمىزغا قۇلاق سالماسلىقىمىز تۈپەيلىدىن بۇلارنىڭ ھەممىسىمۇ پاجىئەلىك ھالدا پۈتۈنلەي ئىسراپ بولۇپ يوققا چىقامدۇ؟

خۇدانىڭ ئىسرائىل بىلەن تۈزگەن ئەھدىسى ـ «خۇدانىڭ جازا-تەربىيىسىنىڭ بەش باسقۇچى»

خۇدا ئىسرائىل بىلەن تۈزگەن ئەھدىدىكى «جازا-تەربىيىنىڭ بەش باسقۇچى»نىڭ تەپسىلاتلىرى مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق بېرىلگەن، «لاۋ.» 14:26-26 ۋە «قان.» 28-بابتا تېپىلىدۇ).

قىسقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، خۇدا ئىسرائىلغا، ئۆزۈمگە ئىتائەتمەن بولساڭلار، سىلەرگە مېھىر-شەپقەت كۆرسەتكۈچى ۋە قوغدىغۇچى بولىمەن، دەپ كۆپ يەرلەردە ئېنىق ۋەدە قىلغان. بىراق ئۇلار ئەكسىچە ئىتائەتمەن بولمىغان بولسا، ئۇنىڭ جازا-تەربىيىسى تەدرىجىي بېشىغا چۈشىدۇ. بۇ جازا-تەربىيىنىڭ بەش باسقۇچىنى تۆۋەندىكىدەك يىغىنچاقلاشقا بولىدۇ. ئىتائەتسىزلىكى ئېغىرلاشقانسېرى جازا-تەربىيىمۇ ئېغىرلىشىپ بارىدۇ: ـ

(1) ۋابا-قىزىتمىنىڭ چۈشۈشى، دۈشمەنلەرنىڭ «ئىشىك ئالدىدا» تۇرۇشى، دۈشمەنلەر ئالدىدا ئاسانلا مەغلۇپ بولۇشى («لاۋ.» 14:26-17).

(2) يامغۇر ئاز، ھوسۇلنىڭ ناچار بولۇشى («لاۋ.» 18:26-20).

(3) ياۋايى يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ كۆپىيىشى، ئۇلارنىڭ ئىنسانلارغا ۋە ماللارغا ھۇجۇم قىلىشى (بۇنىڭ كۆچمە مەنىسى بەلكىم دۆلەت ئىچىدىكى مۇقىمسىزلىق، تەرتىپسىزلىك ۋە قانۇنسىزلىقنىمۇ كۆرسىتىدۇ) («لاۋ.» 21:26-24).

(4) شەھەرلەرنىڭ مۇھاسىرىگە ئېلىنىشى، قەھەتچىلىك، ئۇلارنىڭ دۈشمەنلەر ۋە ياقا يۇرتلۇقلارنىڭ ئالدىدا بويسۇندۇرۇلۇشى ۋە شۇلارنىڭ قاتتىق باشقۇرۇش تۈزۈمى ئاستىدا ياشىشى («لاۋ.» 25:26-27).

(5) دۈشمەنلەرنىڭ ئۆچ ئېلىشى، قايتىدىن شەھەرلەرنى قورشىۋېلىشى، شەھەرلەر

ۋە يەر-زېمىنىنىڭ ۋەيران بولۇشى، سۈرگۈن بولۇشى، سۈرگۈن بولغىنىدا ۋەھىمە ئاستىدا ياشىشى («لاۋ.» 26:27-39).

«پادىشاھلار»دىكى خاتىرىلەردىن ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئۆزى ئىسرائىلغا ۋە يەھۇداغا بۇ تەدرىجىي جازالار ئارقىلىق كۆرسىتىلگەن ئاگاھ-بېشارەتلەرنى بايقىيالايدۇ. ئوقۇرمەن يەنە بەلكىم بۇ ئاگاھ-بېشارەتلەرنىڭ پەيغەمبەرلەرنىڭ سۆزلىرى بىلەن ھەردائىم تەكىتلەنگەنلىكىنى كۆرۈشى مۇمكىن. لېكىن ئاخىر بېرىپ ھەممىسى بىكار بولىدۇ. «پادىشاھلار» دېگەن تارىخ مۇشۇ «جازا-تەربىيىنىڭ بەشىنچى باسقۇچى»، يەنى پۈتكۈل خەلقنىڭ سۈرگۈن بولۇشى بىلەن ئاخىرلىشىدۇ.

خۇدانىڭ پادىشاھلىقتا بولغان مۇددىئا-مەقسەتلىرى؛ پادىشاھلىقنىڭ كەمچىلىكلىرى

مۇشۇ يەردە بىز يەنە «سامۇئىل»دىكى «قوشۇمچە سۆز»دىن تۆۋەندىكى سۆزلەرنى ئالىمىز: —

«ياقۇپ پەيغەمبەر ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدا ئوغۇللىرىغا خۇدا ئىسرائىلغا يەھۇدا قەبىلىسى ئىچىدىن پادىشاھ بېكىتىپ تىكلەيدۇ، ھەمدە ئۇنىڭ پادىشاھلىقى مەسىھ بىلەن ئاخىرلىشىدۇ، دەپ بېشارەت بېرىدۇ: —

«شاھانە ھاسا يەھۇدادىن كېتىپ قالمايدۇ،
يەھۇدانىڭ پۇشتىدىن قانۇن چىقارغۇچى ئۆكسۈمەيدۇ،
تاكى شۇ ھوقۇق ئىگىسى كەلگۈچە كۈتىدۇ؛
كەلگەندە، جاھان خەلقلىرى ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىدۇ»
(«يار.» 49:10).

تەۋراتتىكى «قانۇن شەرھى» دېگەن كىتابتا مۇسا پەيغەمبەرمۇ شۇنىڭغا بېشارەت قىلىدۇكى، ئىسرائىلنىڭ كەلگۈسىدە چوقۇم بىر پادىشاھى بولىدۇ (17-باب، 14-20-ئايەت) ۋە پادىشاھ يەھۇدادىن چىقىدۇ (7:33). ئەمدى ئىسرائىل پادىشاھ تەلەپ قىلغاندا خۇدا نارازىلىقىنى بىلدۈرگەن تۇرسا، ئۇنداقتا ئۇنىڭ پادىشاھلىق توغرىسىدىكى ئەسلىي ۋەدىلىرىنىڭ نېمە مەقسىتى بار ئىدى؟».

خۇدا «باتۇر ھاكىملار»نىڭ دەۋرىدە پەيغەمبەر-ھاكىملار ئارقىلىق ئىسرائىلغا

«ئارقىدا تۇرۇپ ۋاستىلىك يېتەكچىلىك» قىلغانىدى. شۇنداق يېتەكچىلىكى ئاستىدا ئۇنىڭ ئۇلار بىلەن تۈزگەن ئەھدىسى بويىچە پەقەت ئۇلار ئۆزىگە ئىتائەتمەن بولسىلا، ئۇ ئۇلارغا يېتەكچى، قوغدىغۇچى ۋە دائىم بەرىكەتلىگۈچى بولۇشقا كاپالەت بەرگەنىدى. ئەمدى ئۇ ئۇلارنىڭ ئۆزىنىڭ شۇنداق يېتەكچىلىكىگە ئىشەنمەيدىغانلىقىنى ئالدىنئالا ئوبدان بىلگەچكە، ئەسلىدىلا ئۇلارغا بىر پادىشاھ تەيىنلەشنى ئىرادە قىلغانىدى، دەپ ئىشىنىمىز. بىراق ئىسرائىل ھەتتا ئۇنىڭ شۇ پىلانىدا بېكىتىلگەن ۋاقىتنى كۈتمەيلا، ئۇنىڭغا تېخىمۇ ئىشەنمىگەن ھالدا ئالدىراپ «پادىشاھ بەرگەيسەن!» دەپ تەلەپ قىلدى. «1سام.» 8:4-8دە مۇنداق خاتىرە بار: ــ

«ئۇ ۋاقىتتا ئىسرائىلنىڭ ھەممە ئاقساقاللىرى راماھدا جەم بولۇپ سامۇئىلنىڭ قېشىغا كېلىپ ئۇنىڭغا: ــ مانا سەن قېرىدىڭ، ئوغۇللىرىڭ بولسا سېنىڭ يوللىرىڭدا يۈرمەيدۇ. باشقا ئەللەردە بولغاندەك ئۈستىمىزگە ھۆكۈم سۈرىدىغان بىر پادىشاھ بېكىتكىن، دېدى.

ئۇلارنىڭ «ئۈستىمىزگە ھۆكۈم سۈرىدىغان بىر پادىشاھ بېكىتكىن» دېگىنى سامۇئىلنىڭ كۆڭلىگە ئېغىر كەلدى. سامۇئىل پەرۋەردىگارغا دۇئا قىلىشۇدى، پەرۋەردىگار سامۇئىلغا: ــ خەلق ساڭا ھەرنېمە ئېيتسا ئۇلارغا قۇلاق سالغىن؛ چۈنكى ئۇلار سېنى ئەمەس، بەلكى ئۈستىمىزگە پادىشاھ بولمىسۇن دەپ مېنى تاشلىدى. مەن ئۇلارنى مىسىردىن چىقارغان كۈندىن تارتىپ بۈگۈنكى كۈنگىچە ئۇلار شۇنداق ئىشلارنى قىلىپ، مېنى تاشلاپ باشقا ئىلاھلارغا ئىبادەت قىلىپ كەلگەن. ئەمدى ئۇلار ساڭا ھەم شۇنداق قىلىدۇ».

بىر قېتىم ئەيسا مەسىھ خۇدانىڭ خەلقى ئارىسىدا تالاق بەرمەسلىك كېرەك، دەپ تەلىم بەرگەندە، پەرىسىيلەر ئۇنىڭغا مۇنداق بىر سوئالنى قويىدۇ: ــ

«ئۇنداقتا، مۇسا پەيغەمبەر نېمە ئۈچۈن تەۋرات قانۇنىدا ئەر كىشى ئۆز ئايالىغا تالاق خېتىنى بەرسىلا ئاندىن ئۇنى قويۇۋېتىشكە بولىدۇ، دەپ بۇيرۇغان؟»

ئۇ ئۇلارغا مۇنداق جاۋاب بەردى: ــ

«تاش يۈرەكلىكىڭلاردىن مۇسا پەيغەمبەر ئاياللىرىڭلارنى تالاق قىلىشقا رۇخسەت قىلغان؛ لېكىن ئالەمنىڭ باشلىنىشىدا بۇنداق ئەمەس ئىدى» («مات.» 7:19-8).

بىز مۇشۇ يەردە ئوخشاش يولدا «نېمىشقا خۇدا ئەسلى شۇنداق قىلىشنى خالىمىسا، سامۇئىل ئارقىلىق ئىسرائىلغا پادىشاھ تەيىنلىدى؟» دەپ سورىغان بولساق، ئۇ بەلكىم ئوخشاشلا «تاش يۈرەكلىكىڭلار تۈپەيلىدىن سامۇئىل پەيغەمبەر سىلەرگە بىر پادىشاھ تەيىنلىدى» دەپ جاۋاب بېرىشى مۇمكىن بولاتتى.

بىز ھېچقاچان «مانا، بۇ ئىشلارنى تولۇق چۈشىنىمىز» دېيەلمەيمىز. لېكىن بىزدە شۇنىڭغا قىلچە گۇمان يوقكى، خۇدانىڭ تۈپ مەقسەت-پىلانى ئاخىرىدا ئۇلارغا بىردىنبىر ھەقىقىي پادىشاھنى، يەنى ئۆز سۆز-كالامى بولغان ئەيسا مەسىھنى پادىشاھ سۈپىتىدە تەيىنلەشتىن ئىبارەت ئىدى. ۋە گاھى ۋاقىتلاردا خۇدا بەزى پادىشاھلاردا كەلگۈسىدىكى ھەقىقىي مەڭگۈ پادىشاھنى كۆرسىتىدىغان «بېشارەتلىك تارىخ» ياكى «بېشارەتلىك قىياپەتلەر»نى بىزگە قالدۇرغان. مەسىلەن داۋۇت:—

(1) بەيت-لەھەمدە تۇغۇلدى.

(2) كەمبەغەل، ئورنى تۆۋەن ئائىلىدە چوڭ بولدى.

(3) ئۇ پادىچى ئىدى.

(4) ئۇ پەيغەمبەر ئىدى.

(5) گەرچە ئۇ «پادىشاھ» دەپ مەسىھ قىلىنغان بولسىمۇ، ئۇ ئۆز خەلقى، جۈملىدىن ھۆكۈمدار تەرىپىدىن چەتكە قېقىلدى. لېكىن چەتكە قېقىلغان ۋاقىتلاردا خۇدا ئۇنىڭغا كۆپ «مۇخلىسلار»نى بەرگەن. شۇ چاغدىمۇ ئۇ «يات ئەللەر» تەرىپىدىن ئىززەت-ھۆرمەتكە سازاۋەر بولدى.

(6) ئازاب-ئوقۇبەتلەر ئارقىلىق ئاندىن ئۆز خەلقىنىڭ مەغلۇبىيەتلىرى بىلەن ئۇ «پادىشاھ»، «ئىسرائىلنىڭ يادا باققۇچىسى» دەپ ئېتىراپ قىلىنغان، شان-شەرەپكە ئېرىشكەن.

سۇلايمان دانالىقىدا ۋە راۋاج تاپقىنىدا ۋە ھەزەكىيا پادىشاھ ئىمان-ئېتىقادى ئارقىلىق ئىسرائىلنىڭ دۈشمىنى ئاسۇرىيەنىڭ ئۈستىدىن غەلىبە قازانغىنىدىمۇ بىزگە مەسىھنى كۆرسىتىدىغان «بېشارەتلىك ئوبراز»لارنى قالدۇرغان. ئوقۇرمەن خاتىرىلەرنى ئوقۇغاندا ئۆزى باشقا شۇنداق ئوبرازلارنى كۆرەلەيدۇ، دەپ ئىشىنىمىز.

يولدىن يانغان پەيغەمبەر («1پاد.» 13-باب)

خۇدانىڭ مۇنداق نامسىز خىزمەتكارىغا تاپشۇرغان سىرلىق ئەمرىگە بەلكىم ھەيران قىلىشمىز مۇمكىن: ــ «چۈنكى پەرۋەردىگار ئۆز سۆزىنى يەتكۈزۈپ ماڭا بۇيرۇپ: سەن يا نان يېمە يا سۇ ئىچمە، بارغان يولۇڭ بىلەن قايتىپ كەلمە، ــ دېگەن، دېدى».

ئەمرنىڭ بىرىنچى قىسمىنى روسۇل پاۋلۇسنىڭ سۆزلىرى ئارقىلىق چۈشىنىشىمىز بەلكى توغرىدۇر: ــ «ئېتىقادسىزلار بىلەن بىر بويۇنتۇرۇقتا چېتىلىپ تەڭسىزلىكتە بولماڭلار؛ چۈنكى ھەققانىيلىق ۋە قەبىھلىك ئوتتۇرىسىدا قانداقمۇ ئورتاقلىق بولسۇن؟ يورۇقلۇقنىڭ قاراڭغۇلۇق بىلەن قانداق ھەمراھلىقى بولسۇن؟» («2كور.» 14:6). بەيت-ئەلدە نېمە يورۇقلۇق بولاتتى؟ ــ چۈنكى خۇدا نېمىشقا ئۇلارنىڭ بۇتپەرەسلىكىنىڭ ئۇستىگە ئۆز ھەكۈمىنى جاكارلاشقا باشقا بىر يۇرتتىكى ئادەمنى ئەۋەتىشى كېرەك؟

ئەمرنىڭ ئىككىنچى قىسمى سىرلىقراقتۇر ــ «بارغان يولۇڭ بىلەن قايتىپ كەلمە» دېگەننىڭ نېمە ئەھمىيىتى بار؟ مۇشۇ سوئالغا تولۇق جاۋاب بېرەمىز دېيەلمەيمىز؛ پەقەت شۇنى بايقايمىزكى، ئىسرائىلنىڭ «چۆل-باياۋاندا كېزىش» ۋاقتلىرىدا خۇدا ئۇلارنى يېتەكلىگىنىدە بىر قېتىممۇ كەينىگە ماڭدۇرغىنى يوق. ۋە بىز بولساق «مۇقەددەس روھتا مېڭىش»ىمىزدا (مەسىلەن «گال.» 16:5) روھىي جەھەتتىن ھېچقاچان «كەلگەن يول بىلەن يېنىپ ماڭغىنىمىز» يوق. چۈنكى خۇدانىڭ يوللىرىدا ھەربىر ئىش ھەردائىم يېپيېڭىدۇر («2كور.» 17:5نى كۆرۈڭ). ھېچ بولمىغاندا، خۇدا بىزگە نېمە كۆرسەتمە تاپشۇرسا چۈشەنسەكمۇ، چۈشەنمىسەكمۇ ئادا قىلىشىمىز لازىم.

بەيت-ئەلدىكى «قېرى پەيغەمبەر» ھېلىقى نامسىز پەيغەمبەرنى چاقىرىپ: «مەن ھەم سەندەك بىر پەيغەمبەردۇرمەن؛ ۋە بىر پەرىشتە پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىنى ماڭا يەتكۈزۈپ: ــ ئۇنىڭغا نان يېگۈرۈپ، سۇ ئىچكۈزگىلى ئۆزۈڭ بىلەن ئۆيۈڭگە ياندۇرۇپ كەل، دېدى» دەپ ئۇنىڭغا يالغان گەپ قىلغىنى خۇدانىڭ ئادىمىنىڭ گۇمانىنى دەرھال قوزغىشى كېرەك ئىدى. بەيت-ئەلدە تۇرغان بۇ «قېرى پەيغەمبەر»نىڭ روھىي ئەھۋالى قانداق ئىدى؟ نېمىشقا ئۇ

بەيت-ئەلدە شۇنچە ئۇزۇن تۇرۇپمۇ شۇ يەردىكى بۇتپەرەسلىك توغرۇلۇق ھېچقانداق ئەيىبلىك بېشارەت يەتكۈزمىگەندۇ؟! ئۇنداق ئادەمگە ئىشىنىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ خۇدانىڭ ئەمرلىرى بىر-بىرىگە زىت بولامدۇ؟

ئەمدى ئۇ نېمىشقا ئۇنىڭ بىلەن قايتىپ كەتتى؟ يالغۇزلۇقتىنمۇ؟ بىرسى ئۇنى ھەقىقىي پەيغەمبەر دەپ بىلىپ ھۆرمىتىنى قىلغىنى ئۈچۈنمۇ؟ ياكى پەقەت ئاچلىق ياكى ئۇسسۇزلۇقتىنمۇ؟ (ئۇ شۇ كۈنى بەلكىم ئاز دېگەندە 25 كىلومېتىر يول ماڭغانىدى).

ئۇ شۇ «قېرى پەيغەمبەر» بىلەن قايتقاندا ئۆزىگە تاپشۇرۇلغان ئەمرنىڭ ئىككى قىسمىغا خىلاپلىق قىلدى. ئۇ ھەم «يەپ-ئىچتى» ھەم «كەلگەن يول بىلەن قايتتى».

بۇ «قېرى پەيغەمبەر»گە نېمە تۈرتكە بولغانلىقى ئۈستىدە توختىلىشنىڭ ئانچە ھاجىتى يوق. بۇ تۈرتكىلەرنىڭ نېمە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئۇلار ھەسەتخورلۇق ۋە قايغۇ-ھەسرەتنى (نېمىشقا خۇدا بۇ بېشارەتنى يەتكۈزۈشكە مېنى ئىشلەتمىگەن، دېگەندەك) ئۆز ئىچىگە ئالغان بولسا كېرەك. ۋە ئاخىر بېرىپ خۇدا دەرۋەقە ئۇنى ئىشلىتىدۇ ــ ئۇنىڭ بېشارىتى ئۆزىنى ۋە مېھمىنىنى ئۇياتتا قالدۇرىدۇ.

بۇ ئىشلاردا بىزگە نىسبەتەن ئاددىي لېكىن ئېغىر ساۋاقلار باردۇر: ــ

(1) خۇدانىڭ يوللىرىدا ياكى ئەمرلىرىدە ھېچقانداق زىتلىق بولمايدۇ ۋە ھېچقاچان بولمايدۇ. ئۇ ھەردائىم ھەر ئەھۋالدا ئوخشاش؛ ئۇنىڭ يوللىرى ھەردائىم بىرخىلدۇر. ئۇنىڭ ئالللىقاچان روشەن ئايان قىلغان ۋەھىيلىرىگە ماسلاشمايدىغان ھەرقانداق «بېشارەت»، تەلىم ياكى مۇزاكىرىنى دەرھال چەتكە قېقىش كېرەك. ھەممىدىن ئۈستۈن تۇرىدىغان ۋەھىيى بولسا مۇقەددەس يازمىلار، ئەلۋەتتە.

(2) خۇدا بىزگە مەلۇم بېشارەت ياكى شەخسىي ۋەزىپىنى ئايان قىلغان بولسا (مۇشۇ نامسىز بەندىگە ئايان قىلغاندەك)، بىرىنچىدىن بۇ بېشارەت ئۇنىڭدىن كەلگەنلىكىنى جەزملەشتۈرۈشىمىز زۆرۈر (مۇقەددەس يازمىلارنىڭ يورۇقلۇقى بىلەن سۈرۈشتۈرۈپ)؛ ئىككىنچى، جەزملەشتۈرگەندىن كېيىن ئۇنى ئادا قىلغۇچە ھەرقانداق ئادەم ياكى ھەرقانداق ئىش سەۋەبىدىن ئۇنى قولدىن بېرىپ قويماسلىقىمىز، ئۇنىڭدىن ئوڭغىمۇ، سولغىمۇ قىيىپ كەتمەسلىكىمىز كېرەك.

بۇ ۋەقە توغرۇلۇق بەلكىم يەنە ئاخىرقى بىر سوئال بولۇشى مۇمكىن. پەقەت بىر ۋاخلىق تاماق ئۈچۈنلا، خۇدانىڭ جازاسى نېمىشقا شۇنچە ئېغىر بولىدۇ؟ شۈبھىسىزكى،

جاۋاب خۇدا بىزگە ئېغىر مەسئۇلىيەتنى، مەسىلەن، شۇ يەردىكىدەك ئۆز سۆز-كالامىنى مەلۇم بىر پادىشاھقا ۋە شۇنداقلا پۈتكۈل بىر ئەلگە يەتكۈزۈشنى تاپشۇرغان بولسا، لېكىن خەۋەرچىنىڭ ئۆزىنىڭ ئەمرىنى ئاڭلىمىغان بىرەر يېرى بولسا، ئۇ كۆپ ۋاقىتلاردا ئۇنى روشەن جازالىمىسا بولمايدۇ. شۇنداق قىلمىسا، ئۇ يەتكۈزگەن خەۋەر ئاڭلىغۇچىلارنىڭ نەزىرىدە سۇسلاشقان بولىدۇ.

ئىلياس پەيغەمبەرنىڭ ھورەب تېغىغا بولغان سەپىرى («1پاد.» 19-باب)

ئىلياس پەيغەمبەر نېمىشقا ھورەب تېغىغا («خۇدانىڭ تېغى»)غا ئۇزۇن سەپەر قىلدى؟ شۇ يەردە يۈز بەرگەن ئىشلارنى قانداق چۈشەندۈرەلەيمىز؟

بۇنى چۈشىنىش ئۈچۈن ئىلياس پەيغەمبەرنىڭ ھورەب تېغىغا قىلغان سەپىرىدىن بۇرۇنقى ئىشلارنى ئەسلەپ ئۆتەيلى. ئىلياس پەيغەمبەر ئىسرائىلنى تولۇغا ئويغىتىۋېتىلسۇن دەپ، ئىمان-ئىشەنچلىك دۇئا قىلىشى بىلەن خۇدا ئۈچ يېرىم يىل ئاسماننى يامغۇر بېرىشتىن توختىتىپ قويغانىدى. ئاندىن خۇدانىڭ ئوتى ئاسماندىن چۈشكەندە، خەلق كۆرۈنۈشتە توۋا قىلىپ بائال (ئۇلار ئەسلى چوقۇنغان بۇت)نىڭ «پەيغەمبەر»لىرىنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ (18-باب). ئەمما خانىش يىزەبەل يەنە ئىلياسقا، سېنىڭ كاللاڭنى ئالىمسام، دەپ خەۋەر ئەۋەتىپ تەھدىت سالىدۇ. شۈبھىسىزكى، ئىلياس ئاھاب پادىشاھ توۋا قىلغاندۇ، دەپ ئويلىغان ياكى ھېچ بولمىغاندا، خەلق يىزەبەلنىڭ مۇشۇنداق تەھدىتكە قارشىلىق كۆرسىتىپ، ئۇنىڭغا يول قويماس، دەپ ئۈمىد قىلاتتى. خۇدانىڭ كۈچ-قۇدرىتى شۇنچە روشەن ئايان قىلىنغان تۇرۇقلۇق، خەلق قانداقمۇ يەنىلا شۇنچە پاسسىپ، يەنىلا شۇنچە نومۇسسىز قورقۇنچاق بولىدۇ؟ ئۇنى دەھشەتلىك بىرخىل يالغۇزلۇق بېسىۋالدى. ئۇ زادى نېمە دەپ بۇ خەلق ئۈچۈن جاپا تارتىپ، نەچچە يىل دۇئا-تىلاۋەت قىلىپ كەلگەن؟ ئۇ خەلقنى توۋاغا كەلتۈرۈشكە داۋاملىق ئىنتىلسە نېمە پايدا؟!

ئۇنىڭ كۈچلۈك ئىرادىسى سۇندۇرۇلدى. گەرچە ئۇ ئەسلىدە نەچچە يىل يىزەبەل خانىش ئالغا سۈرۈۋاتقان بۇتپەرەسلىككە قورقماي ئىمان-ئىشەنچى بىلەن قارشىلىق كۆرسەتەن بولسىمۇ، ئۇ ھازىر زور ئاچچىق روھىي ئازابتا بولۇپ، ئۇنىڭدىن ئۆزىنى

قاچۇردى. ئۇنىڭ سەپىرىنىڭ مەنزىلى ھورەب، يەنى سىناي تېغى ئىدى (8-7:19). شۇ يەردە خۇدا مۇسا پەيغەمبەرگە ئايان بولۇپ ئۇنىڭغا تەۋرات قانۇنىنى تاپشۇرۇپ ئىسرائىل بىلەن ئەھدىسىنى تۈزگەنىدى. ئىلياسنىڭ مەقسەتلىرى توغرۇلۇق پەقەت پەرەز قىلالايمىز؛ لېكىن خۇدانىڭ ئۇنىڭ بۇ ئۆزۈن سەپىرىگە يول قويغانلىقىنى، شۇنداقلا سەپەر ئۈچۈن مۆجىزە بىلەن ئۇنى قۇۋۋەتلەندۈرگەنلىكىنى كۆرىمىز (8:19). ئەمدى پىكرىمىز شۇكى، ئىلياسنىڭ تۈپ مەقسەتلىرى ئىسرائىلنىڭ خۇدانىڭ خەلقى بولۇشقا «تۇغۇلغان» جايغا، يەنى خۇدا مۇسا ئارقىلىق ئەسلىدە ئۇلار بىلەن ئەھدە تۈزۈپ ئۇلارنى «مېنىڭ خەلقىم» دەپ بېكىتكەن جايغا قايتماقچى ئىدى. ئۇ تولىمۇ تەڭلىكتە، خۇدادىن ئۆز خەلقىنىڭ چۈشكۈنلەشكەنلىكى توغرۇلۇق «خەلقىڭنىڭ بۇ نەچچە يۈز يىللىق تارىخىنىڭ زادى نېمە مېۋىسى بار؟» دەپ سورىماقچى بولىدۇ. «بۇ خەلقىنىڭ قەبىھلىكىگە قارا! مۇددىئا-مەقسەتلىرىڭ مەغلۇپ بولمىدىمۇ؟ ھەممىمىز ئۈمىد قىلىپ كەلگەن شەرەپلىك مەنزىل قېنى؟ سەن: — «ھاياتىم بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، پۈتكۈل يەر يۈزى مېنىڭ شان-شەرىپىم بىلەن قاپلىنىدۇ!» دەپ ۋەدە قىلغانىدىڭغۇ! («چۆل.» 21:14). قېنى، بۇ شان-شەرەپ قەيەردە؟!...».

ئىلياسنىڭ پەيغەمبەرلىك خىزمىتىدىكى تۈرتكىلىرىنى ئۇنىڭ خۇدانىڭ سوئالىغا بولغان جاۋابىدا كۆرىمىز (14-ئايەت): «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان خۇدا پەرۋەردىگار ئۈچۈن زور ئوتلۇق مۇھەببەت بىلەن ھەسەت قىلدىم. چۈنكى ئىسرائىللار سېنىڭ ئەھدەڭنى تاشلاپ قۇربانگاھلىرىڭنى يىقىتىپ، سېنىڭ پەيغەمبەرلىرىڭنى قىلىچ بىلەن ئۆلتۈردى. مەن، يالغۇز مەنلا قالدىم ۋە ئۇلار مېنىڭ جېنىمنى ئالغىلى قەستلەۋاتىدۇ». بىر ئىنساننىڭ خۇدا ئۈچۈن قىزغىن بولۇشى ئۇلۇغ ئىشتۇر. بۇنىڭدا ئوتلۇق مۇھەببەت ھەم بىرخىل ھەسەت بار — دېمەك، ئىنسانلارنىڭ خۇدادىن باشقا ئىلاھلارغا ئىبادەت قىلىشىغا چىدىماي، شەن-شەرەپنى ئۇنىڭدىن باشقا ھەرقانداق شەخسكە بېرىشكە بولغان كۆرەلمەسلىكتۇر. خۇدا ئۆزىنىڭ جامائىتىگە شۇنداق بىر روھتا بولغان ئادەملەرنى بەرگەي! شۇنداق تۈرتكىلەر ئادەمنى كۆيدۈرىدۇ: — «سېنىڭ ئۆيۈڭگە بولغان ئوتلۇق مۇھەببىتىم ئۆزۈمنى چۇلغىۋالدى» («يۇھ.» 17:2). لېكىن خۇدانىڭ شان-شەرىپى ئۈچۈن كۆيگەن كىشى باشقىلارغا نىسبەتەن كۆپرەك سىناقلارغا ئۇچرىشى مۇمكىن — ئۇنىڭ قىزغىنلىقى پەقەت ئۆز

ئىشنى بىلگەن كىشى بىلەن سىلىشتۇرغاندا ئۆزىگە كۆپرەك سوئاللارنى قويۇشقا ھەيدەيدۇ. پەقەت ئۇ خۇدانىڭ دانالىقى ھەم ئىشەنچلىكىگە مۇتلەق ئىشەنمىسە، بەلكىم ئۆزىنى شۈبھە ۋە تەشۋىشكە چۆكتۈرۈپ قويۇشى مۇمكىن. ئىلىياس پەيغەمبەر ۋە چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيانىڭ نۇرغۇن ئوخشايدىغان يەرلىرىنىڭ بولۇشى ئەجەب ئىشتۇر. ئىككىسىنىڭ ئاخىردا شۈبھىگە چۆمۈپ كېتىشى بۇ ئوخشاش يەرلىرىدىن بىرىدۇر («مات.» 10:17-13، «لۇقا» 17:1، «مال.» 5:4، 6نى كۆرۈڭ).

ئەمەلىيەتتە ئىلىياس ئۆزىدىن بۇيان ھېرىپ-چارچىغىنىدىن پەرۋەردىگارغا (14-ئايەتتە) سەممىي جاۋاب بەرمەيدۇ «مەن، يالغۇز مەنلا قالدىم ۋە ئۇلار مېنىڭ جېنىمنى ئالغىلى قەستلەۋاتىدۇ». ئەمەلىيەتتە ئىلىياسنىڭ ئاز دېگەندىمۇ خۇداغا سادىق بولغان يەنە يۈز بىر كىشى توغرۇلۇق خەۋىرى بار ئىدى («1پاد.» 4:17نى كۆرۈڭ — شۇ يەردە ئوبادىيا پەرۋەردىگارنىڭ پەيغەمبەرلىرىدىن يۈزنى ئېلىپ پادىشاھدىن يوشۇرۇپ قويغانلىقى تىلغا ئېلىنىدۇ (بۇ يۈز پەيغەمبەر ئۆزىگە ئوخشاش جاسارەتلىك بىلەن خۇدانىڭ خەۋىرىنى جاكارلىغان بولمىسىمۇ، ئۇلار بائال دېگەن بۇتقا چوقۇنۇپ تىزلانمىغانلار ئىدى). خۇدا بىرئازدىن كېيىن ئىلىياسنىڭ خاتا كۆزقارىشىنى تېخىمۇ تۈزۈتۈپ قويىدۇ.

بىز بىرىنچىدىن بايقايمىزكى، ئىلىياس ھورەبكە يەتكەندە «غارغا كىردى». «غار» ئىبرانىي تىلىدا «ئاشۇ غار» دېيىلىدۇ. دېمەك، ئۇ غار تونۇش بىر جاي ئىدى. يەھۇدىي ئۆلىمالار («رابىي»لار) بۇ غارنى خۇدا مۇسا پەيغەمبەرنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، شان-شەرىپىنىڭ بىر قىسمىنى ئۇنىڭغا ئايان قىلىش ئۈچۈن مۇسانى يوشۇرۇپ قويغان جاي ئىدى، دەپ قارايتتى («مىسىردىن چىقىش» 21:33-22نى كۆرۈڭ). بىز بۇ قاراشقا ئورۇنلۇق دەپ قارايمىز.

لېكىن خۇدانىڭ ئىلىياسقا دېگىنى ۋە كۆرسەتكەنلىرى مۇسا پەيغەمبەرگە كۆرسەتكەنلىرىگە ئوخشاش ئەمەس ئىدى. خۇدا ئىلىياسنى غارنىڭ ئاغزىغا چىقىشقا بۇيرۇپ: «مەن ئۆتۈپ كېتىمەن» دېدى. مۇسانىڭ سىناي تېغىدا تۇرغان ۋاقتىدىكىگە ئوخشاش، ئىلىياستىمۇ بىرنەچچە ھەيۋەتلىك ئىشلار يۈز بەردى — دەھشەتلىك شامال، يەر تەۋرەش ۋە ئوت ئىلىياسنىڭ كۆز ئالدىدىن ئۆتتى. لېكىن خۇدانىڭ ھۇزۇرى بۇ ئۈچ ھادىسىنىڭ ھېچقايسىسىدا ئەمەس ئىدى. ئاندىن «بوشقىنا، مۇلايىم بىر ئاۋاز ئاڭلاندى» ۋە ئىلىياس پەرۋەردىگارنىڭ بۇ ئاۋازىدا ھازىر بولۇشىنى بىلدى.

خۇدا ئىلياستىن «بۇ يەردە نېمە قىلىسەن؟» دەپ سورايدۇ. ئۇ داد-پەريادلىرىنى تۆكۈپ بېرىدۇ. بىز يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، ئۇنىڭ داد-پەريادلىرى توغرىسىدا ئېيتقانلىرى تولۇق توغرا بولۇپ كەتمىسىمۇ، لېكىن خۇدا ئۇنى ئەيىبلىمەيدۇ، بەلكى ئۇنىڭغا قايتىپ بېرىپ خىزمىتىنى داۋام قىلىشقا ئورۇن باسارلارنى بەلگىلەشكە بۇيرۇيدۇ. ئىلياسنىڭ خۇدانىڭ جازالىرىنى ئېلىپ بېرىش خىزمىتىگە يەھۇ ۋە ھازائەلنى، پەيغەمبەرلىك خىزمىتىگە ئېلىشانى ئورۇن باسارلار، دەپ بېكىتىپ «مەسىھ قىلىش»ى كېرەك بولىدۇ. ئاندىن خۇدا ئۇنىڭغا، ئەمەلىيەتتە سەن يالغۇز ئەمەس، ئىسرائىل ئىچىدە ماڭا سادىق بولغان يەنە يەتتە مىڭ ئادەم بار، دەيدۇ.

ئىلياس ئەسلىدە خۇدادىن «ئۆلسەم» دەپ تىلىدى. خۇدا بىزنىڭ دۇئا-تىلەكلىرىمىزنى دائىم دەل سورىغىنىمىزدەك ئىجابەت قىلماسلىقى ئەمەلىيەتتە بەختىمىزدۇر. ئاخىرىدا خۇدا ئىلياس پەيغەمبەرنى ئۆزىگە تىرىك ھالدا ئېلىپ كەتتى!

ئەمدى شامال، يەر تەۋرەش، ئوت ۋە «بوشقىنا، مۇلايىم بىر ئاۋاز» ۋە خۇدانىڭ جاۋابى توغرۇلۇق نېمە دەيمىز؟ شۈبھىسىزكى، ئۇلار ئىلياسقا (ۋە بىزگە ئاز دېگەندىمۇ ئۈچ مۇھىم ساۋاقنى ئۆگىتىش ئۈچۈن بېرىلىدۇ: —

(ئا) بىزنىڭ ئىزدىگىنىمىز باشقا بىرسىنىڭكىگە ئوخشاش بولغان كەچۈرمىش (ئىلياس مۇسا پەيغەمبەرنىڭ كەچۈرمىشىگە ئوخشاش بولغان كەچۈرمىشنى ئىزدىگەندەك) ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ ئۆزى بولۇشى كېرەك. ئىلياس ئەسلىدە ئىسرائىلنى توۋىغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئىمان-ئىشەنچ ئارقىلىق ئاسماندىن ئوت چۈشۈرگەندى. ئىسرائىل تېخىچە توۋا قىلمىغاندى. ئەمدى ئىلياس ئۇلارنىڭ ھەقىقىي ھالدا توۋا قىلىشى ئۈچۈن خۇدا ئۆز كۈچ-قۇدرىتىنى تېخىمۇ ھەيۋەتلىك ۋە دەھشەتلىك ھالدا كۆرسەتمىسە بولمايدۇ، دەپ ئويلىغانلىقىغا ئىشىنىمىز. لېكىن خۇدا ئۆزىنىڭ تىنچ، شىۋىرلاپمۇ، ھەتتا يوشۇرۇن ھالدا ئىشلىيەلەيدىغانلىقىنىمۇ كۆرسەتتى. بۇ ئىشلار ئىچىدە خۇدا ئىلياستىن سورىغان يوشۇرۇن بىر سوئال بار: «مېنىڭ يوللىرىمدىن رازىمۇسەن؟ ماڭا ھەقىقىي ئىشىنەمسەن؟»

(ئە) گاھى ۋاقىتلاردا ئۆزىمىزنى پۈتكۈل دۇنيادا يالغۇز (ھېچكىم ماڭا ئوخشاش دەردلىك ئەمەس؛ ھېچكىم مېنىڭ ھالىمغا يېتەلمەيدۇ ياكى مېنى چۈشەنمەيدۇ) دەپ ھېس قىلىشىمىز مۇمكىن. ئەمەلىيەت ئۇنداق ئەمەس. ھالبۇكى، خۇدا گاھى

ۋاقىتلاردا ئېتىقادىمىزنى تاۋلاش ئۈچۈن بۇ خەۋەرنى بىزگە ئېنىق كۆرسەتمەيدۇ ياكى بىزگە ئوخشاش دەرداشلار بىلەن ئۇچراشتۇرمايدۇ.

(ب) خۇدا ھەيۋەتلىك ياكى كارامەت ئىشلاردا بولۇشى ناتايىن. بىراق بۇ كۆڭلەردە كۆپ ئادەملەر شۇنداق ئويلايدۇ. بۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئاتالمىش «پەيغەمبەرلەر»، «روسۇللار» ياكى «مۆجىزە ياراتقۇچىلار» تەرىپىدىن ئاسانلا ئالدىنىپ كېتىدۇ. ۋە بىز ئۆز دەۋرىمىزدىكىلەرنى ئويغىتىش ئۈچۈن كېرەك بولغىنى كارامەت ئىشلار ۋە مۆجىزىلەردۇر، دەپ ئويلىساق خاتالاشقان بولۇشىمىز مۇمكىن؛ خۇدانىڭ باشقا يوللىرى بار، مەسىلەن ھازائەل ۋە يەھۇ ئارقىلىق ئاستا يۈرگۈزۈلگەن «ئويغىتىش جازالىرى» بىلەن ياكى «بوشقىنا، مۇلايىم بىر ئاۋاز» بىلەن ئىشلىشىمۇ مۇمكىن.

«پەيغەمبەرنى ئۇرۇش» («1پاد.» 20-باب)

بۇ بابتا بىر پەيغەمبەرنىڭ خەۋەرنى ئاسىيلىق قىلغان ئاھاب پادىشاھقا يەتكۈزۈش ئۈچۈن، غەلىتە بىر تەدبىرنى ئىشلەتكەنلىكى خاتىرىلىنىدۇ. بىز بۇ يەردە خەۋەرنىڭ ئۆزى ئۈستىدە ئەمەس (ئوقۇرمەن ئۇنىڭ مەزمۇنىنى ئۆزى چۈشىنەلەيدۇ)، بەلكى ئادەمنىڭ بېشىنى قاتۇرۇشى مۇمكىن بولغان خەۋەرنى يەتكۈزۈش تەدبىرى ئۈستىدە توختىلىمىز. مەسىلىدە ئىككى سوئال بار: —

(ئا) خەۋەر نېمىشقا شۇنداق قان ئېقىتىش ئۇسۇلى بىلەن يەتكۈزۈلۈشى كېرەك؟ يەنى، خەۋەر يەتكۈزگەن پەيغەمبەر نېمىشقا باشقا پەيغەمبەر تەرىپىدىن ئۇرۇلۇشى كېرەك؟

(ئە) نېمىشقا ئۇنى ئۇرۇشنى رەت قىلغان پەيغەمبەر شۇنچە ئېغىر جازاغا ئۇچرىغان؟ مۇناسىۋەتلىك ئايەتلەر (35-38) تۆۋەندىكىدەك: —

«پەيغەمبەرلەرنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ بىرى پەرۋەردىگارنىڭ بۇيرۇقى بىلەن يەنە بىرىگە: سەندىن ئۆتۈنىمەن، مېنى ئۇرغىن، دېدى. لېكىن ئۇ ئادەم ئۇنى ئۇرغىلى ئۇنىمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۇنىڭغا: — سەن پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىنى ئاڭلىمىغىنىڭ ئۈچۈن مانا بۇ يەردىن كەتكىنىڭدە بىر شىر سېنى بوغۇپ ئۆلتۈرىدۇ، — دېدى. ئۇ ئۇنىڭ يېنىدىن چىققاندا، ئۇنىڭغا بىر شىر ئۇچراپ ئۇنى ئۆلتۈردى.

ئاندىن كېيىن ئۇ يەنە بىر ئادەمنى تېپىپ ئۇنىڭغا: سەندىن ئۆتۈنىمەن، مېنى ئۇرغىن، دېدى. ئۇ ئادەم ئۇنى قاتتىق ئۇرۇپ زەخىملەندۈردى. ئاندىن پەيغەمبەر بېرىپ ئۆز قىياپىتىنى ئۆزگەرتىپ، كۆزلىرىنى تېڭىق بىلەن تېڭىپ يول بويىدا پادىشاھنى كۈتۈپ تۇردى» (35-38).

(ئا) خەۋەر يەتكۈزگەن پەيغەمبەر نېمىشقا باشقا پەيغەمبەر تەرىپىدىن ئۇرۇلۇشى كېرەك؟

بىرىنچىدىن، ئاھاب پادىشاھدەك جاھىل ۋە كاج ئادەمنىڭ دىققىتىنى تارتىش ئۈچۈن، تولىمۇ ئالاھىدە بىر ئۇسۇل كېرەك ئىدى. كېيىن، رەب ئەيسا ئوخشاش سەۋەبتىن كاج ئىسرائىللارنى ئويغىتىش ۋە ئويلاندۇرۇش ئۈچۈن كۆپ ھەقىقەتلەرنى تەمسىل بىلەن ئۆگەتتى. بىراق خۇدانىڭ شۇنداق يولدا ئۆز خەلقىنى بىۋاستە ئازابلايدىغان ئىشنى بۇيرۇشى ئىنتايىن ئاز ئۇچرايدىغان ئىشتۇر. دەرۋەقە، تەۋراتتا خۇدا مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق خەلقىگە ئۆزىگە گۆل چەكتۈرۈش ياكى ماتەم بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئۆزىنى كېسىشنى مەنئى قىلغان («لاۋ.» 28:19). بۇ يەردە يەتكۈزۈلگەن خەۋەرنىڭ تولىمۇ ئېغىر ئىكەنلىكىنى تەكىتلەش ئۈچۈن، ئۇنى يەتكۈزۈش يولىدا بىر ئادەم يارىلىنىشى كېرەك ئىدى.

ئاددىي قىلىپ ئېيتقاندا، بۇ پەيغەمبەرنىڭ يارىلىنىشىنىڭ ئۆزى ئاھاب پادىشاھقا «سېنىڭ ئىتائەتسىزلىكىڭ تۈپەيلىدىن كۆپ ئىسرائىللار ئوخشاشلا ياردار بولۇپ، زىيان تارتىدۇ» دېگەندەك خەۋەرنىمۇ يەتكۈزدى.

(ئە) يەتكۈزگەن پەيغەمبەر نېمىشقا باشقا پەيغەمبەر تەرىپىدىن ئۇرۇلۇشى كېرەك؟ ۋە (ب) نېمىشقا ئۇنى ئۇرۇشنى رەت قىلغان پەيغەمبەر شۇنچە ئېغىر جازاغا ئۇچرىغان؟

ھەرقانداق ئادەم ئۆز-ئۆزىنى ئۇرۇشى ئىنتايىن تەس ئىش، ئەلۋەتتە. ئەگەر پەيغەمبەر ئاددىي بىر پۇقرادىن «مېنى ئۇر» دەپ تەلەپ قىلغان بولسا، ئۇ («كونا ئەھدە» دەۋرىدە) بۇنداق غەلىتە بۇيرۇقنىڭ ھەقىقەتەن خۇدانىڭ ئىرادىسى ئىكەنلىكىنى قانداق بىلەتتى؟ لېكىن باشقا بىر پەيغەمبەر بولسا بۇ ئىشنىڭ خۇدانىڭ ئىرادىسى ئىكەنلىكىنى كۆرەلەيدىغان بولۇشى كېرەك ئىدى. بىرىنچى ئادەمنىڭ رەت قىلىشىنىڭ نەتىجىسى شىرنىڭ ئۇنى يىرتىپ ئۆلتۈرۈشى يەنە بۇ خەۋەرنىڭ تورى

بارلىقنى تەكىتلەيدۇ. مەلۇم بىر ئەلنىڭ ھايات-مامات ئىشلىرى بىرسىنىڭ كالامغا ئىتائەت قىلىشقا زىچ باغلانغان ئەھۋالدا، خۇدانىڭ بەندىلىرى خۇدانىڭ سۆز-كالامغا ئىتائەت قىلىشنى ئۆز ئىختىيارىدىكى بىر ئىش دەپ قارىسا قەتئىي بولمايدۇ. مۇشۇ يەردە ئاھاب پادىشاھنىڭ بەن-ھاداد دېگەن بۇ رەزىل ئادەمنى قويۇۋېتىشى دەل مۇشۇنداق بىر ئەھۋال ئىدى؛ بۇ ئىسرائىلنىڭ قىسمىتى بىلەن زىچ باغلىنىشلىق. شۇ مەزگىلدە خۇدانىڭ جازالىرى شۇنچە روشەن قىلىنغان ۋاقىتلاردا، ئۇنىڭ مۇددىئا-مەقسەتلىرىنى توسۇش ئىنتايىن ئېغىر خەتەرلىك بىر ئىشتۇر. بولۇپمۇ ئۇنىڭ ھۆكۈم-جازالىرى يەر يۈزىدە ئاشكارىلىنىدىغان كۈنلەردە، ئۇنىڭ سۆز-كالامىنى ئوبدان بىلىش ۋە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىش ئىنساننىڭ بىردىنبىر بەختەر باشپاناھى بولىدۇ.

«ئۇ ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۇخلىدى»
(21:1، 10:2، 21:11، 43:11 ۋە باشقا يەرلەردە)

– «تەبىرلەر»نى كۆرۈڭ.